

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt Inovace výuky regionálního rozvoje

CZ.1.07/2.2.00/28.0012

INOVACE PŘEDMĚTU

REGIONÁLNÍ STRUKTURY EVROPY

Studijní opora pro kombinované studium

Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva

Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

ÚVOD

Vážení studující!

Předložená studijní opora Vám má napomoci seznámit se z různými aspekty hospodářských a společenských složek v rámci Evropy. Především Vám předloží prostorové rozložení různých jevů mezi regiony, resp. členy EU, popřípadě států Evropského sdružení volného obchodu (tj. Islandu, Norska, Švýcarska a Lichtenštejnska), Taktéž se v některých aspektech zmíníme o Turecku, jehož malá část zasahuje na území Evropy, a navíc tato republika má i dlouhodobé ambice stát se členskou zemí EU.

Ve studijním textu nás pak nebude zajímat jen otázka prostorového rozložení daných jevů mezi regiony Evropy, ale taktéž posoudíme i vývojovou složku v jednotlivých oblastech. V našem kontextu je nutné poznat trendy, jelikož na základě nich můžeme následně srovnat, jak se strategie EU a k tomu navázané programy podpory projevují v dlouhodobém měřítku při snižování disparit, tedy prostorových nerovnoměrností, mezi regiony či členskými zeměmi. Rovněž nás bude zajímat, jak se finanční krize z let 2009-2010 projevila nejen v hospodářské oblasti, ale též jak se projevila v příjmové a výdajové stránce veřejných rozpočtů.

Je zřejmé, že tento studijní text nemůže obsáhnout všechny charakteristiky evropských zemí a především EU. Proto tuto oporu chápejte jako úvod do dalšího studia, tedy jako rámec pro Vaše seminární či diplomové práce. Cílem je především přestříhat pestrost témat a evropských regionů a podat Vám v tomto ohledu základní orientaci.

Celý text je rozdělen do tří hlavních kapitol, a následně do podkapitol, přičemž každá z nich je věnována jednomu z vybraných okruhů. Kapitoly jsou zakončeny shrnujícími cvičebními otázkami. Každá kapitola vyžaduje čas nejenom k prostudování textové či obrazové části, ale také k zodpovězení shrnujících cvičebních otázek či vypracování korespondenčního úkolu v závěru každé hlavní kapitoly, jehož kvalita a odevzdání je nutná k získání zápočtu. Rozhodně věnujte také pozornost zajímavostem, které Vás mohou motivovat k tématu diplomové práce, popř. rozšířit Vaše znalosti o další vědomosti, které

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

můžete využít při studiu. K dispozici jsou také kontrolní otázky v závěru textu, sloužící jako příklad otázek k závěrečné písemné zkoušce z předmětu.

OBSAH PŘEDMĚTU

1. Hospodářské, demografické a sociální trendy a diferenciací v EU..... 5

V prvním bloku se seznámíme se základními hospodářskými trendy probíhajícími trendy v EU. Tedy budeme zkoumat především dopady spontánních změn, jako například globalizace a deindustrializace a hospodářské a finanční krize, Neopomeneme i na změny systémové a to zejména v případě přistoupení nových členů EU 12 a vlivu tohoto rozhodnutí obyvatel na hospodářství jednotlivých zemí. Především pak odhalíme rozdíly mezi bývalými zeměmi s centrálně plánovanou ekonomikou, v nichž došlo k dualitě rozvoje mezi metropolitními oblastmi a ostatními regiony a navíc jako celek si stále zachovávají odstup v hospodářské výkonnosti za zeměmi EU 15. Na konci tohoto bloku Vás čeká zpracování jednoho korespondenčního úkolu.

1.1. Hospodářské trendy a disparity v EU 5

1.2. Regionální disparity v růstu HDP v EU 14

1.3. Demografické trendy v EU 23

1.4. Regionální diferenciací chudoby v EU 33

2. Regionální diferenciací ve službách a inovacích v EU 42

Služby představují v posledních třiceti letech jedno z klíčových odvětví národního hospodářství. Jejich regionální diferenciací je klíčová pro konkurenceschopnost regionů. Některé služby jsou však omezeny nejen prostředním sociálním ale zejména i přírodním, které buďto jejich funkci omezuje (např. doprava), popřípadě zamezuje úplně (např. nepřítomnost moře ve vnitrozemských státech). Na druhé straně některé se odvíjí jak od současných trendů, tak od tradic jednotlivých národů, tak je tomu v případě kultury. Specifickými službami závislými na veřejných zdrojích je zdravotnictví. Navíc jak členské země, tak sama EU vede v tomto ohledu velice podrobné statistiky a kontrolu. Podobně jako v případě kultury se jedná o služby, jejichž podpora hodně napovídá o úrovni dané země. V neposlední řadě je kladen také

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

důraz na konkurenceschopnost regionů prostřednictvím inovací, především patentů, které jsou nejnázorněji měřitelným ukazatelem. Na konci tohoto bloku Vás čeká zpracování jednoho korespondenčního úkolu.

2.1.	Regionální diferenciace ve vzdělání v EU	42
2.2.	Regionální diferenciace v inovacích v EU	52
2.3.	Regionální disparity dopravy a IT v EU	60
2.4.	Regionální diferenciace cestovního ruchu v EU	70
2.5.	Regionální diferenciace v kultuře v EU	80
2.6.	Regionální diferenciace ve zdraví obyvatel EU	88
3.	Regionální diferenciace veřejných výdajů a životního prostředí v EU	99
Veřejné výdaje představují důležitou složku pro ekonomický rozvoj regionů nejen prostřednictvím investičních aktivit v oblasti infrastruktury, nýbrž i službách, které poskytují transfery prostřednictvím regionálních samospráv. Neopomenutelnou položkou ve výdajích i ochraně přírody v EU je otázka znečištění ovzduší a následných klimatu, která přináší mnoho odborných diskusí a také je záležitostí všech občanů EU.		
3.1.	Regionální diferenciace veřejných výdajů v EU I.....	99
3.2.	Regionální diferenciace veřejných výdajů v EU II	108
3.3.	Regionální diferenciace EU v reakci na změny klimatu	119
Kontrolní otázky k studijnímu textu.....		131
Doslov		134
Použitá a doporučená literatura		135

1. Hospodářské, demografické a sociální trendy a diferenciaci v EU

První blok nás zavede k otázkám vývojových trendů v zemích EU, zvláště vzhledem k proběhnuvší finanční krizi. Podíváme se především na rozdílné trendy v různých regionech a uvědomíme si disparity mezi zeměmi EU 15 a EU 12, tedy západovýchodní gradient. Zjistíme ovšem i gradient opačný tedy severojižní, kdy státy jižní Evropy se vyznačují poněkud odlišnými trendy než státy (a to především) Západní Evropy. Dále v této kapitole poznáme klíčové složky všech regionálních analýz a to demografické trendy, zejména z pohledu přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva a budeme diskutovat otázku stárnutí v EU a jeho dopad na veřejné rozpočty. Na závěr se seznámíme s palčivou otázkou chudoby, která představuje problém pro všechny země EU, a jsou na ni vynakládány značné prostředky z veřejných zdrojů.

1.1. Hospodářské trendy a disparity v EU

Průvodce studiem

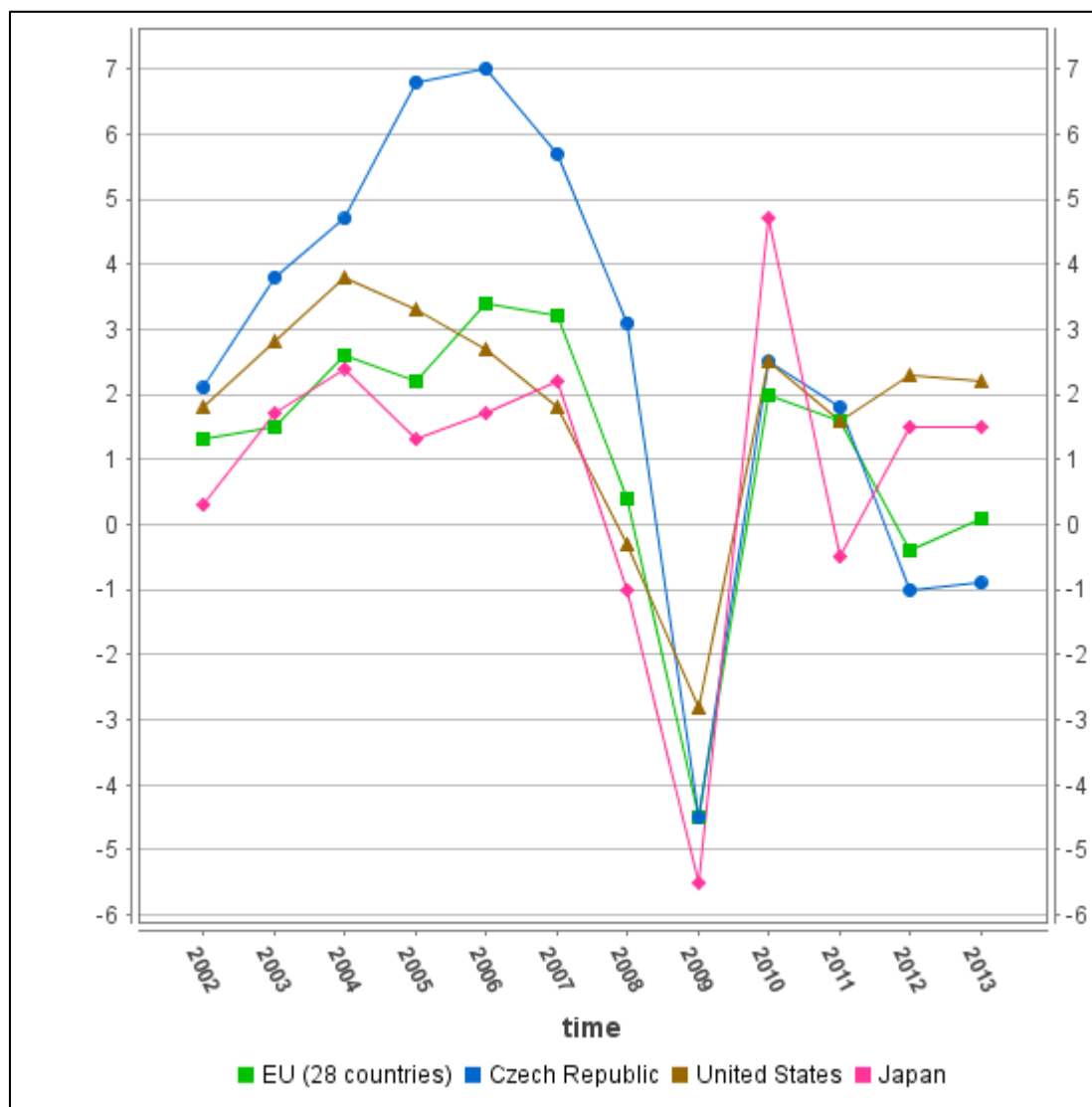
Regionální nerovnosti jsou klíčovým faktorem, určujícím další podmínky rozvoje EU. Tyto disparity jsou přirozeným důsledkem rozdílného rozvoje regionů a zemí EU především od dob průmyslové revoluce. Další byly způsobeny dvěma světovými válkami a politickým rozdělením Evropy po roce 1945. Revoluce a následná transformace zemí postkomunistické Evropy spolu s globálními trendy však stále představuje výzvu pro snižování regionálních disparit. Tyto jsou mnohdy přirozeného charakteru postaveného na základě vztahu jádrových a periferních regionů, regionů strukturálně postižených a regionů silně zasažených globalizací a dobrou dostupností pro obyvatele jiných zemí. Ač se nerovnosti za poslední desetiletí snížilo, některé docela rychle, avšak celkově stále zůstává široká propast mezi méně rozvinutými a vysoce rozvinutými regiony EU. Proto se v následující kapitole seznámíme s analýzou růstu HDP s ohledem na proběhlou finanční krizi. Rovněž se podíváme na to, jakým způsobem tato ovlivnila příliv zahraničních investic a jak jsou tyto rozloženy v členských zemích EU.

Jedním z cílů EU je dosahovat dlouhodobého růstu HDP tak, aby toto společenství nezaostávalo za ostatními vyspělými zeměmi OECD. Do budoucna však budeme muset počítat i se srovnáním s další globální ekonomické mocností a tou je Čína. I když tato je založena na jiných politických principech a potýká se s řadou dílčích problémů, přesto se již Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

stala světovým centrem průmyslové produkce. V blízké době pak můžeme předpokládat i její vývoj v oblasti vyspělých technologií a celkovou orientaci na odvětví s vyšší přidanou hodnotou z důvodu pokračujícího zvyšování nákladů jak na pracovní sílu, tak sice pomalému, ale postupnému uvědomování si významu otázek ochrany životního prostředí. V našem kontextu se ale vrátíme k porovnání vývoje HDP v EU s ostatními největšími ekonomickými celky OECD, mezi něž řadíme USA a Japonsko.

Obrázek 1 Vývoj změny HDP oproti předchozímu roku v EU, USA, Japonsku a České republice v letech 2002-2013 v %

Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

USA a Japonsko představují první, resp. třetí největší ekonomiku světa při hodnocení podle nominálního HDP. Navíc představují pro EU konkurenci nejen z pohledu hospodářského, nýbrž i technologického. Na závěr srovnán pro lepší názornost zařadíme i Českou republiku, která Vám z hlediska didaktického umožní lepe porozumět ekonomickým procesům ve světovém hospodářství. Obrázek 1 nám pak přináší srovnání více než desetileté časové řady stran vývoje HDP ve výše vybraných územních celcích. Z obrázku je patrné, že Česká republika, jakožto transformující se ekonomika, dosahovala výraznějších růstů oproti USA i Japonsku, ale i celé EU. V této oblasti je zřejmé, že vývoj HDP ČR kopíruje více méně vývoj v EU, kdy úspěch naší ekonomiky je do značné míry ovlivněn vývojem v této oblasti a především ve čtvrté největší ekonomice světa – Německu. Tudíž, růst HDP v zemích EU se odrazil ve zvýšené míře i v ČR a to především z důvodu naší nižší hospodářské úrovně, která mimo Prahy, nedosahuje 75 % průměru EU. Dále je z obrázku rovněž zjevný i hluboký pokles vývoje HDP v roce 2008 a 2009, kdy v USA už byl tento pokles znatelný dříve, tj. již od roku 2005. Následné problémy se splácením hypotečních úvěrů v USA měli zásadní dopad nejen na finanční systém ale celé hospodářství všech znázorněných zemí. Další vývoj v USA však díky tzv. kvantitativnímu uvolňování a omezenějším regulacím pracovního trhu a dalším podporám vedl v této zemi k rychlejšímu oživení oproti EU či ČR. Japonsko i přes více méně dlouhotrvající stagnaci hospodářství v posledních dvaceti letech může využívat výhod trhů rozvíjejících se zemí jihovýchodní a východní Asie, kde může provádět export svých technologicky náročných výrobků včetně investic. V tomto kontextu pak vyvstává otázka, zdali přílišná regulace pracovního trhu zejména v EU 15 není překážkou hospodářského vývoje. Na druhé straně považujeme sociální výhody za přednost systému EU. Avšak k rozvíjejícím se trhům Asie máme z pohledu EU poněkud dál než Japonsko a Rusko, které i přes svůj růst v posledních letech, díky své orientaci na vývoz surovin a zbrojních systémů, neposkytuje z pohledu systémových změn a populačnímu vývoji takovou perspektivu jako právě země jihovýchodní a východní Asie.

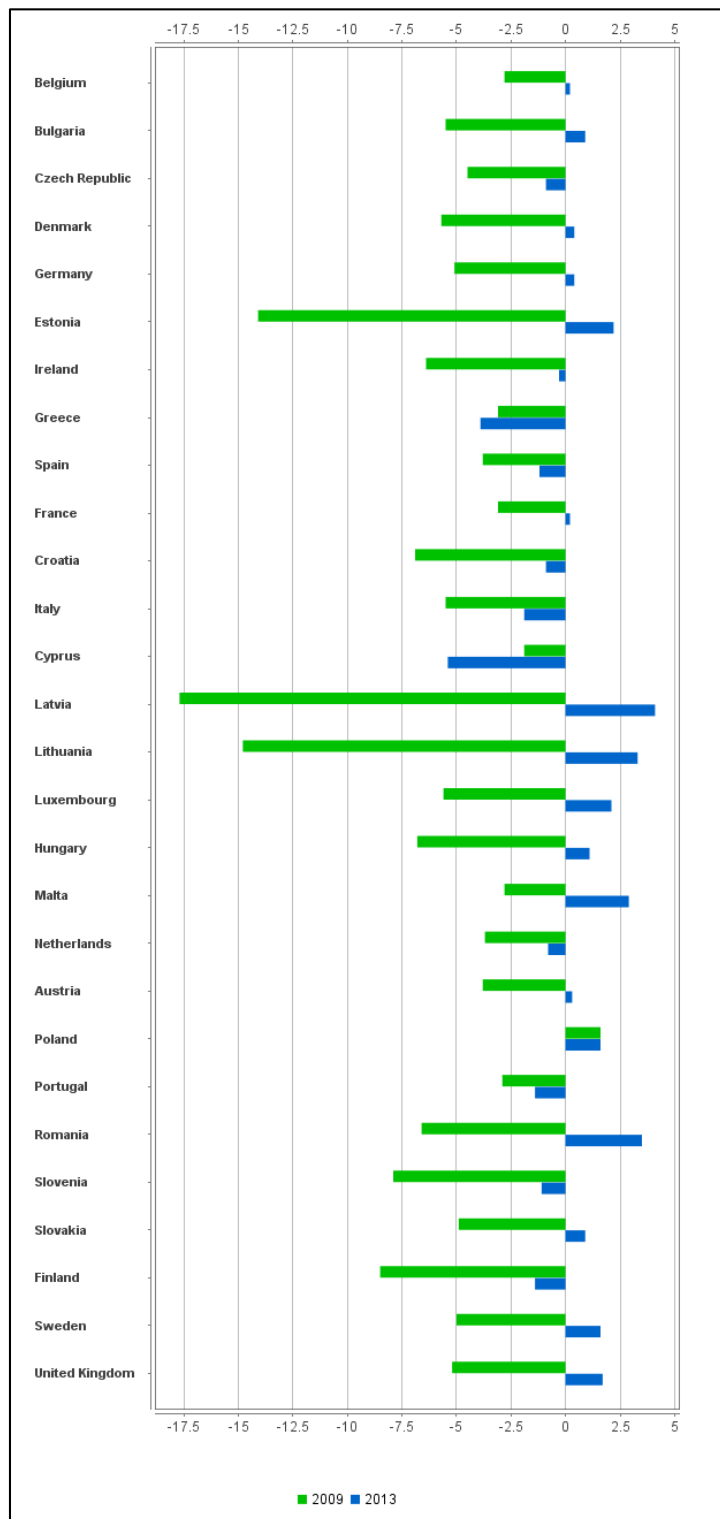
Ověřovací otázka:

- Představte a vysvětlete příčiny rozdílného vývoje HDP v letech 2002-2013 mezi EU, USA, Japonskem a ČR.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 2 Porovnání růstu HDP oproti předchozímu roku v zemích EU v letech 2009 a 2013 v %

Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Na obrázku 2 se podíváme na porovnání dvou let z pohledu meziročního vývoje HDP v %. Touto jednoduchou tabulkou zhodnotíme, jakým způsobem se jednotlivé země EU vyrovnaly z důsledky hospodářské, resp. finanční krize po roce 2008. Obecně můžeme zastávat názor, že pokles meziročního HDP dosáhl nejvyšších hodnot v roce 2009, kdy se výše uvedená krize projevila v zemích EU nejvíce. Tento rok pak můžeme chápat jako referenční, vůči němuž lze porovnávat i ostatní roky. Za tímto účelem byl vybrán rok 2013, za který byly v době zpracování této studijní opory dostupná data z databáze Eurostatu tak, abychom zachovali jednotnou datovou základnu pro naše srovnání. Na obrázku 2 vidíme jakožto jedinou zemi nezasaženou krizí v roce 2009 Polsko, které využilo velikosti svého trhu a pokračující transformace k dalšímu růstu ekonomiky. Oproti tomu v roce 2013 nacházíme značné rozdíly. Za úspěšné země, které se s krizí vyrovnaly nejlépe lze označit pobaltské státy a Lucembursko. Tyto se soustředí především na rozvoj pokročilých služeb v oblasti bankovníctví, pojišťovnictví, ale zejména v oblasti informačních technologií (IT), popřípadě i dalších služeb, jako např. nízkonákladová letecká doprava (Lotyšsko – Baltic Air). Podobnou strategii sledují i Spojené království a Švédsko, spojené s atraktivitou pro kvalifikovanou pracovní sílu z důvodu využití angličtiny a otevřeného prostředí pro zahraniční migranty. Druhou skupinu navazující na předchozí růst z důvodu nižší hospodářské úrovně představují země Visegrádské čtyřky vyjma České republiky, které produkují znační množství produktů pro vyspělé trhy EU 12 v návaznosti na jejich zahraniční investice. Obdobně je na tom i Rumunsko a Bulharsko, které se však rozvíjí především díky přínosu cestovního ruchu a s ním spojených služeb. Na podobné bázi dochází k růstu HDP v případě Malty. Naopak nejvíce byly postiženy krizí státy jižního křídla EU v oblasti Středozemního moře vyjma Malty. Tyto se zadlužily především díky značným neefektivním veřejným výdajům či ochraně pracovního trhu. Ostatní vyspělé státy EU se potýkaly zejména s poklesem výroby ve vybraných odvětví průmyslu, kdy jejich opětovné nastartování je otázkou dlouhodobějšího vývoje a možností exportu i mimo EU, či případně neodhadnutí směřování trhu a schopnost zapojení inovací viz Nokia ve Finsku.

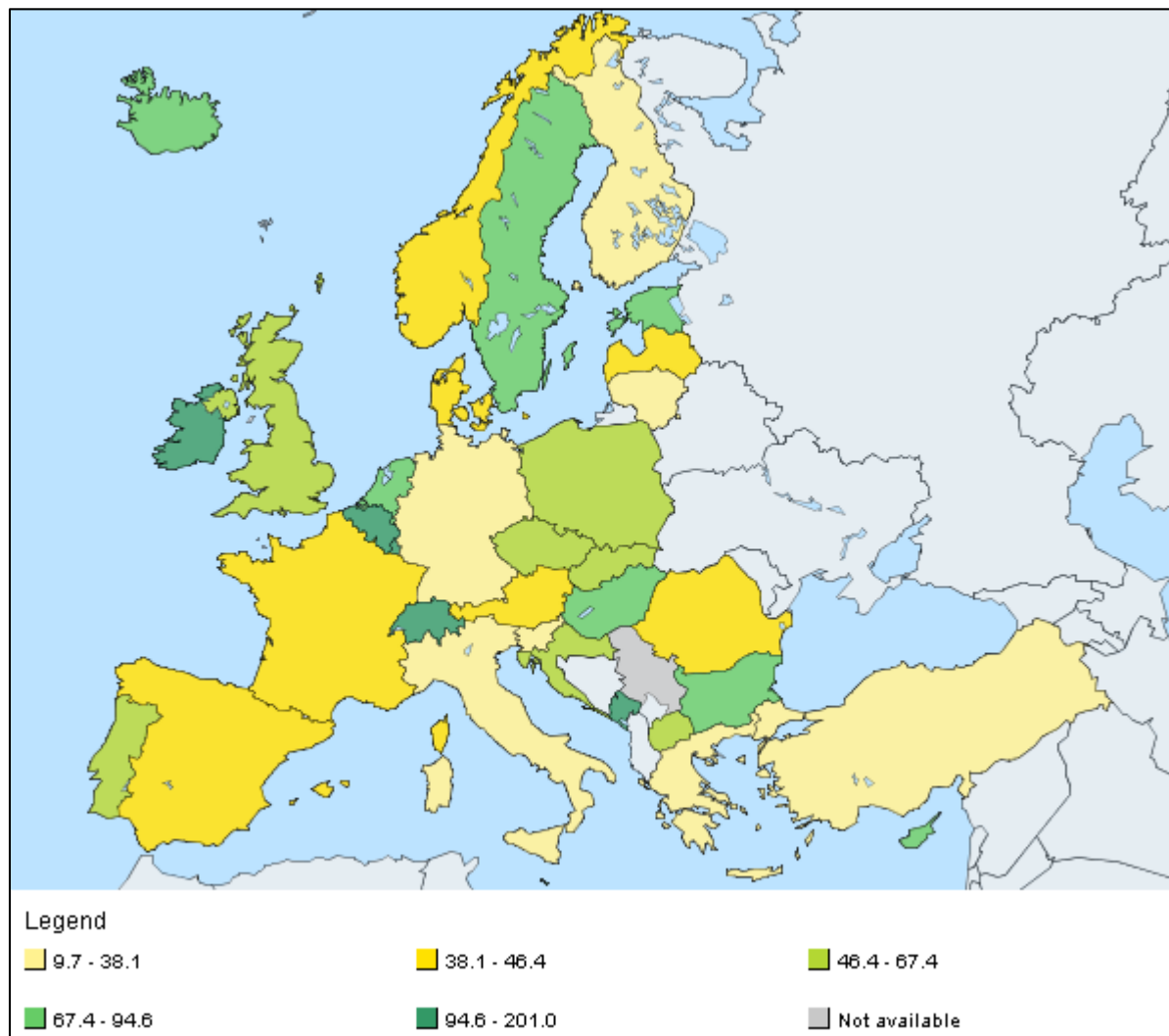
Ověřovací otázka:

- Které země EU se vyrovnaly s dopady hospodářské krize v roce 2009 nejlépe a které nejhůře, Vaše rozhodnutí odůvodněte.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 3 Přímé zahraniční investice do zemí EU a ESVO v roce 2012 jako podíl HDP v %

Zdroj: Eurostat, 2013

Obrázek 3 přináší informaci o atraktivitě jednotlivých zemí EU, ESVO a dalších zemí Evropy z pohledu zahraničních investic. Za míru úspěšnosti však nelze vzhledem k populační velikosti považovat absolutní hodnoty, nýbrž jejich relativní přepočtení jako podíl na HDP v %. Ve strukturálním pohledu pak za nejúspěšnější země můžeme považovat ty, které se soustředí na pokročilé služby, zejména finanční pro komerční účely, informační technologie a cestovní ruch. V prvním případě se jedná především o země Beneluxu (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko) a Švýcarsko, Island a Kypr. V druhém případě zde řadíme Švédsko (Ericsson) Estonsko (Skype), Irsko (Microsoft, IBM) a Maďarsko. Poslední skupina zemí se vyznačuje

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

značným rozvojem cestovního ruchu především v pobřežních oblastech, kdy předchozí infrastruktura cestovního ruchu byla z politických či ekonomických důvodů v 90. letech 20. století zaostalá a neodpovídala současným nárokům. Tyto země využily i politických turbulencí v severoafrických státech a zvyšování cenové úrovně v již etablovaných přímořských turistických destinacích v ostatních zemích EU včetně Chorvatska. Mezi tyto státy počítáme především Bulharsko a Černou Horu. V neposlední řadě můžeme za další úspěšné země z pohledu zahraničních investic považovat i ostatní členské státy Visegrádské čtyřky z důvodu průmyslových investic, Spojené království v návaznosti na finanční a další komerční služby, Portugalsko, Chorvatsko ve spojení s cestovním ruchem a Makedonii napojenou na těžbu rud a jejich zpracování. Na opačné straně stojí vyjma Spojeného království všechny velké členské státy EU, tj. Německo, Francie, Itálie a Španělsko.

Ověřovací otázka:

- Popište a vysvětlete rozdíly ve výši přímých zahraničních investic mezi zeměmi EU.

Shrnující cvičební otázky

- Jaké faktory ovlivnily hospodářské oživení v USA a Japonsku?
- Co je současným klíčovým problémem EU v e vztahu k vývoji HDP?
- Vysvětlete rozdíly mezi zeměmi EU z pohledu srovnání vývoje HDP v letech 2009 a 2013?

Samostatné úkoly

- Na první soustředění si připravte vývoj reakce vybraného státu EU na krizi od roku 2009. Zejména se zaměřte na sociální a ekonomické dopady krize, včetně identifikace příčin, které v dané členské zemi ke krizi vedli a proveďte jejich hodnocení dle textu této kapitoly.
- Na základě sledování masmédií prostřednictvím zpravodajských serverů Idnes, Ihned a dalších proveďte výběr a zhodnocení příkladu nejlepší a nejhorší praxe vyrovnání se s hospodářskou krizí mezi členskými zeměmi EU.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Předložte hypotézy příčin výraznějšího zasažení hospodářskou krizí v případě členů jižních států EU.
- Na základě studia masmédií proveďte vyhodnocení řešení hospodářské krize na Islandu a rozhodněte, zdali by jejich přístup k řešení mohl být i aplikován v případě České republiky či jiné členské země EU a jaké překážky by bránili jeho uplatnění.

Zajímavosti:

- Víte, že EU vydala dokument, v němž odhaluje vývoj vybraných indikátorů do roku 2020? Pro podrobnosti nahlédněte na webové stránky [Eurostatu](https://ec.europa.eu/eurostat), kde se dozvíte všechny dílčí ukazatele. U jednotlivých ukazatelů se zamyslete a rozhodněte, zdali jsou podle Vás splnitelné.
- Víte, proč je Estonsko atraktivní pro přímé zahraniční investice ze zemí EU 15 a zemí ESVO? Severské firmy využívají především levné výrobní náklady, zatímco firmy ze západní Evropy, které operují v zemi, zde mají dobrý přístup na trhy severských zemí a především na ruský trh. V návaznosti na tuto otázku, umíte vyjmenovat od severu k jihu pobaltské země? Také se Vám často plete Litva a Lotyšsko. Pokuste se rovněž identifikovat rozdíl v názvech těchto zemí v anglickém jazyce.

Shrnutí

Regionální disparity jsou nutností vzhledem k současnému ekonomickému vývoji. Navíc v EU jsou umocněny přítomností států nacházející se před rokem 1989 v obou blocích bývalého bipolarně rozděleného světa. Současný vývoj v zemích EU je ovlivňován postupující globalizací a deindustrializací spojenou s přechodem k ekonomice služeb např. v podobě kulturních a kreativních odvětví. Probíhající hospodářská stagnace a předchozí krize způsobila v mnoha regionech EU závažné problémy, na něž se váže pokles přímých zahraničních investic, růst nezaměstnanosti a s tím spojený nárůst výdajů států na sociálních ochranu. Obecně se především USA vypořádaly z hospodářskou krizí lépe než EU. Česká republika pak v mnohém kopíruje celkový vývoj EU. V kontextu regionálních dopadů pak krizí byly nejméně ovlivněny Polsko a západní regiony Německa a v neposlední řadě i metropolitní regiony, které se z krize dokázaly vcelku rychle vymanit. Pro zahraniční

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

investice jsou v Evropě atraktivní zejména země se silnou orientací na pokročilé bankovní služby, IT a dynamicky rostoucí cestovní ruch.

Zdroje:

ACEMOGLU, D., STEHRER, R. *Introduction to modern economic growth: growth and crisis*. Princeton: Princeton University Press, 2009.

CAPELLO, R., FRATESI, U., RESMINI, L. *Globalization and regional growth in Europe: past trends and future scenarios*. New York: Springer, 2011.

Eurostat Statistics, 2013, 2014

MAS, M., STEHRER, R.. *Industrial productivity in Europe: growth and crisis*. Cheltenham: Edward Elgar, 2011.

TIMMER, M. P. et al. *Economic growth in Europe: a comparative industry perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

1.2. Regionální disparity v růstu HDP v EU

Průvodce studiem

V této kapitole si odpovíme na otázku, jakým způsobem se projevila hospodářská krize v jednotlivých regionech Evropy. Jak správně, různé regiony se vyznačují jinou odolností vůči proběhnuvší hospodářské krizi. Tedy naše studium povede k tomu si určit, které regiony se s ní vyrovnaly lépe a které hůře. Budeme se rovněž zamýšlet nad faktory určující, proč se dané regiony potýkaly s krizí daným způsobem. Na základě této analýzy pak můžeme odvozovat opatření, která její důsledky zmírňuje. Zjistíme, že zásadní rozdíly existují mezi národními metropolitními regiony a regiony specializované na určitou výrobu. Pokud Vás zajímá, jak toto srovnání dopadne, pusťte se s vervou a pílí do studia této subkapitoly.

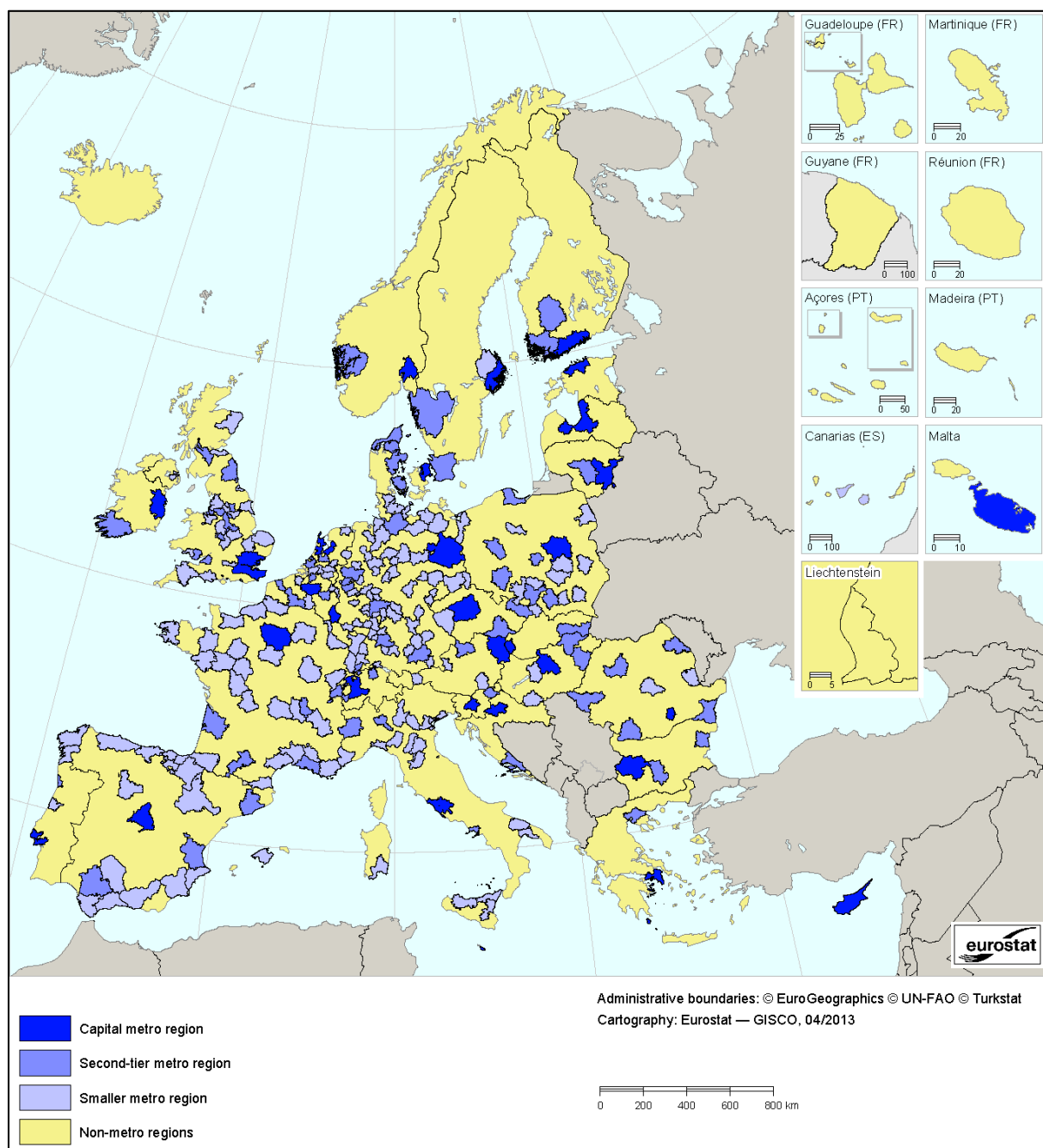
Jedním ze základních rozlišovacích znaků pro hodnocení regionálních disparit mezi regiony EU je jejich rozčlenění na metropolitní a nemetropolitní regiony. Při pohledu na obrázek 4 pak dospíváme k závěru, že metropolitní regiony jsou soustředěny především v oblasti tzv. Modrého banánu, směřujícího od Londýna přes země Beneluxu až po oblast severní Itálie. Tyto oblasti představují nejvýznamnější koncentraci urbánních oblastí v Evropě, danou nejen přítomností mnoha hlavních měst, ale taktéž rozvojem průmyslu v období 19. století. Navíc tyto oblasti v sobě koncentrují i nejdůležitější vodní cesty v EU. Dalším prostorem s výraznou koncentrací metropolitních areálů představuje pás podél pobřeží Středozemního moře v Itálii, Francii a Španělsku, který navazuje jak na dlouhodobé tradice v oblasti námořního obchodu, tak stavbu lodí a nověji na specializovaný průmysl především v oblasti výroby automobilů a zejména též potravinářského průmyslu vázaného na příhodné podmínky pro pěstování citrusů, vinné révy a dalších produktů. Další pás reprezentuje prostor od Berlína po Prahu, kde mimo těchto dvou měst se nachází významné průmyslové aglomerace Lipska (strojírenský průmysl), Drážďan (strojírenský a chemický průmysl) včetně naší Severočeské hnědouhelné uhelné pánve se soustředěním chemického a těžebního průmyslu. Podobný charakter představuje pás od Varšavy po Vídeň, zahrnující mimo výše uvedené dvě hlavní města i Hornoslezský průmyslový okrsek s těžbou černého uhlí a rostoucí produkcí automobilů. Na tento navazuje i oblast Krakova se zastoupením hutního průmyslu a rozvíjející se oblastí informačních technologií. Na území ČR se pak nacházejí ostravská aglomerace s těžkým průmyslem a

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

rozvíjejícím se průmyslem automobilovým a město Brno s tradičním průmyslem strojírenským a nově i informačních technologií.

Obrázek 4 Typologie metropolitních regionů v EU a zemích ESVO k roku 2012

Zdroj: Eurostat, 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázka:

- Prostřednictvím atlasu světa, popř. elektronických map na portálech Google, či Seznam určete, která největší města nad 500 tis. obyvatel leží v pásech nejvýraznější koncentrace metropolitních areálů na území EU.

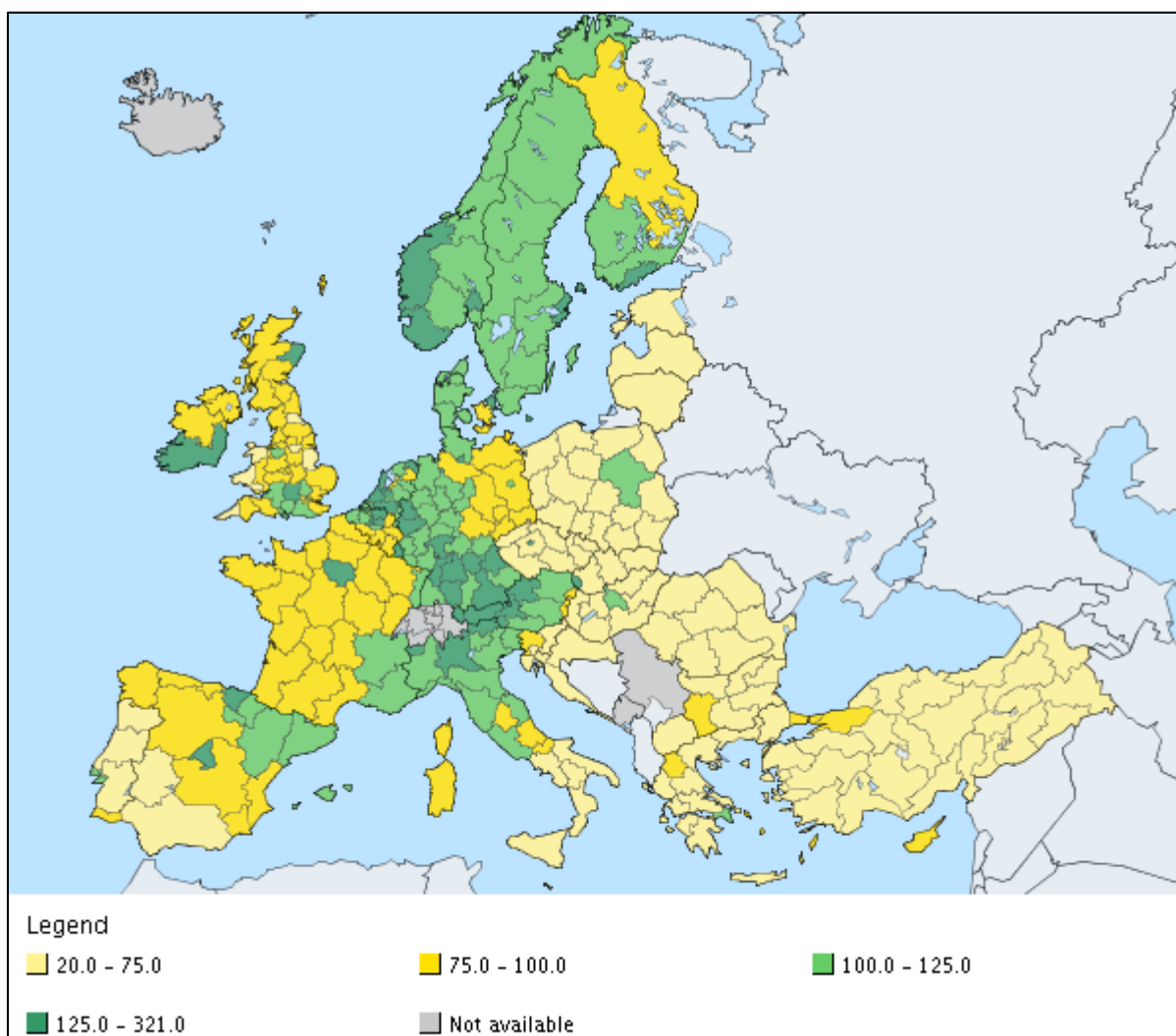
Pro metropolitní areály hlavních měst je typická koncentrace služeb, zejména produkčních, zaměřených na zákazníky z oblasti komerční sféry, popř. veřejné sféry, zastoupené především ministerstvy a další vládními agenturami. V tomto ohledu se jedná především o poradenství ve sféře právních služeb, účetnictví, bankovníctví a IT (specializované programové vybavení). Navíc metropolitní areály hlavních měst slouží jako centra vývoje a výzkumu. Rovněž jsou tyto oblasti představiteli koncentrace kreativních a kulturních průmyslů, tzn. médií, vydavatelství, architektury, designu a reklamy. Díky tomuto pestrému složení a kvalifikované pracovní síle nepostihla tyto národní metropolitní regiony významněji hospodářská krize po roce 2008, resp. je zasáhla méně než ostatní regiony. Avšak díky koncentraci obyvatel a s tím souvisejícího zatížení dopravou existují v poslední době snahy o relokaci investic do produkčních služeb i mimo hlavní města a to především do regionálních, resp. nadregionálních center „*second tier metro region*“, které disponují vhodnou dopravní infrastrukturou v podobě dálniční sítě, ale především dostupností regionálních letišť. Za tyto příklady nám mohou nejlépe sloužit příslušná města v EU 15 (Birmingham, Malmö, Haag, Düsseldorf, Kolín nad Rýnem, popř. Lyon) ale také i města v EU 12, mezi něž řadíme Brno, Krakov, Poznaň a Lipsko, která v poslední době zažívají růst díky koncentraci IT služeb zaměřených na vývoj software, popřípadě dalších specializovaných služeb souvisejících s výzkumem a vývojem. Na druhou stranu do měst s regionálním významem a taktéž do urbánních center strukturálně postižených oblastí se převážně soustředí investice do strojírenské výroby, zaměřené na automobilový průmysl, či do elektrotechnického průmyslu závislého na ruční práci s ne příliš vysokými nároky na kvalifikovanost pracovní síly. Obecně pak více specializované regiony se s poklesem hospodářství vyrovnávají hůře, a to nejen vzhledem ke struktuře pracovních sil, ale mnohdy především ve vztahu ke kvalifikační úrovni jejich obyvatel. Na druhé straně venkovské regiony trpí nedostatečnou mírou investic především v zemích EU 12 a vyjma regionů zaměřených na cestovní ruch je

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

výrazně méně zasáhla globalizace stran jejich propojení na globální produkční sítě, jelikož jsou více vázány na zemědělskou politiku EU ve smyslu struktury svého hospodářství.

Obrázek 5 HDP na obyvatele v regionech EU NUTS 2 v roce 2011 v % k průměru EU

Zdroj: Eurostat 2013

Ověřovací otázky:

- Podejte výklad výraznějšího zaostávání oblastí mimo regionů hlavních měst v zemích EU.
- Uveďte prostorový vzorec regionální distribuce přímých zahraničních investic mezi metropolitními regiony hlavních měst a regiony ve strukturálně postižených oblastech.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Popište, jak se projevil proces globalizace ve vztahu k metropolitním a venkovským regionům.

Obrázek 5 nám přibližuje rozdělení ekonomické výkonnosti regionů NUTS 2 v % ve vztahu k průměru HDP na obyvatele v zemích EU a ESVO. V tomto ohledu můžeme uplatnit rozdělení států jak podle západovýchodního, tak severojižního gradientu. Obecně mezi nejvyspělejší regiony patří ty ležící v zemích severní Evropy, které se orientují na vyspělé strojírenství, elektroniku a služby, popřípadě využívají své nerostné bohatství jako tomu je v případě Norska (těžba ropy, zemního plynu a hydroenergetika). Navíc, jak uvidíme dále, tato vyspělost souvisí i s mírou vysokoškolského vzdělání a investic do výzkumu a vývoje. Další vyspělé regiony s nacházejí v oblasti již výše uvedeného Modrého banánu s výraznou koncentrací metropolitních a nadregionálních center s obdobnými charakteristikami jako oblasti NUTS 2 v Severní Evropě. K vyspělým regionům, tj. nad 100 % průměru HDP na obyvatele, pak řadíme i národní metropolitní regiony Irska, Portugalska, Španělska a zemí střední Evropy, tj. Visegrádské čtyřky. Posledně jmenované prošly v důsledku změn regionální politik po roce 1989 a nastoupeným transformačním procesům dynamickým vývojem, kdy vzhledem k jejich dostupnosti a atraktivitě z pohledu cestovního ruchu, u nich došlo k výraznému nárůstu HDP na obyvatele oproti průměru EU. Tedy, tyto regiony jsou jedinými v zemích Visegrádské čtyřky, které nemohou plně využít možností Strukturálních fondů, což v některých oblastech vede k preferenci rozvoje regionálních výzkumných center, či lokalizaci jejich infrastruktury těsně za hranice národních metropolitních areálů. Specifickou vyspělou oblastí je i severozápad Španělska se silným postavením cestovního ruchu a strojírenského průmyslu vzhledem k blízkosti k ostatním metropolitním areálům EU.

Na druhou stranu regiony NUTS 2 s 75 % - 100 % průměru HDP na obyvatele EU nalézáme v mimo hlavní metropolitní areály zemí EU 12, a to především ve Finsku, Irsku, Spojeném království, Francii a Španělsku. V Německu a Francii se k těmto územím připojují i metropolitní oblasti strukturálně postižených regionů či oblastí s vysokou nezaměstnaností, k nimž řadíme nové spolkové země Německa, rozkládající se na území bývalé Německé demokratické republiky, a pak oblast severní Francie zasaženou úpadkem těžby uhlí a výroby železa. Totéž platí i pro oblasti střední Anglie (Liverpool, Manchester, Leeds) a oblast Newcastle upon Tyne, kde v prvním případě došlo k úpadku výstavby lodí, resp. textilního. Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

průmyslu a v druhém poklesu výroby železa a těžby uhlí. Podobný úpadek výstavby lodí zapříčinil současný stav i v oblasti Glasgowu. Regiony NUTS pod 75 % průměru HDP na obyvatele v zemích EU se nacházejí zejména ve všech oblastech mimo hlavní města států Visegrádské čtyřky, Slovinska, pobaltských (Estonsko, Lotyšsko, Litva) a balkánských zemích (Rumunsko, Bulharsko). Všechny tyto země si pak prošly obdobím centrálně plánované ekonomiky, zaměřené především na rozvoj těžkého průmyslu, která v důsledku vedla k jejich stagnaci a zaostávání za nejvyspělejšími regiony NUTS 2 v EU a ESVO. Dále se nejchudší regiony EU nacházejí v Řecku, Portugalsku a v jižních částech Itálie a Španělska, které vzhledem ke své vzdálenosti od ostatních metropolitních areálů EU a vzdálenosti ke zdrojům uhlí prošly opožděnou industrializací.

Ověřovací otázky:

- Jaké jsou hlavní důvody pro vyspělost regionů NUTS 2?
- Jaká jsou omezení pro nejvyspělejší regiony EU z pohledu využití Strukturálních fondů EU?
- Samostatně nalezněte státy náležící do zemí Visegrádské čtyřky a určete, v čem jsou rozdílné oproti ostatním zemím EU 12.

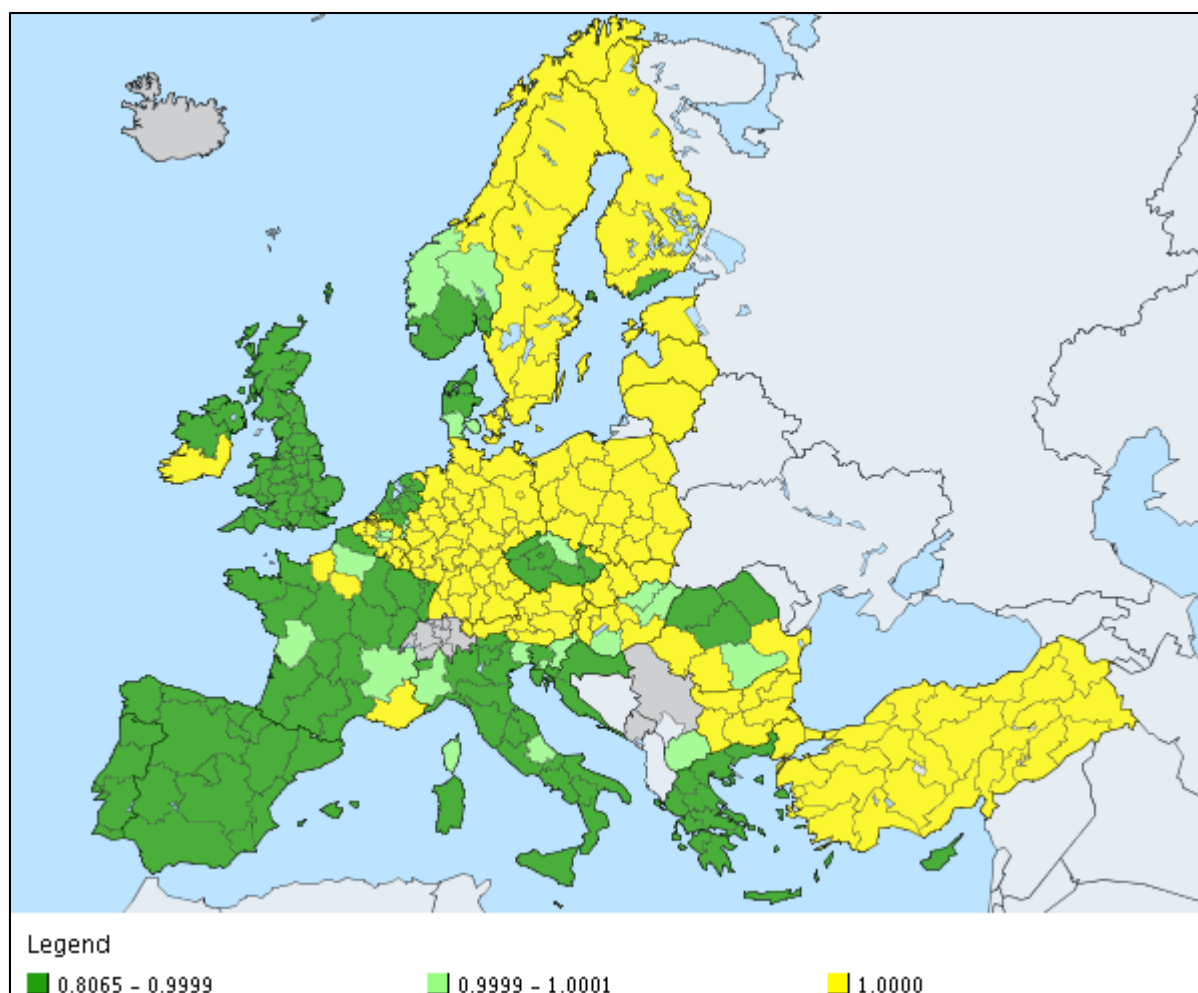
Obrázek 6 přináší pohled na vypořádání se s proběhlou hospodářskou krizí, která země EU a ESVO zasáhla nejvíce v roce 2009. Proto bylo zvoleno srovnání mezi rokem 2009 a 2011, za kdy byla v době psaní této studijní opory k dispozici datová základna na regiony NUTS 2. Z rozložení hodnot na obrázku je patrné, že nejlépe se s proběhlou krizí vyrovnalo Švédsko a Finsko, založené na vyspělém strojírenství a elektronice, zatímco Norsko závislé na exportu surovin a energií, zaostalo za tímto vývojem. Obdobně díky zaměření na IT a služby se i přes finanční problémy nejlépe s krizí vyrovnaly pobaltské státy následované Německem a Polskem a to díky rozsáhlému vnitřnímu trhu a v případě Německa a Rakouska i důrazu na inovace a orientaci na technologicky náročné strojírenství, elektrotechniku a další nově se vynořující obory (biotechnologie, nanotechnologie apod.). Ekonomika Belgie pak zůstala výrazně nezastižena především z důvodu její orientace na malé a střední firmy, které dokázaly pružněji reagovat na změny trhu. Slovensko se pak z krize dostalo zejména svým přívětivým prostředím pro zahraniční investory směřující do automobilového průmyslu a zavedením

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

rovné daně. Bulharsko získalo především svými investicemi do cestovního ruchu, kdy díky nízkým cenám sloužilo jako alternativa pro zahraniční klientelu, zejména z pohledu finančních problémů Řecka, a také snaze této klientele ušetřit své finanční prostředky. Ostatní státy byly vzhledem k pokračující restrukturalizaci, zaměření na velké investiční celky či automobilový průmysl krizí značně ovlivněny, kdy v zemích jižní Evropy se k tomu přidaly i problémy s veřejnými rozpočty velice štědrými ve vztahu k platům veřejných zaměstnanců a sociální podpoře.

Obrázek 6 Změna hrubého domácího produktu na obyvatele v regionech EU NUTS II mezi lety 2000-2009 k průměru EU 27

Zdroj: Eurostat 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnující cvičební otázky

- Proved'te klasifikaci regionů NUTS 2 podle možnosti jejich možnosti na dosažení podpory ze Strukturálních fondů EU.
- Co je hlavním rysem transformačního procesu v postsocialistických zemích?
- Uved'te a vysvětlete, které státy, resp. regiony v EU se nejlépe vyrovnaly s hospodářskou krizí.

Samostatné úkoly:

- Navrhněte opatření, která by přispěla k výraznějšímu transferu finančních toků do regionů strukturálně postižených či venkovských.
- Připravte si seznam argumentů pro podporu konvergence mezi regiony EU.
- Zamyslete se, zdali je z dlouhodobého hlediska výkonnosti a konkurenceschopnosti vhodné podporovat v rámci členských zemí hospodářsky slabší regiony oproti regionům silnějším.
- Vysvětlete vztah mezi produktivitou práce a zvyšováním HDP na obyvatele.
- Výše uvedené ukažte na příkladu vybraných regionů. Nalezněte regiony NUTS 2, kde tento vztah neplatí, a podejte vysvětlení tohoto jevu.

Zajímavosti:

- Jelikož se tato podkapitola široce zabývá metropolitními regiony zemí EU, vyvstává otázka, znáte-li druhá největší města zemí EU, když dokonce v 9 z nich je vyšší HDP na obyvatele nežli v hlavním městě. Napovědět, o která města se jedná, Vám pomůže projekt EU [Urban audit](#), kde naleznete přehledné informace o vybraných 321 městech EU. Dříve, než se ale pokusíte si tato města zjistit, zkuste je odhadnout prostřednictvím seznamu měst vedených v [Urban auditu](#).
- Rozvojové problémy Itálie se odrážejí především v dlouhodobé disparitě mezi bohatým severem zaměřeným na vyspělé strojírenství a pokročilé služby. Rozvoji jihu brání nejen hornatý charakter povrchu, ale v případě Sicílie i scházející pevné spojení s pevninou, které by umožnilo rychlejší přechod Messinské úžiny. Rozhodně stojí za

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

zvážení proč, bude nutné postavit most visutý. Blíže se o mostu, který by měl zásadní dopad na rozvoj ekonomiky jižní části Itálie, se můžete informovat například prostřednictvím severu ihned.cz.

Shrnutí

Z pohledu regionálních disparit bylo před rokem 2008 dosahováno snižování rozdílů mezi jednotlivými státy EU. Na druhé straně i přesto docházelo ke zvyšování meziregionálních rozdílů zejména uvnitř zemí EU 12. Zde dochází především k rozvoji metropolitních regionů napojených na globální produkční sítě služeb umocněnou i dobrou dopravní dostupností a přítomností historických památek či jiných kulturních aktivit. Obecně tak tedy stále platí západovýchodní gradient vyspělostí zemí EU, který se projevuje i podobnými toky migrace.

Zdroje:

EUROSTAT. *Glossary: Urban audit cities* [online]. Luxembourg: European Commission [cit. 2014-04-17]. Dostupné z:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Urban_audit_cities .

Eurostat Statistics, 2013

Most přes Messinskou úžinu prý překoná Golden Gate: Stavět se začne v prosinci. *Ihned.cz* [online]. 15. 10. 2009 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://tech.ihned.cz/c1-38663530-most-pres-messinskou-uzinu-pry-prekona-golden-gate-stavet-se-zacne-v-prosinci> .

TIMMER, M. P. et al. *Economic growth in Europe: a comparative industry perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.3. Demografické trendy v EU

Průvodce studiem

Určitě Vás už někdy zaujala informace o tom kolik obyvatel má Česká republika a jaké jsou v tomto ohledu trendy do budoucna. Tedy tato kapitola Vám tyto informace představí na území EU, kdy se budeme snažit odpovědět na to, kolik obyvatel má EU? Klesá nebo stoupá počet obyvatel EU. Je celkový trend ve vývoji počtu obyvatel stejný pro všechny regiony v EU? Pokud tomu tak není, jaké faktory hrají klíčovou roli v těchto disparitách. Které státy či regiony jsou nepřítlačlivější pro zahraniční migranty. A co více, ukážeme si i jednu lehkou statistickou hříčku a to kombinaci přirozené a mechanické změny obyvatelstva. A konečně, které země či oblasti EU jsou osídleny nejhustěji a které nejméně. Tak neváhejte, a pusťte se do studia obyvatelstva EU a srovnávejte a srovnávejte....

EU a potažmo celá Evropa patří k nejhustěji osídleným oblastem světa. Samotná EU pak představuje populaci zahrnující k roku 2013 okolo 500 miliónů obyvatel s hustotou přibližně 120 obyvatel na km². Mezi populačně největší státy náleží Německo s 80 milióny obyvatel, následované trojicí států s 60 milióny obyvatel, mezi něž náleží Spojené království, Francie, Itálie. Dalšími státy jsou Španělsko (45 miliónů obyvatel) a náš severní soused Polsko se 38 milióny obyvatel. Následující členové EU se nacházejí s velkým odstupem, kdy Rumunsko disponuje necelými 20 milióny obyvatel a Nizozemsko pak 16 milióny. Další skupinu států tvoří státy s populační velikostí okolo 10 miliónů obyvatel, k nimž společně s Řeckem, Portugalskem, Maďarskem a Švédskem náleží i Česká republika. Naopak mezi populačně nejmenší členské země řadíme ostrovní státy, jako je Malta (400 tis. obyvatel) a Kypr (900 tis. obyvatel), a mezi ně vklínivši se Lucembursko s 500 tis. obyvateli.

Celkový počet obyvatel EU má stále rostoucí tendenci, která je v posledním čtvrtstoletí dána převážně migrací ze zemí severní Afriky, blízkého východu, popř. Indie, Pákistánu a Bangladéše. Za posledních 50 let se pak počet obyvatel EU v současných hranicích zvýšil o 100 miliónů, ze 400 miliónů na 500 miliónů obyvatel. V průběhu 70. let 20. století však byl tento nárůst ještě ovlivněn více méně přirozeným přírůstkem obyvatelstva v důsledku nástupu populačně silných poválečných ročníků do reprodukčního věku. I přes všechna tato konstatování si ukážeme, že výše uvedené trendy nejsou společné pro všechny regiony stejně.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Celá EU a zejména země se zkušeností z centrálně plánovaného hospodářství si v současné době procházejí zásadním procesem stárnutí obyvatelstva, způsobeného snížením porodnosti. Obecně je pak tento pokles odůvodněn možnostmi cestování, upřednostňování pracovního postupu před rodinou, možnostmi využití volného času a také postupující neochotou mládeže se osamostatnit. Navíc hospodářský pokles v bývalých postsocialistických zemích spojených se ztrátou sociálních jistot v podobě nutnosti plné zaměstnanosti a zajištění bydlení se rovněž negativně podepsal na tomto trendu. Tedy, problém zajištění zaměstnání a bydlení představuje jeden z klíčových problémů rodin, který odrazuje od zvyšování porodnosti, či alespoň zachování současného stavu. Nutno si též uvědomit, že některé státy Evropy patří k těm zemím světa s nejnižší porodností na jednu ženu.

Ověřovací otázka:

- Odůvodněte proces stárnutí obyvatelstva v postsocialistických zemích EU.

Další demografickou výzvou je pro Evropu migrace obyvatelstva ze zemí mimo EU, která by měla zajistit stávající poměr mezi obyvateli v produktivním věku a obyvateli ve věku postproduktivním. Avšak efektivita tohoto přístupu je také otázkou diskuse, zejména v případě pokud tito migranti nenaleznou pracovní uplatnění. Další problém představuje i migrace mezi státy EU, kdy dochází zejména k migraci obyvatel ze zemí, resp. regionů NUTS 2 s nižším HDP na obyvatele než 75 % EU. Tato mechanická změna následně způsobuje značné problémy zdrojovým zemím migrace, neb z nich odchází většinou populace v produktivním věku pod 30 let, která disponuje i kvalifikací, popřípadě znalostí cizích jazyků.

Ověřovací otázka:

- Vysvětlete současné trendy migrace v zemích EU.

V regionálním pohledu s nejprve zaměříme na hustotu obyvatelstva v regionech NUTS 2 v zemích EU a ESVO. V tomto ohledu nacházíme korelaci mezi lokalizací metropolitních areálů z předchozí kapitoly, kdy nejvyšší hustota je vykazována v regionech náležících do tzv. Modrého banánu, následovaná středomořským pobřežím Francie a Španělska a zbývajících

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

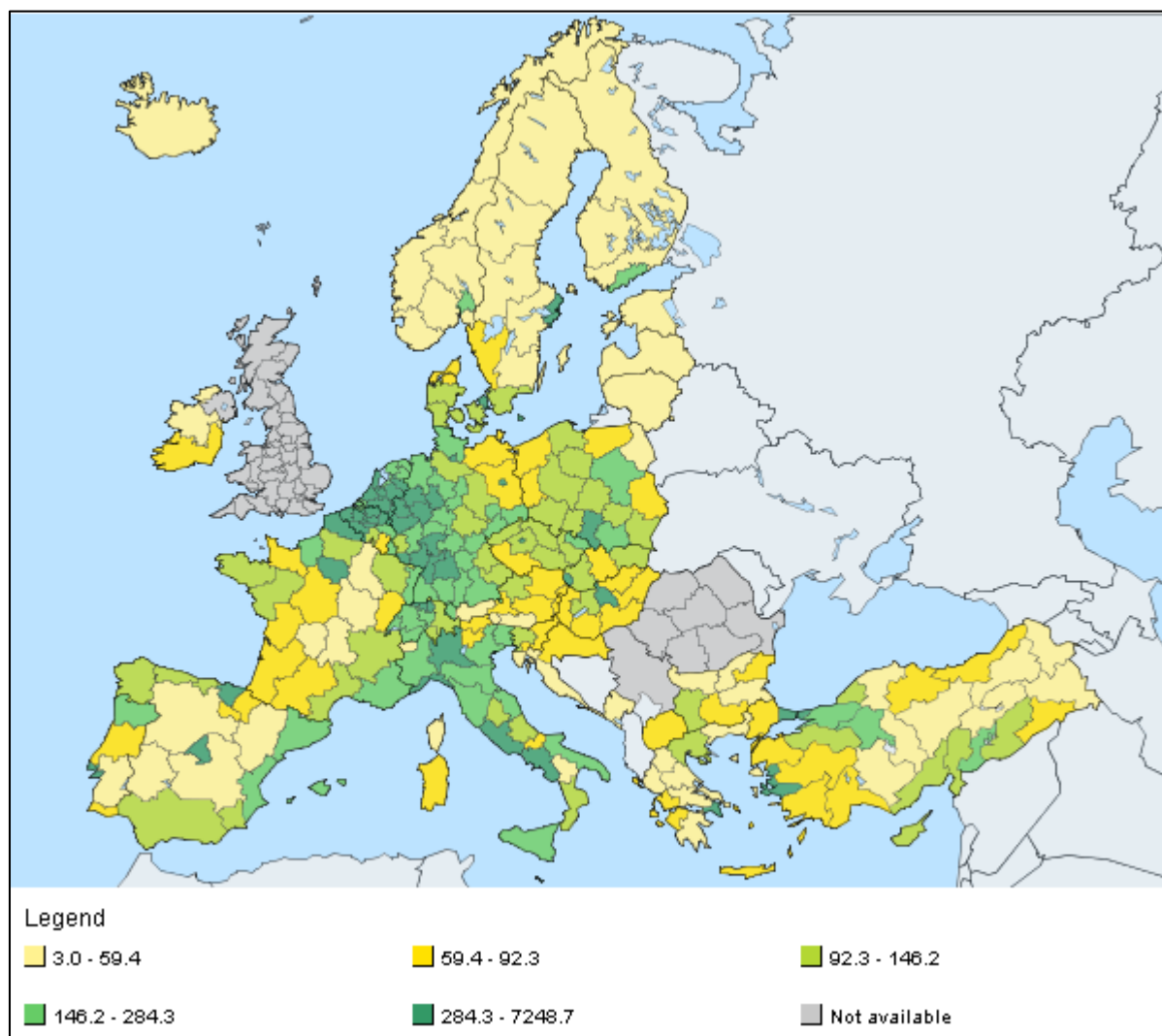
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

částmi Itálie. U poslední jmenované země panuje paradox, že ač patří mezi nejhustěji osídlená území EU, nenáleží všechny její regiony zároveň mezi nejbohatší.

Ověřovací otázka

- Z předchozí kapitoly určete důvody pro zaostávání jižní části Itálie.

Obrázek 7 Hustota obyvatel v regionech NUTS 2 v EU a zemích ESVO k roku 2012 na km²

Zdroj: Eurostat, 2013

Mezi další nejhustěji osídlené regiony zařazujeme vyjma národních metropolitních oblastí i strukturálně postižené regiony vázané na předchozí dominanci těžby uhlí a hutního průmyslu. Mezi tyto pak z obrázku 7 můžeme identifikovat region Baskicka v severním

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Španělsku, aglomeraci Lille ve Francii, Sasko v Německu, Slezské vojvodství vázané na Hornoslezský průmyslový okrsek ale i Moravskoslezský kraj v České republice. Naopak nejnížší hodnoty osídlení vykazují skandinávské státy včetně Finska a Islandu, oblasti středního Španělska (náhorní plošiny s nedostatkem srážek – meseta) a Francie (Francouzské středohoří), pobaltské státy a střední části Řecka a Bulharska. Ve všech případech se jedná buďto o klimaticky nepříznivé oblasti z pohledu nízkých teplot (severní Evropa), nedostatku srážek pro zemědělství (Španělsko), horský až velehorský charakter reliéfu (Francie, pobřeží Chorvatska, Bulharsko a východní část Rakouska), neúrodné podzolové či písčité půdy (pobaltské státy) a v neposlední řadě i politické vlivy mající za následek dlouhodobou migraci ze zemědělských oblastí (Irsko, Bulharsko).

Ověřovací otázka:

- Popište regionální rozdíly v hustotě obyvatel v členských zemích EU a diskutujte, jaké dopady mají tyto rozdíly na koncentraci a strukturu ekonomických aktivit v regionu.

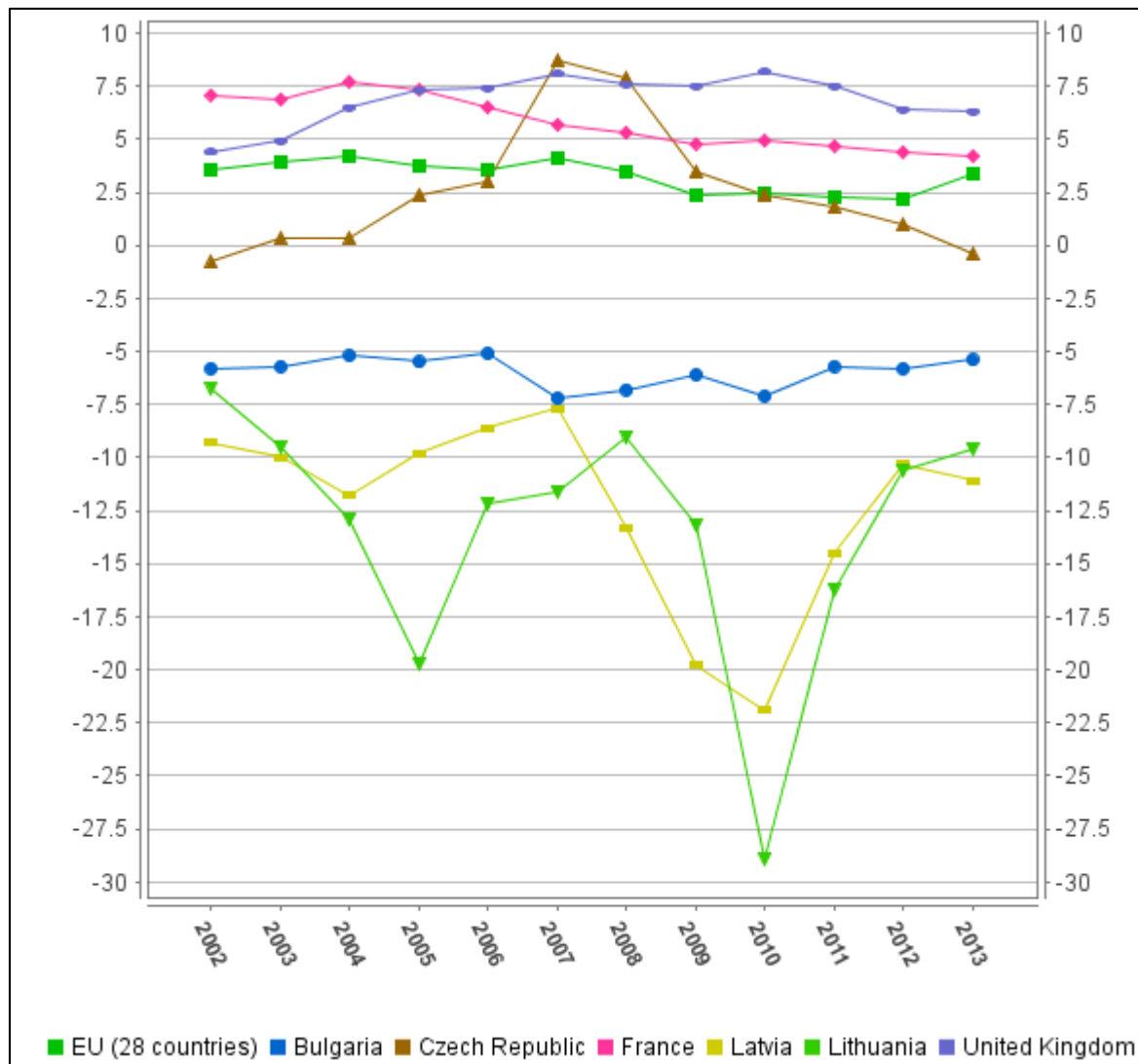
Obrázek 8 přináší srovnání změny počtu obyvatel ve vybraných státech EU v období let 2002-2013 přepočtených na 1000 obyvatel. Z obrázku je zřetelné, že ani předchozí pozitivní vývoj a ani následná hospodářská krize po roce 2008 nezměnila celkový trend nárůstu počtu obyvatel ve Francii a Spojeném království. Posledně jmenovaná země, je stále přitažlivá pro zahraniční migranty a to zejména svou otevřenou politikou a také rozšířené znalosti anglického jazyka jakožto „*lingua franca*“ současného světa. Francie vykazuje mírný pokles především vzhledem k omezenějším zdrojům migrace z pohledu rozšíření jazyka a obtížím na trhu práce, který je tradičně více regulován než ve Spojeném království. Celkový přírůstek obyvatel EU pak byl taktéž ve sledovaném období kladný a více méně kopíroval spojený trend obou předešlých zemí. U České republiky je patrná výrazná korelace s nárůstem HDP v předkrizovém období, které bylo navíc spojeno s efektem našeho připojení k EU a vstupem do Schengenského prostoru. Tedy kladné hodnoty meziročního přírůstku populace byly spojeny výhradně s výrazným hospodářským růstem doprovázeným i aktivitami v oblasti rezidenční výstavby. Naopak v případě Bulharska nebyl pozorován žádný výkyv v nastavené výši trendu v meziročním úbytku populace a to ani přes hospodářskou krizi. Naopak tato měla výrazný vliv na odliv obyvatel v Lotyšsku a Litvě, kdy stávající meziroční pokles populace

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

byl v letech 2009-2011 ještě více prohlouben z důvodu nestability měny a značného hospodářského propadu.

Obrázek 8 Změna počtu obyvatel oproti předchozímu roku ve vybraných zemích EU na 1000 obyvatel středního stavu populace v letech 2002-2013

Zdroj: Eurostat, 2014

Ověřovací otázka:

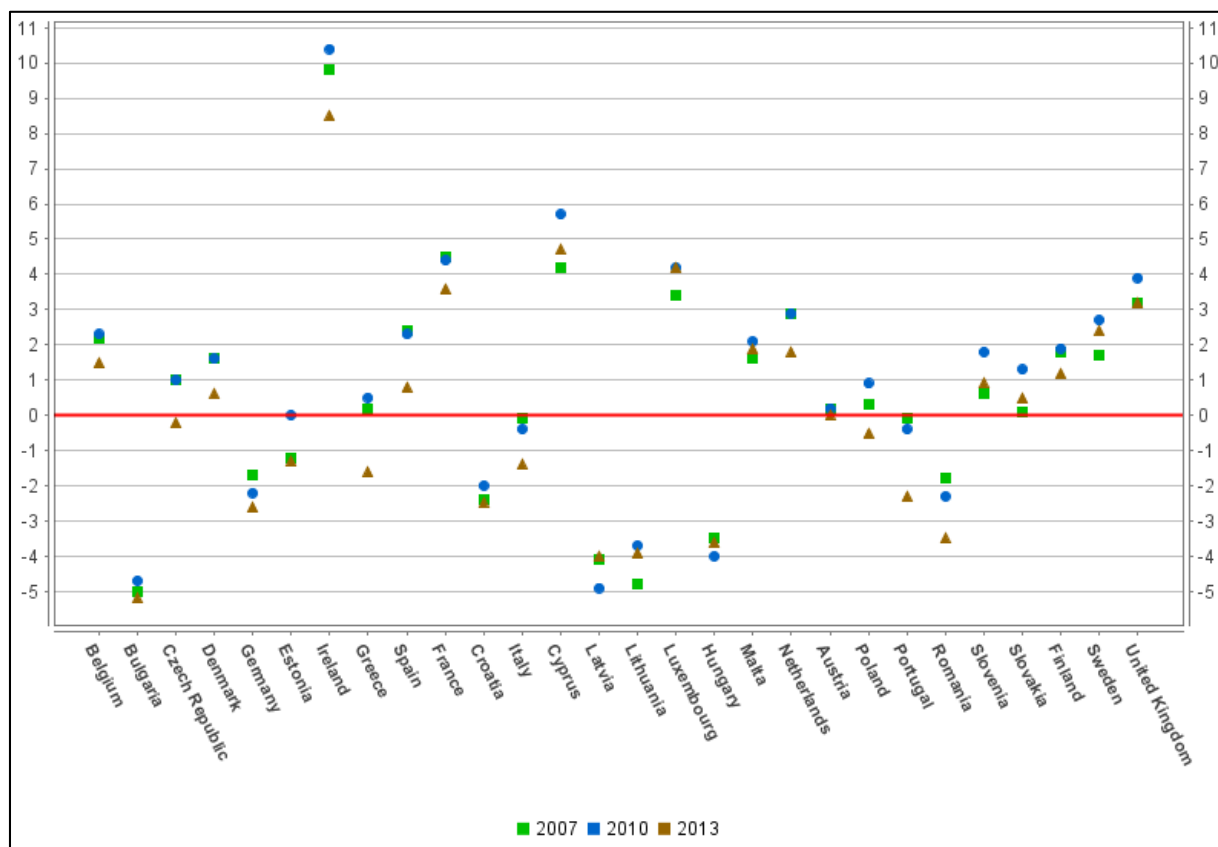
- Porovnejte země z obrázku 8 z pohledu meziročního vývoje počtu obyvatel a vysvětlete na nich trendy v zemích EU.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Následující obrázek 9 reprezentuje přirozenou měnu obyvatelstva v zemích EU v letech 2007, 2010 a 2013. Obecně můžeme tvrdit, že země s přirozeným přírůstkem obyvatelstva, představují především ty, které náleží do EU 15 a jsou příjemci značného počtu zahraničních migrantů (např. Spojené království, Nizozemsko a státy severní Evropy), popřípadě země EU 15 nebo EU 12, které jsou silně nábožensky založené, a navíc vykázaly v období před hospodářskou krizí hospodářský růst (Irsko, Malta, Kypr).

Obrázek 9 Přirozená měna obyvatelstva v zemích EU na 1000 obyvatel středního stavu populace ve vybraných letech

Zdroj: Eurostat, 2014

Na druhé straně se nacházejí bývalé postsocialistické státy, kdy některé z nich vykázaly mírný přírůstek (Česká republika, Slovensko a Slovinsko) v návaznosti na předchozí demografické procesy a tedy i strukturu demografické pyramidy, a ostatní, které po roce 1989 vykazují dlouhodobý pokles počtu obyvatel snížením nejen porodnosti ale i značným úbytkem obyvatelstva migrací do zahraničí (pobaltské státy, Maďarsko, Chorvatsko, Rumunsko, Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

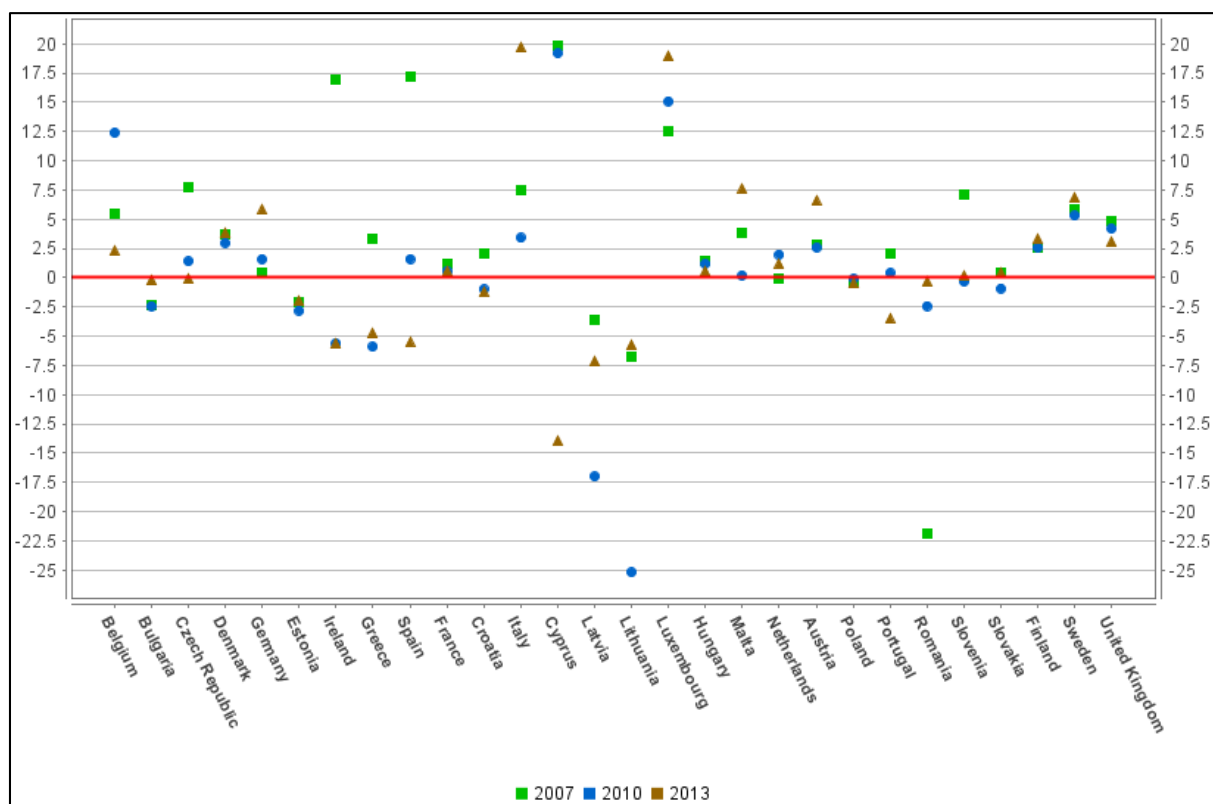
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bulharsko). Jižní státy Evropy výrazně zasažené hospodářskou krizí a vysokou nezaměstnaností pak vykázaly zejména v roce 2013 výrazný pokles přirozeného přírůstku snížením porodnosti. Specifický případ představuje Německo, které kombinuje stav ve vyspělých zemích EU 15 a postsocialistických zemí EU 12. Ve výsledku i přes kladné migrační saldo, porodnost především v nových spolkových zemích, patří k nejnižším v EU a potažmo i v celé Evropě. V tomto ohledu pak Německu nezbývá než přijmout opatření, která by i v budoucnu přes snižující se počet narozených dětí zajistila současnou výši podpory pro stárnoucí populaci.

Ověřovací otázka:

- Představte specifika Německa ve vztahu k přirozenému přírůstku obyvatel oproti ostatním zemím EU.

Obrázek 10 Hrubá míra migrace v zemích EU na 1000 obyvatel středního stavu populace ve vybraných letech

Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Migrační saldo je pak nástrojem, resp. ukazatelem míry atraktivity dané země pro zahraniční obyvatele. V tomto ohledu znázorňuje obrázek 10 situaci za stejné období jako obrázek 9. Za nejatraktivnější země můžeme považovat především Itálii a to z důvodu její blízkosti k africkému pobřeží. Další značně atraktivní zemi představoval Kypr, a to především z důvodu svých benevolentních daňových zákonů, umožňujících nízké zdanění vkladů. Tím se tato země stala velice atraktivní pro obyvatele nejen ostatních zemí EU, ale především také Ruska. Po finanční krizi v roce 2013 však atraktivita této země značně upadla. Za podobné podmínky pro atraktivitu můžeme označit i Maltu a Lucembursko, kde v posledním případě se navíc snoubí i dostatek pracovních příležitostí pro kvalifikovanou pracovní sílu v oblasti bankovníctví a pojišťovnictví. Mezi další státy patří Belgie, nepostížená krizí tak, jako okolní státy vyjma Německa a v neposlední řadě Rakousko, které představuje cíl migrace ze zemí bývalého Rakouska-Uherska, neb tvoří poslední výspu „vyspělé Západní Evropy“ pro její severní a východní sousedy. Za dlouhodobě vystěhovalecké země můžeme označit pobaltské státy, Rumunsko a Bulharsko a v současné době i státy jižní Evropy a Irsko výrazně zasažené hospodářskou krizí. Na druhou stranu za dlouhodobě atraktivní země pro migraci lze považovat země západní a severní Evropy z důvodu jejich rozvinutosti a schopnosti podat migrantům pomocnou ruku v podobě sociálního pojištění.

Ověřovací otázka:

- Rozved'te vývoj a specifika prostorového vzorce migračního salda v zemích EU 15 a EU 12.

Shrnující cvičební otázky

- Dochází ke zvyšování počtu obyvatel EU?
- Jaké jsou hlavní příčiny populačního růstu zemí EU?
- Co je hlavním demografickým problémem EU do budoucna?

Samostatné úkoly:

- Zamyslete se a podejte výklad důvodů nárůstu migrace mezi členskými zeměmi EU po roce 1990.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Určete důvody pro růst či pokles počtu obyvatel v regionech či členských zemích EU představených v této kapitole.
- Vysvětlíte důvody poklesu kladné přirozené měny obyvatelstva v členských zemích EU a využijte při tom přístupy k vysvětlení tohoto problému v demografických teoriích.
- Na základě dat z Eurostatu si připravte věkovou pyramidu vybrané členské země EU a popište její vývoj.
- Vypište a na soustředění diskutujte dopady stárnutí populace v členských zemích EU a způsoby řešení tohoto problému na národní či regionální úrovni.

Zajímavosti:

- Jednu z nejhustěji obydlených oblastí EU je Randstadt Holland v Nizozemí. Jedná se o konurbaci měst Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Haag připomínajících svých tvarem podkovu. Hustota obyvatel dosahuje až k hranici 1200 obyvatel na km² a oblast je považována za jednu s nejvyspělejších v Evropě vyjádřenou pomocí HDP na obyvatele. Z pohledu regionálního rozvoje je oblast významná svým územním plánováním. Přeci jen v nížinatém Nizozemí s omezenou rozlohou a bojem s vodou není souše nikdy nazbyt.
- Opačným případem oproti vyspělému regionu Randstad Holland je oblast českého Banátu. Zapomenuté vesničky s původním českým obyvatelstvem, dodržujícím staré zvyky a budovy zachovávající původní venkovský ráz českých zemí v 19. století. Vše je ale vykoupeno tvrdou prací v zemědělství s téměř samozásobitelským vztahem. Avšak i v této oblasti ubývá obyvatel a mladí se stěhují do měst. Bude konec vesnického osídlení v českém Banátu podobný českým vesnicím kolem Prahy, kde původní obyvatelstvo nahrazují noví obyvatelé z měst, v našem případě České republiky? Bližší informace naleznete v mnohých cestovatelských příručkách, viz např. „[Jak žijí Češi v rumunském Banátu](http://www.studentpoint.cz/242-kolem-sveta/6570-jak-ziji-cesi-v-rumunskem-banatu/#.VCQoshYQPJt)“ (<http://www.studentpoint.cz/242-kolem-sveta/6570-jak-ziji-cesi-v-rumunskem-banatu/#.VCQoshYQPJt>).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

Ač v EU přibývá obyvatel, jejich přírůstek je značně nerovnoměrný a z pohledu celé EU dochází ke zpomalování růstu. Na druhou stranu je nutné zmínit neustále klesající porodnost, která především v zemích jihovýchodní Evropy a Pobaltí nabírá kritických hodnot, kdy výjimkou není ani populační úpadek hlavních měst i přes jejich ekonomickou atraktivitu, viz např. Riga. V zemích EU 15 je růst v metropolitních areálech dán vnější imigrací a obecně pak v celé EU 27 až na výjimky populačně pomocí imigrace rostou zázemí hlavních měst. Především v původně socialistických zemích EU 12 tomu pak pomáhá mnohdy neregulovaná výstava v zázemí metropolí.

Zdroje:

Eurostat Statistics, 2013, 2014

NEYER, G. ed. *The demography of Europe*. New York: Springer, 2013.

KAHLERT, H., WALTRAUD, E. eds. *Reframing demographic change in Europe: perspectives on gender and welfare state transformations*. Berlin: Lit, 2010.

ZÁLESKÁ, Michaela. Jak žijí Češi v rumunském Banátu. *StudentPoint* [online]. 22. 04. 2012 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://www.studentpoint.cz/242-kolem-sveta/6570-jak-ziji-cesi-v-rumunskem-banatu/#.VBqJCRb0rpV>.

1.4. Regionální diferenciacie chudoby v EU

Průvodce studiem

Chudoba je problémem, který se netýká pouze sociálně vyloučených lokalit. Prostupuje nenápadně i některé věkové skupiny obyvatelstva, především seniory, tedy obyvatele starší 65 let. Dále každý stát v EU se s ní snaží s tímto negativním společenským fenoménem bojovat. Ovšem, a co je nejobtížnější, jak pro nastavení podpory chudobu vymezit. Existují i jiné ukazatele mimo finanční? Pokud ano, jak tyto nazýváme a co jimi měříme. Též si ukážeme, jak je chudoba rozprostřena mezi regiony EU, a které státy či regiony se s ní potýkají nejvíce. Také je otázkou, jak se finanční krize projevila v úrovni chudoby v EU a jaké dopady měla v konkrétních lokalitách. Proto vstupme do studia tohoto ne příliš pozitivního tématu, avšak i toto je součást života EU a na základě mých zkušeností, mnozí z Vás se jí zabývají ve své profesní praxi.

Tento kapitola představuje geografické a časové srovnávání ukazatelů, které popisují chudobu a sociální vyloučení v EU, kdy se s využitím dostupných dat se pokusíme vysledovat dopad hospodářské krize na tuto negativní stránku života některých obyvatel EU.

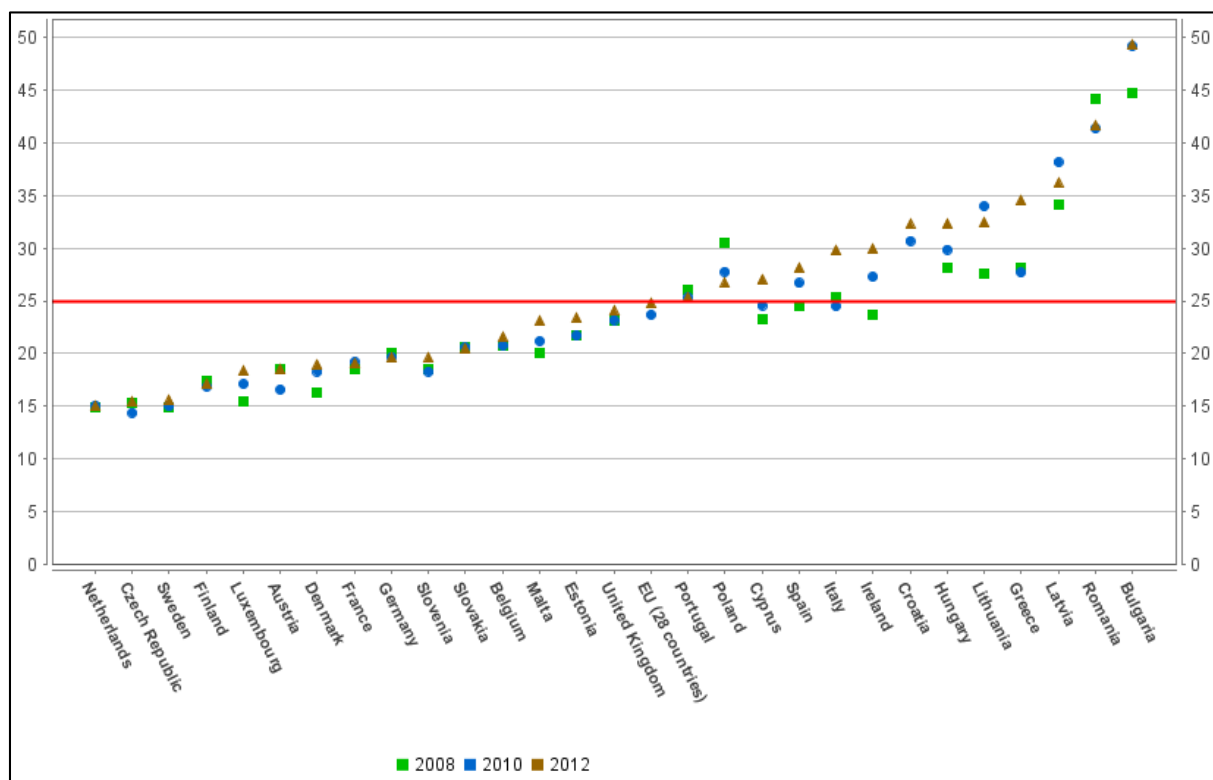
Indikátor počtu obyvatel ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením je v EU definován jako podíl populace splňující alespoň jednu z následujících tří podmínek: 1. žijící pod oficiální hranicí chudoby, 2. nacházející se v situaci závažné materiální deprivace, 3. žijící v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce.

V EU se v roce 2012 nacházelo 124 miliónů osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením. Tento počet představuje 24,8 % obyvatelstva EU. Naším cílem je pak podívat se, jak je tento podíl distribuován mezi jednotlivé členské země EU tedy, které státy jsou chudobou a sociálním vyloučením ohroženy nejméně a které nejvíce. Na tuto otázku nám poskytuje odpověď obrázek 11, který hodnotí tento ukazatel od počátku hospodářské krize ve dvouletých intervalech a to konkrétně v letech 2008, 2010 a 2012. Pro lepší názornost, kdy musíme vzít do úvahy různý počet obyvatel v členských zemích EU, je tento přepočítán jako podíl v % z celkového počtu obyvatel. Červenou čarou je pak znázorněn výše zmíněný podíl EU ve výši 24,8 %.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 11 Podíl obyvatel ohroženého chudobou a sociálním vyloučením v zemích v EU ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2014

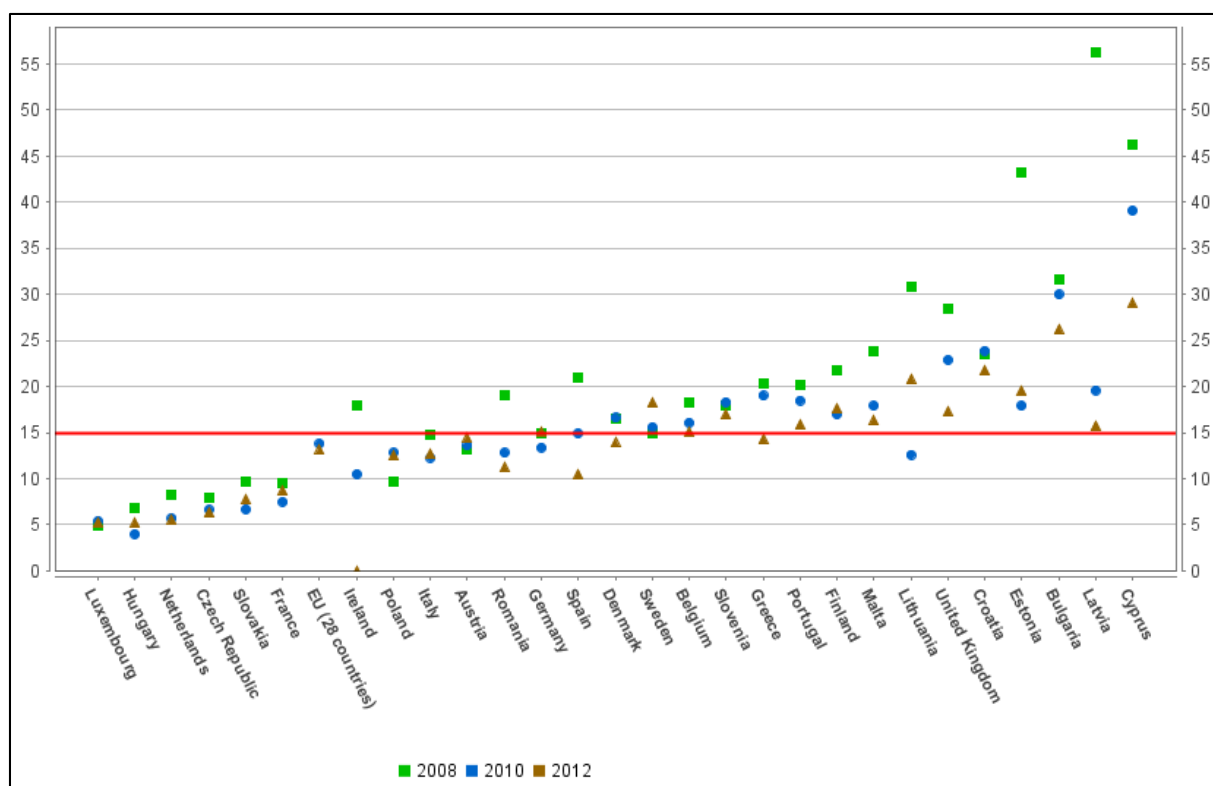
Regionální pohled ukazuje, že téměř polovina obyvatel Rumunska a Bulharska je ohrožena chudobou a sociálním vyloučením, kdy tento ukazatel odpovídá i hospodářské síle těchto zemí, které jsou z pohledu HDP na obyvatele jedny z nejchudších v EU. Navíc jsou postiženy i dlouhodobým odlivem obyvatel, což jen potvrzuje daný stav a dále jej může zhoršovat tím, že do zahraničí odchází mladé a vzdělané obyvatelstvo. Podobný stav, i když s podílem do 40 % obyvatel byl zachycen v případě Litvy a Lotyšska. Estonsko využívá své výhody především v růstu IT a atrakcí zahraničních investic v tomto směru, a nižším hodnotám chudoby napomáhá i blízkost Finska, jehož obyvatelé jsou častými návštěvníky estonské metropole a jejího okolí, což znamená, že cestovní ruch se podílí na snižování chudoby díky zajištění dostatku pracovních míst. Tato složka národního hospodářství rovněž výrazně napomáhá nižší míře chudoby oproti zbylým balkánským zemím EU i v případě Chorvatska, které bylo výrazně postiženo občanskou válkou na počátku 90. let 20. století, s jejímiž

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

důsledky se země nevypořádala dodnes. Dalšími státy s nadprůměrným podílem obyvatel ohrožených chudobou jsou ty, které byly značně zasaženy hospodářskou krizí, především díky úpadku veřejných financí. Zde spadají všechny státy jižní Evropy včetně Irska a Maďarska (zde i díky dřívějším úvěrům obyvatel ve švýcarských francích). U Polska a Maďarska se taktéž projevuje pokračující transformace, kdy oproti dřívějšímu Československu nebylo hospodářství v roce 1989 na takové úrovni a to především díky značnému podílu obyvatel zaměstnaných v zemědělství či těžbě černého uhlí (Polsko). Navíc v bývalém Československu existoval větší tlak a důraz na sociální rovnost, což výrazně ovlivňuje podíl obyvatel ohrožených chudobou. Svou pozici nejvyspělejší země bývalé Jugoslávie obhájí Slovinsko, a to díky o 10 % nižšímu podílu obyvatel ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením oproti Chorvatsku. Navíc Slovinsko bylo občanskou válkou v bývalé Jugoslávii zasaženo nejméně.

Obrázek 12 Podíl obyvatel pobírajících penzi ohrožených chudobou a v zemích v EU ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Souhrnně pak můžeme podat tvrzení, že chudobou a sociálním vyloučením jsou nejméně ohroženi obyvatelé severní a západní Evropy s dostatečnými prostředky na sociální zabezpečení a vysokým HDP na osobu. V případě Malty se stav odráží od zcela jiné situace veřejných financí oproti Kypru, kdy opatření místní vlády kyperský scénář vývoje nepřipustilo.

Ověřovací otázka:

- Popište důvody podílu obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením ve vztahu k dopadům hospodářské krize.

Ač je celkový 15% podíl obyvatel EU pobírajících penzi ohrožených chudobou ovlivněn značným rozptylem hodnot, přesto obrázek 12 poskytuje hodnotné informace o nastavení penzijního systému a jeho možnostech do budoucna ve vztahu k narůstajícímu počtu obyvatel v postproduktivním věku. K dlouhodobě nejnižším hodnotám tohoto ukazatele náleží země s výrazně propracovaným sociálním systémem, majících vztah k více rovnostářské společnosti v otázce rozdělení národního bohatství. K těmto zemím můžeme řadit jak Českou republiku, tak Slovensko, Francii i Nizozemsko. Navíc ve Francii a Nizozemsku existoval na podmínky Západní Evropy, vyjma severovýchodních zemí, i nezvyklý důraz na zajištění sociálního bydlení v podobě proběhnuvší výstavby sídlišť. Poněkud překvapivým zjištěním může být i podíl Maďarska, což ale svědčí o jeho vhodně nastavené politice i přes mnohé sociální a ekonomické problémy. Lucembursko si pak může dovolit nastavení odpovídajících penzí díky své hospodářské výkonnosti dané nejvyšším HDP na osobu v zemích EU. Na druhé straně musíme konstatovat, že v roce 2012 došlo k výraznému snížení podílu obyvatel pobírajících penzi ohrožených chudobou a to v zemích s jejich nejvyšším podílem. Mezi tyto patří pobaltské státy díky dědictví sovětského systému, ostrovní státy EU spoléhající na roli rodiny, Chorvatsko díky důsledkům občanské války a Spojené království vyznávající vyšší roli jedince v zajištění vlastních potřeb.

Obrázek 13 přináší podobný pohled jako obrázek 11, kdy nejvyšší podíl obyvatel ohrožených chudobou po sociálních transferech je v nejchudších zemích EU, tj. Rumunsku, Bulharsku, pobaltských státech, Chorvatsku a též zemích jižní Evropy vyjma ostrovních států, trpících důsledky hospodářské krize a především dluhy veřejné sféry. Na druhé straně stojí země

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

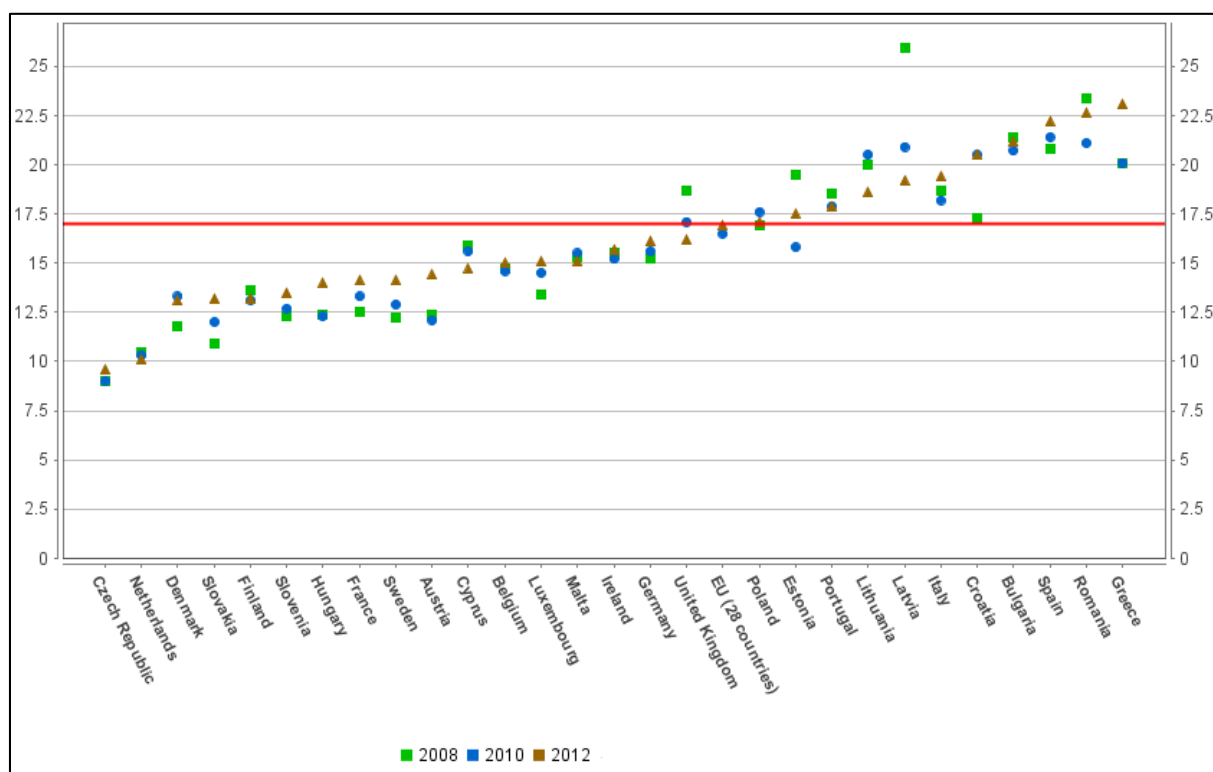
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

střední Evropy vyjma Polska se strukturálními problémy v oblasti zaměstnanosti v zemědělství a těžbě černého uhlí. A dále pak země severní Evropy s tradičním pojetím státu blahobytu a Francie se silným sociálním citěním a ochotou stávkovat za požadavky.

Ověřovací otázka:

- Proč patří země střední Evropy vyjma Polska k sociálně nejspravedlivějším zemím?

Obrázek 13 Podíl obyvatel ohrožených chudobou po sociálních transferech v zemích EU ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2014

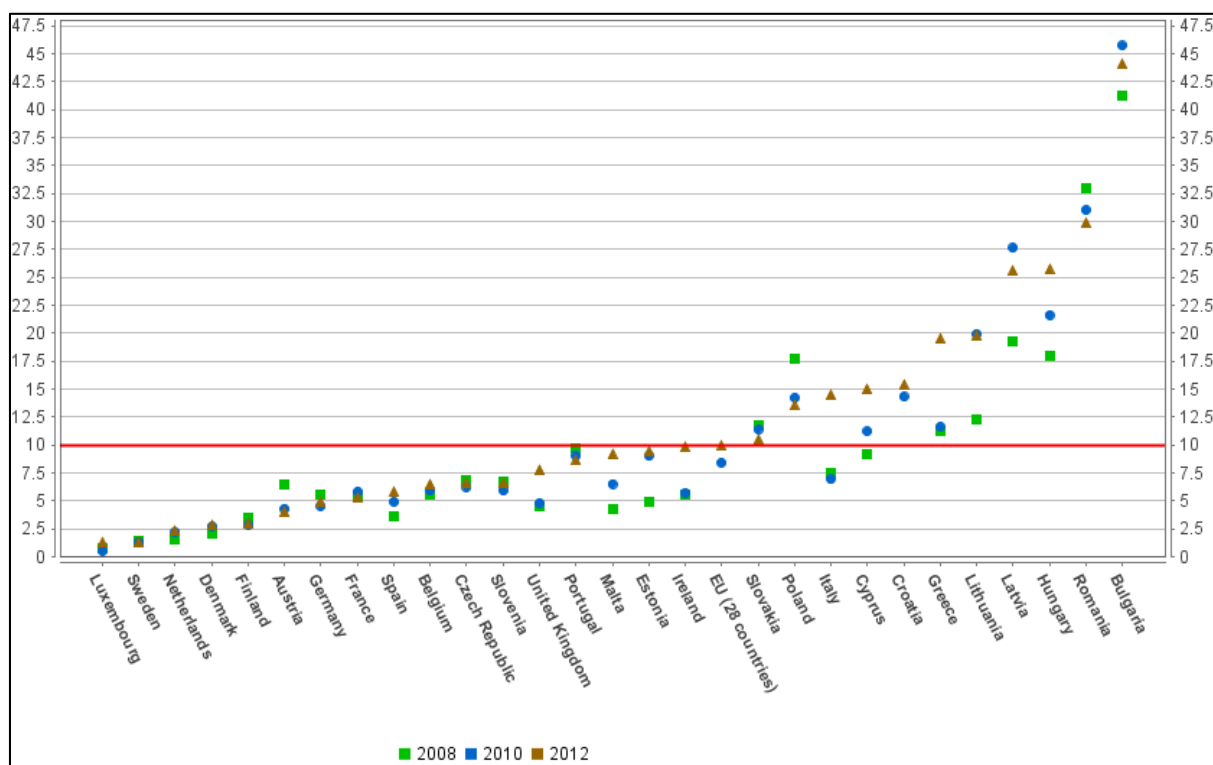
Specifickou otázkou je měření míry materiální deprivace, která doplňuje sociální vyloučení tím, že podává odhad podílu lidí, jejichž životní podmínky jsou vážně ovlivněny nedostatkem zdrojů. Za obyvatele trpící závažnou materiální deprivací se podle Eurostatu (2013) považují ti, kteří si nemohou dovolit alespoň čtyři z následujících devíti položek: 1. platbu za hypoteční úvěr nebo nájemné, platbu za dodávku elektrické energie, splátku leasingu nebo jiné splátky; 2. jeden týden dovolené daleko od domova; 3. každý druhý den jídlo doplněné masnými produkty či masem (nebo ekvivalentními vegetariánskými výrobky); 4. neočekávané finanční

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

výdaje; 5. telefon (včetně mobilního telefonu); 6. barevný televizor; 7. pračku; 8. automobil a 9. platbu za vytápění domu či bytu tak, aby v jejich domácnosti byla dlouhodobě dosažena standardní pokojová teplota. Prostorové rozložení tohoto jevu mezi zeměmi EU, viz obrázek 14, je možné vysvětlit kombinací ukazatelů HDP na obyvatele, přístupem k roli státu a míře jeho odpovědnosti za sociální zajištění obyvatel, stav veřejných financí a jejich vztahu k ekonomické krizi v roce 2009 a dalších letech. V tomto ohledu dostáváme tradiční obraz horších výsledků u postsocialistických zemí, kdy oproti předchozím ukazatelům bylo odhaleno neuspokojivější postavení Slovenska dané specifickými podmínkami jeho vývoje. Naopak podíl Španělska se i přes výrazné problémy v sociální oblasti ukazuje jako nízký, kdy sice je vyšší podíl obyvatel ohrožen chudobou nikoliv však materiální deprivací, tak jako v ostatních zemích jižní Evropy.

Obrázek 14 Podíl obyvatel zemí EU vystavených závažné materiální deprivaci ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázky:

- Podejte analýzu vztahu mezi měrami deprivace, HDP na osobu, podílu vysokoškolsky vzdělaných osob a migračního salda v územních jednotkách NUTS 2.
- Popište regionální disparity v oblasti sociální a materiální deprivace v členských zemích EU a představte vazby na dopady hospodářské krize.
- Definujte jednotlivá měření chudoby v EU.

Shrnující cvičební otázky

- Kolik obyvatel EU bylo ohroženo chudobou a sociálním vyloučením v roce 2012?
- Ve kterých zemích EU jsou obyvatelé v postproduktivním věku vystaveni většímu riziku chudoby a sociálního vyloučení?
- Co znamená pojem materiální deprivace?

Samostatné úkoly:

- Popište a naznačte vývoj vztahu sociální a materiální deprivace obyvatel poproduktivního věku v členských zemích EU ve vazbě na jejich demografickou strukturu, míru HDP na obyvatele a míru zadlužení národních rozpočtů.
- Porovnejte způsoby řešení sociálního vyloučení v členských zemích EU a vyhodnoťte míru jejich efektivity.
- Podejte návrhy na vysvětlení značného podílu obyvatel ohrožených sociální nebo materiální deprivací v pobaltských státech.

Zajímavosti

- Severské jsou obecně považovány za vzor výkonu sociálních služeb pro své občany. I přesto že díky těmto podmínkám jsou cíli mnoha migrantů z jiných zemí, sami řeší v současnosti problém, který výrazně postihuje díky věkové pyramidě a emigraci postsocialistické země střední a východní Evropy, včetně České republiky. Nabízený [příspěvek](http://www.vitalplus.org/article.php?article=153) (<http://www.vitalplus.org/article.php?article=153>) podává příběh české emigrantky žijící v současnosti ve Švédsku, která Vám představí, jakým způsobem je

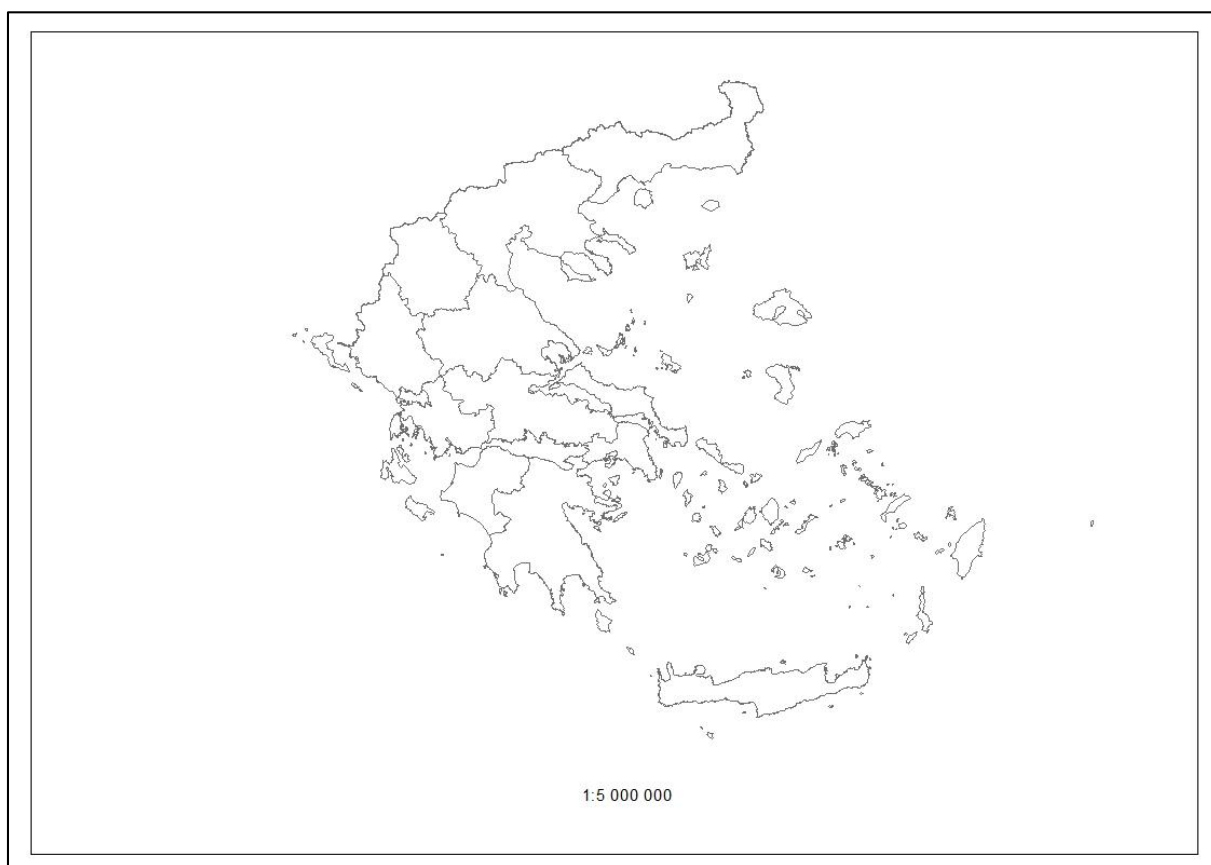
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

v této zemi řešena otázka finančního zajištění obyvatel post-produktivního věku a jaký je zde život seniora

- Jakým způsobem řešit narůstající chudobu je vždy složitou otázkou. Jak se s ní vyrovnávají např. obyvatelé Řecka, které jsme považovali za „letní ráj na zemi“ při našich dovolených. Po přečtení následujícího článku se pokuste na slepé mapě Řecka, viz obrázek 15, postupně určit ostrovy často spojované s turistickým ruchem a zamyslete se, jaké dopady měla hospodářská krize na jejich obyvatele.

Obrázek 15 Hranice regionů Řecka

Zdroj: ESRI, 2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

I přes významnou snahu EU o snižování počtu obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením, byly částečně tyto snahy v důsledku ekonomické stagnace zmařeny. Zásadní vliv na hodnocení ohrožení chudobou má i snaha či aktivity některých států měnit hranice pro jejich dosažení v závislosti na vývoji ekonomiky. Obecně platí, že státy střední Evropy byly krizí z tohoto pohledu zasaženy nejméně, zatímco státy jižní Evropy a Pobaltí tímto trpěly mnohem více, ať již z důvodu přetrvávajících strukturálních problémů (Španělsko) tak objevivších se problému finančních (Řecko, Lotyšsko). Podobně jako v případě prostorových disparit HDP na obyvatele i zde platí západovýchodní gradient, kdy chudobou a potažmo materiální deprivací jsou zasaženy především státy jihovýchodní a jižní Evropy, což vede v prvním případě k odlivu obyvatel do jiných zemí především EU 15.

Zdroje:

BEDRNOVÁ, Jitka. Senioři ve Švédsku: spokojený život. *Vital Plus: časopis pro seniory* [online]. 1. 10. 2009 [cit. 2014-04-18].

Dostupné z: <http://www.vitalplus.org/article.php?article=153> .

Eurostat Statistics, 2013.

NOLAN, B., WHELAN, C. T. *Poverty and deprivation in Europe*. New York: Oxford University Press, 2011.

PARODI, G., SCIULLI, D. *Social exclusion: short and long term causes and consequences*. Berlin: Physica-Verlag, 2013.

SALVERDA, W. ed. et. al. *Changing inequalities in rich countries: analytical and comparative perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

Korespondenční úkol k prvnímu bloku:

- Zpracujte v rozsahu 10ti normostran demografickou strukturu vybraných NUTS 2 v zadaném státě EU a popište probíhající sociálně-demografické procesy včetně jejich dopadů na sociální a zdravotnické služby včetně školských zařízení.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

2. Regionální diferenciaci ve službách a inovacích v EU

V druhé části našeho studia se budeme zabývat vybranými specifickými službami na území EU. Nejprve se seznámíme s otázkami rozdílů v podílu vysokoškolsky vzdělaných osob, což má zásadní vliv na hospodářský rozvoj regionů včetně jejich inovačního potenciálu. Především si ukážeme, že koncentrace vysokoškolsky vzdělaných obyvatel není náhodná, nýbrž má úzké vazby na koncentraci obyvatelstva a intenzitu ekonomických aktivit. Proto se v následující kapitole seznáme s inovacemi a jejím prostorovým rozložením, kdy zjistíme, že nejvýkonnější regiony z tohoto pohledu nám leží přímo za humny naší republiky. Tudíž, je otázkou, jak bychom z této skutečnosti mohli profitovat. Dalším tématem bude, jakým způsobem můžeme inovace měřit, když zjistíme, že existuje několik typů inovací. V následující části se podíváme na velice atraktivní téma cestovního ruchu, jehož účastníky jste určitě každoročně i Vy. Proto se podíváme, která místa v EU jsou z tohoto hlediska nejatraktivnější. Rovněž prozkoumáme mnohdy opomíjenou oblast kultury, která však v posledních letech vzbuzuje zaslouženou pozornost i jakožto významný faktor cestovního ruchu, tedy jako podmínka rozvoje mnohých regionů. Poslední část zaměříme na rozdíly ve zdravotním stavu obyvatel EU, který je výsledkem nejen úrovně zdravotních služeb, ale je též dán i životními návyky obyvatel jednotlivých zemí, včetně například způsobu stravování a rovněž tak i genetickými predispozicemi populace.

2.1. Regionální diferenciaci ve vzdělání v EU

Průvodce studiem

Vzdělání většina z nás považuje za klíčový faktor našeho rozvoje. Proto i EU si klade za cíl zvyšovat vzdělanost obyvatelstva, především z důvodu zvýšení konkurenceschopnosti členských zemí. Navíc vyšší úroveň vzdělanosti napomáhá i snižování negativního projevu všech hospodářských krizí a vede k lepší adaptabilitě jednotlivců i regionů. Proto se spolu zaměříme na regionální diferenciaci v terciárním vzdělávání, kterého jste Vy sami účastníky. Zároveň nás ale bude zajímat i otázka celoživotního vzdělávání, k nimž v jistém slova smyslu náleží i Vaše kombinované studium. Tedy, pojďme projít aspekty Vašeho studia z regionálního pohledu.

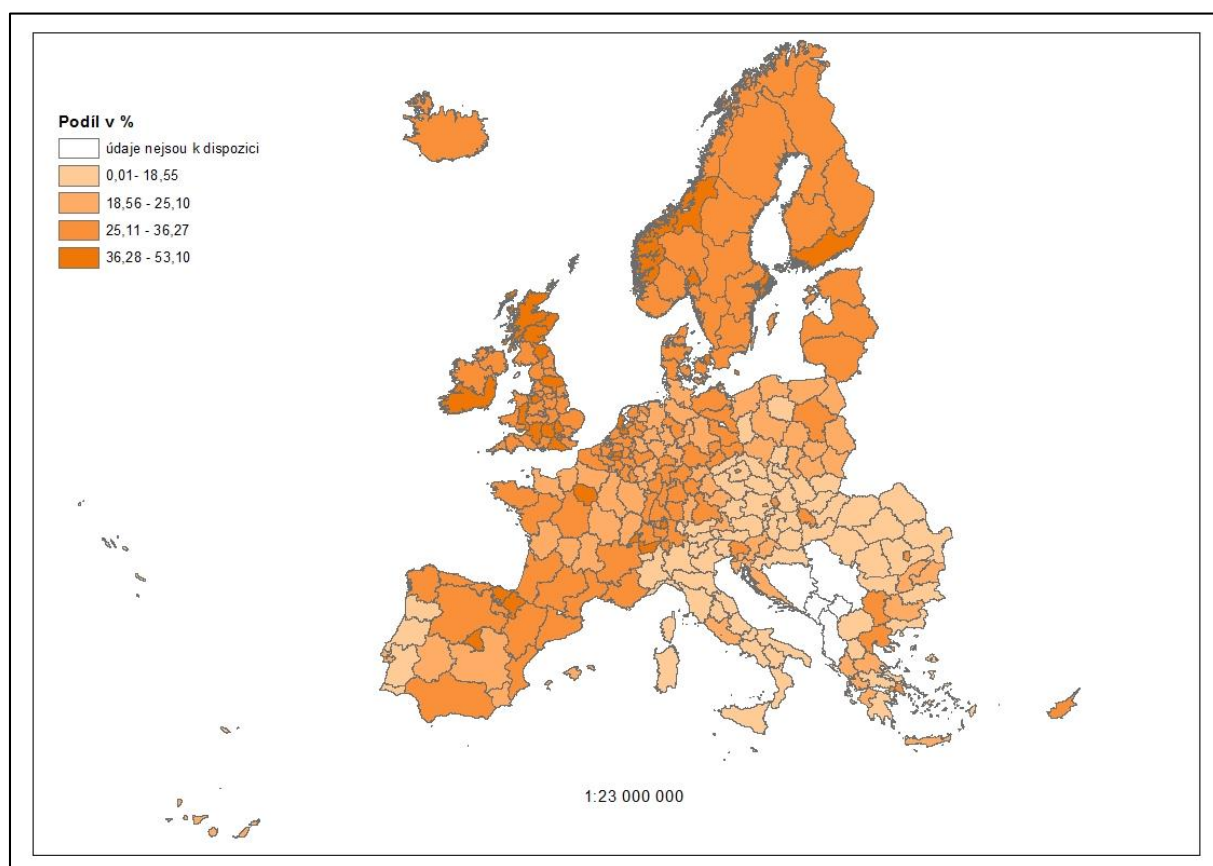
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jednou ze základních možností měření úrovně dosažených výsledků vzdělání ve vztahu k ekonomickému rozvoji dané země je hodnocení podílu obyvatelstva s vysokoškolským vzděláním. Avšak z druhé strany se nabízí otázka, zdali značný podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním vede vždy jen k rozvoji dané společnosti. Tato skutečnost se odvíjí především od nastaveného systému vzdělávání a také struktury populační pyramidy, kdy nižší podíl obyvatel v příslušném věku s sebou nese i vyšší pravděpodobnost být úspěšným uchazečem u přijímacího řízení. Tyto dva aspekty spolu s výši veřejného financování s sebou nesou rozhodující vliv na počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel dané země. V našem regionálním pohledu se zaměříme na srovnání regionů NUTS 2 zemí EU a ESVO. Toto srovnání nám nabízí obrázek 14. Jeho analýzou dospějeme k několika závěrům, kdy nejvyššího podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel dosahují regiony NUTS 2 v severských zemích dlouhodobě zaměřených na kvalitní vzdělávání, které chápou jako součást státu blahobytu. Součástí sovětského dědictví a migrace vzdělanějších vrstev ruského obyvatelstva a vědomí nedostatku surovin se pak projevuje i vyšším podílem zastoupení vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v případě pobaltských zemí. Ty si také uvědomují, že kvalifikované lidské zdroje jsou jejich jedinou výraznou konkurenční výhodou oproti jiným zemím, a zároveň se snaží napodobit své severské sousedy. Rovněž jejich orientace na produkční služby a IT jim neumožňuje jinou cestu. Výrazným podílem oplývají i metropolitní areály v oblasti Modrého banánu, kde díky koncentraci služeb a výzkumu vývoje lze podobný stav očekávat. Specifikem je v tomto ohledu podíl nejen severní Itálie, kdy tato v tomto ukazateli zaostává i za Francií a Španělskem. V těchto zemích má výrazný vliv na podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v produktivním věku příslušnost daného regionu NUTS 2 k silnému regionálnímu centru, kdy nejhůře jsou na tom regiony v převážně venkovských oblastech mesety ve Španělsku a Francouzského středohoří ve Francii. Vyšších podílů v této oblasti dosahují i metropolitní regiony hlavních měst postsocialistických zemí střední a jihovýchodní Evropy a Portugalska. V těchto zemích pak nacházíme největší disparity mezi regiony NUTS 2 národních metropolí a ostatních regionů. To má pak za následek výraznou koncentraci produkčních služeb do těchto regionů, což vede k další podpoře rozvoje ekonomických disparit mezi regiony hlavních měst a ostatních částí země, z nichž jsou vysávány kvalifikované pracovní síly. Poněkud rovnoměrnějším dojem působí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

rozložení tohoto jevu v zemích bývalé Jugoslávie, tj. Chorvatska a Slovinska, z čehož můžeme usuzovat na roli a kvalitu regionálních univerzit. Z pohledu vyspělých zemí EU 12 působí zvláštním dojmem Rakousko, které vykazuje podobné disparity jako ostatní postsocialistické střední Evropy, se značnou koncentrací tohoto jevu do hlavního města Vídně.

Obrázek 16 Podíl obyvatel ve věku 25–64 let s vysokoškolským vzděláním v regionech NUTS 2 v zemích EU a ESVO v % v roce 2011

Zdroj: Eurostat 2013, ESRI 2012

Souhrnem pak odvozujeme, že základní diferenciace probíhá z pohledu směrů východ-západ a sever-jih, kdy toto pravidlo narušuje pouze Portugalsko, jehož opožděná industrializace vedla i k opožděnému nástupu všeobecného rozšíření vysokoškolského vzdělání. Nutno také podotknout, že na základě zkušeností z České republiky a Slovenska bylo vysokoškolské vzdělání před rokem 1989 vázáno nejen na omezené kapacity, ale také na politický souhlas.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Právě tyto podmínky pak dodnes negativně ovlivňují podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v těchto zemích.

Ověřovací otázka:

- Podejte výklad regionálních disparit z hlediska podílů obyvatelstva s dosaženým terciérním vzděláním.

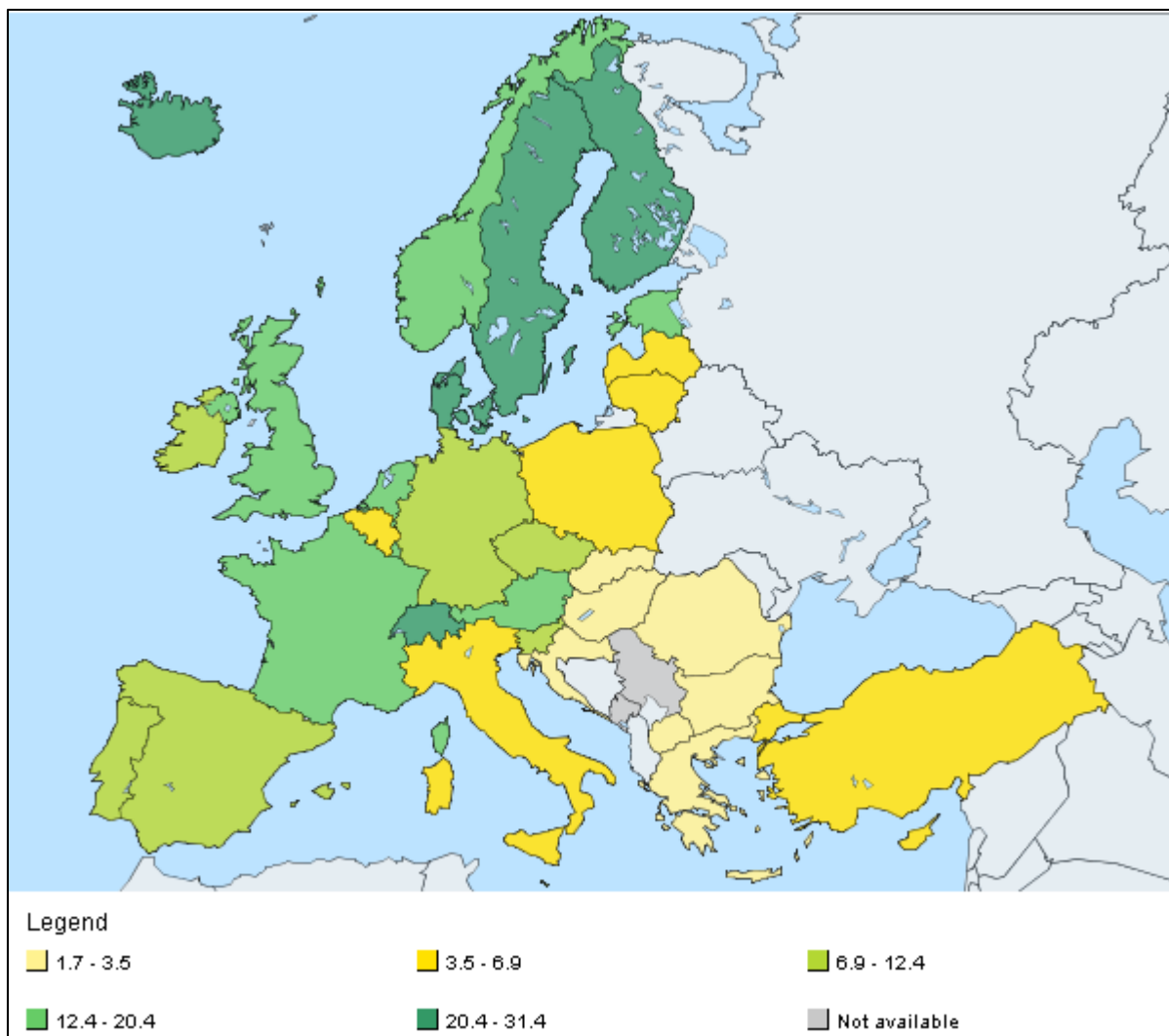
Podobnou situaci jako na obrázku 16 nám poskytuje obrázek 17, který ukazuje na účast obyvatel na celoživotním vzdělávání. Z pohledu rychle se měnících trendů a zapojování IT do oblasti výroby, řízení i marketingu se dlouhodobé vzdělávání jeví jako nezbytné pro zvyšování konkurenceschopnosti jednotlivých států, resp. regionů. Právě zpracovaná politika a ochota a zájem obyvatel o tuto oblast je jednou z podmínek úspěšného ekonomického rozvoje. Na druhé straně další vzdělávání umožňuje jeho absolventům být flexibilnější na trhu práce i při změně dosavadních postupů. V této souvislosti již při letném pohledu zjišťujeme v zemích EU a ESVO závažné rozdíly. Jako v mnoha předchozích případech i zde navazují severské státy na svou politiku státu blahobytu a spolu s ochotou obyvatel účastnit se tohoto typu vzdělání náleží k evropské špičce. Mezi další patří Švýcarsko, které se díky nedostatku surovin spoléhá především na kvalifikovanou pracovní sílu, která je nezbytnou podmínkou pro inovace v přesném strojírenství (hodinářský průmysl, výroba zdravotnických potřeb) a dnes i potravinářství. Vysoký podíl účast vykazuje i Rakousko, které se potýká s podobnými podmínkami jako Švýcarsko, a dále tradiční průmyslové země s vazbou na mezinárodní obchod (Spojené království, Francie, Nizozemsko a Lucembursko). Za očekáváním ve vztahu inovačnímu potenciálu a průmyslové výrobě se nachází Německo, které je přítomno ve stejném intervalu jako Česká republika, Irsko, Slovinsko, Estonsko a země Pyrenejského poloostrova. Irsko, Portugalsko, Slovinsko a Estonsko pak v podobě celoživotního vzdělávání nalézají podobnou cestu jako Švýcarsko a Rakousko, neb jejich přírodní zdroje surovin jsou rovněž omezené, a proto se musí soustředit na výrobky a služby s vyšší přidanou hodnotou. Na druhou stranu je překvapivé nízký podíl v Belgii už vzhledem k vyčerpanosti zdrojů uhlí a železné rudy a omezením výroby v oblasti hutnictví a též přítomnosti metropolitních areálů. Nejhorší výsledky dosáhly bývalé postsocialistické země Evropy vyjma České republiky a Estonska, kde důraz na celoživotní vzdělávání dosud

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nedosáhl požadovaného významu, z části díky nedostatečným finančním zdrojům a také v neuvědomění si role této oblasti pro ekonomický rozvoj země. V obdobné pozici se nachází také východní část jižní Evropy včetně Itálie.

Obrázek 17 Účast obyvatel ve věku 25-64 let na celoživotním vzdělávání v EU a ESVO v % k roku 2012

Zdroj: Eurostat, 2013

Ověřovací otázka:

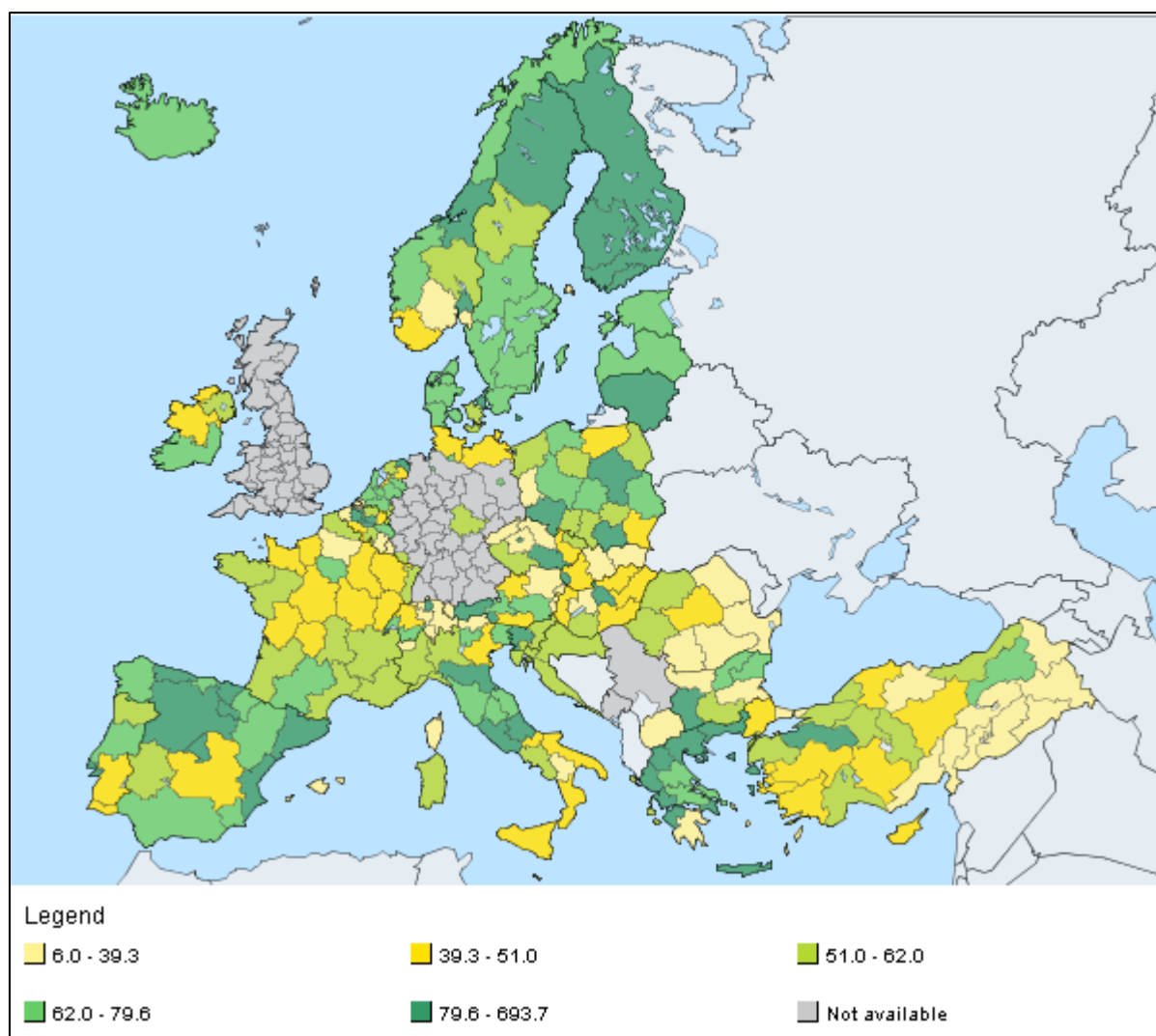
- Podejte výklad regionálních disparit z hlediska podílů obyvatelstva účastnícího se celoživotního vzdělávání a zejména diskutujte rozdíly mezi Českou republikou a ostatními státy EU 12.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poslední částí této kapitoly je hodnocení podílu vysokoškolských studentů na celkovém počtu obyvatel ve věku 20-24 let. Toto hodnocení postavíme na analýze obrázku 18, který přináší regionální pohled na úrovni NUTS 2 v zemích EU a ESVO.

Obrázek 18 Podíl vysokoškolských studentů na celkovém podílu obyvatel ve věku 20-24 let v regionech NUTS 2 v zemích EU a ESVO v roce 2012¹

Zdroj: Eurostat, 2013

Hodnoty nad 100 % jsou způsobeny započtením studentů na místních vysokých školách, kteří mají trvalé bydliště i mimo příslušný region NUTS 2. Z obrázku je zřejmé, že i v tomto ohledu si dobře vedou severské země, následované pobaltskými státy, které jsou si vědomy právě této konkurenční výhody v oblasti kvalifikovaných pracovních sil. Dalšími úspěšnými

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

zeměmi s vysokým podílem obyvatel ve věku 20-24 účastnících se vysokoškolského vzdělávání tvoří Nizozemsko, Belgie a též Polsko díky mnoha příležitostem účastnit se tohoto typu studia oproti České republice. Mezi oblastmi s vyšším podílem můžeme rovněž řadit území severního Španělska a Itálie, které v těchto zemích představují nejvyspělejší hospodářské oblasti. Poněkud překvapivý se může jevit výsledek Řecka a to i přes potíže s veřejnými financemi. Naopak největší disparity v tomto podílu nacházíme podobně jako v Itálii a Španělsku také v České republice, Maďarsku, Rumunsku, Bulharsku a Rakousku.

Ověřovací otázka:

- Popište vazby mezi úrovní vzdělání a hospodářským rozvojem regionu a určete indikátory, pomocí kterých byste tuto vazbu měřili.

Shrnující cvičební otázky

- Které regiony EU vykazují nejvyšší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním? Odpovídá tento podíl i podílu obyvatel ve věku 20-24 účastnících se vysokoškolského vzdělávání?
- Které regiony EU vykazují nejnižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním? Odpovídá tento podíl i podílu obyvatel ve věku 20-24 účastnících se vysokoškolského vzdělávání?
- Představte prostorové rozložení disparit mezi zeměmi EU a ESVO v případě celoživotního vzdělávání.

Samostatné úkoly:

- Navrhněte a podejte vysvětlení výskytu nejnižších podílů vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v zemích a regionech EU.
- Analyzujte a podejte vysvětlení regionálních disparit v podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v zemích a regionech EU.
- Vysvětlíte příčiny značných regionálních disparit z pohledu podílů účasti obyvatel na celoživotním vzdělávání.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

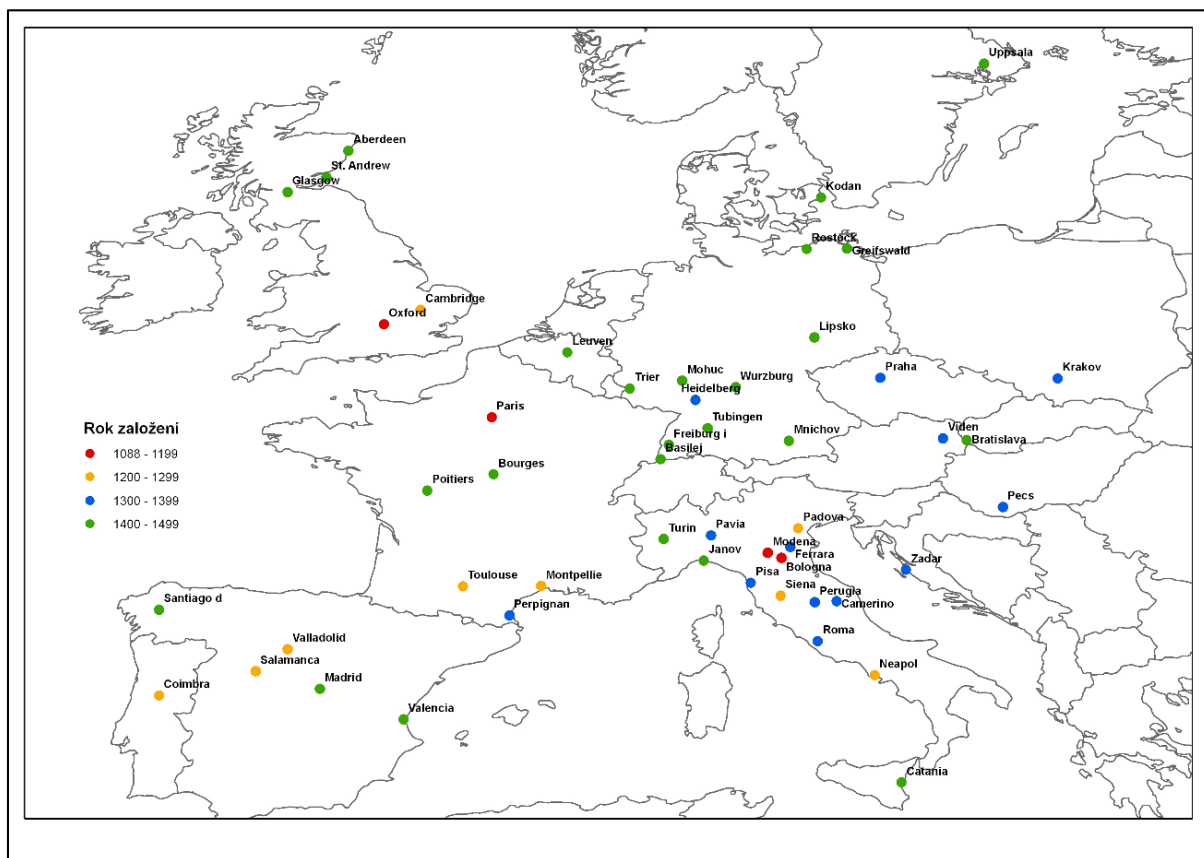
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Připravte si argumenty a na soustředění diskutujte možnosti decentralizace školských systémů ve vztahu k zlepšení kvality vzdělávání institucí a vzdělávacího procesu a podílu osob s dosaženým úplným sekundárním a terciárním vzděláním.

Zajímavosti:

- Nejstarší univerzitou v České republice je Univerzita Karlova v Praze, to jistě každý z Vás ví od lavic v základní škole. Ale jak jsou na tom ostatní evropské země a především v zemích EU. Pohled Vám poskytne obrázek 19.

Obrázek 19 Nejstarší univerzity v Evropě podle období založení

Zdroj: MATOUŠKOVÁ, [201-]

- I když švédské školství je považováno za jedno z nejkvalitnějších v Evropě a mnozí čeští studenti zde tráví svá vysokoškolská léta, např. po krátké období prostřednictvím programu Erasmus, i zde nacházíme výzvy po zlepšení daného stavu. Jedním z příspěvků je [článek \(http://vsmonitor.wordpress.com/2013/01/09/svedsko-ma-](http://vsmonitor.wordpress.com/2013/01/09/svedsko-ma-)

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

[podporit-spickovy-vyzkum-na-vysokych-skolach/](#), která představuje současné výzvy a reformy švédského školství.

Shrnutí.

Regionální diference ve vzdělávání se projevují především v podobě nižšího počtu obyvatel s vysokoškolským či středoškolským vzděláním. Obecně pak platí stav, kdy nejvyššího podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním dosahují země západní a severní Evropy, kterým pomáhá i jejich vysoké HDP na obyvatele, umožňující financování vyspělého vysokého školství, s tím že tyto země jsou do značné míry atraktivní pro zahraniční studenty a pracovníky. Nutno také podotknout, že z historického pohledu se jedná o převážně protestantské země s mnohdy koloniální minulostí (především u států západní Evropy). Pozitivním zjištěním však je u některých států EU 12 vysoký podíl studentů vysokých škol, který je dán nejen snahou o financování těchto aktivit, ale nižší porodností, která umožňuje se více studentů dosáhnout vysokoškolského vzdělání. Zároveň je nutné podotknout, že podobná situace je i v oblasti celoživotního vzdělávání.

Zdroje:

DIMITRIS B. et al *Mind the Gap: education inequality across EU regions : an independent report prepared for the European Commission by the NESSE networks of experts*. NESSE NETWORK a European Union, 2012.

Eurostat Statistics, 2013

EURYDICE a EUROSTAT. *Key data on education in Europe, 2012*. Brussels: Eurydice, 2012.

MATOUŠKOVÁ, M. Nejstarší evropské univerzity. *GIS ve výuce dějepisu* [online]. [201-] [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://gisprodejepis.webnode.cz/priklady2/nejstasi-evropske-univerzity/>.

OECD. *Education at a glance 2012: OECD indicators*. Paris: OECD, 2012.

OECD. *Education today 2013: the OECD perspective*. Paris: OECD, 2012.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Švédsko má podpořit špičkový výzkum na vysokých školách. *Vysoké školství ve světě* [online]. 9. 1. 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://vsmonitor.wordpress.com/2013/01/09/svedsko-ma-podporit-spickovy-vyzkum-na-vysokych-skolach/>.

2.2. Regionální diference v inovacích v EU

Průvodce studiem

Jak jsme již výše uvedli, inovace patří ke klíčovým složkám nejen průmyslové společnosti ale i společnosti postindustriální anebo společnosti znalostí. V žádné z nich se bez inovací neobejdeme, pokud budeme chtít zůstat konkurenceschopnou ekonomikou. Proto Vás tímto pozívám ke studiu jedné z klíčových kapitol tohoto textu, o které jakožto budoucí absolventi tohoto oboru měli mít znalost a povědomí o závažnosti tohoto tématu na výkonnost regionů i zemí. Jak dále poznáme regionální diference tohoto jevu je v zemích a regionech EU značná. Dále v postsocialistických zemích existuje specifický prostorový vzorec rozložení inovační výkonnosti, který spíše podporuje divergenci regionů (tedy posilování jejich nerovností) než jejich konvergenci (tj. snižování rozdílů mezi nimi). Proto se pojďme společně podívat na tyto rozdíly společně a uvědomit si jejich závažnost pro další vývoj nejen regionů ale celé EU ve vztahu ke světu.

Inovace jsou často považovány za klíčové pro udržení konkurenceschopnosti regionů na globálním trhu, vytváření pracovních míst a zlepšení kvality života. Jedním z hlavních cílů evropské politiky je podpořit inovace v EU, prostřednictvím pobídek pro stimulaci jak národního, tak regionálního rozvoje.

V oblasti inovací statistická šetření v EU poskytují uživatelům několik zdrojů informací pro poznání disparit v oblasti implementace inovačních procesů. Proto se soustředí na sběr dat v oblasti spolupráce mezi podniky, strukturu inovací a inovační výkonnost. Rozlišovány jsou standardně čtyři typy inovací a to produktové, procesní, organizační a marketingové¹.

¹ Produktové inovace představují inovace produktu zahrnující výrobky a služby, u kterých se charakteristiky nebo zamýšlené použití významně liší od předcházejících produktu podniku. Zahrnují se pouze významné změny technických specifikací, komponentu a materiálu, zakomponovaného softwaru, uživatelské přístupnosti nebo ostatních funkčních charakteristik. Na rozdíl od inovací procesu jsou přímo prodávány zákazníkům.

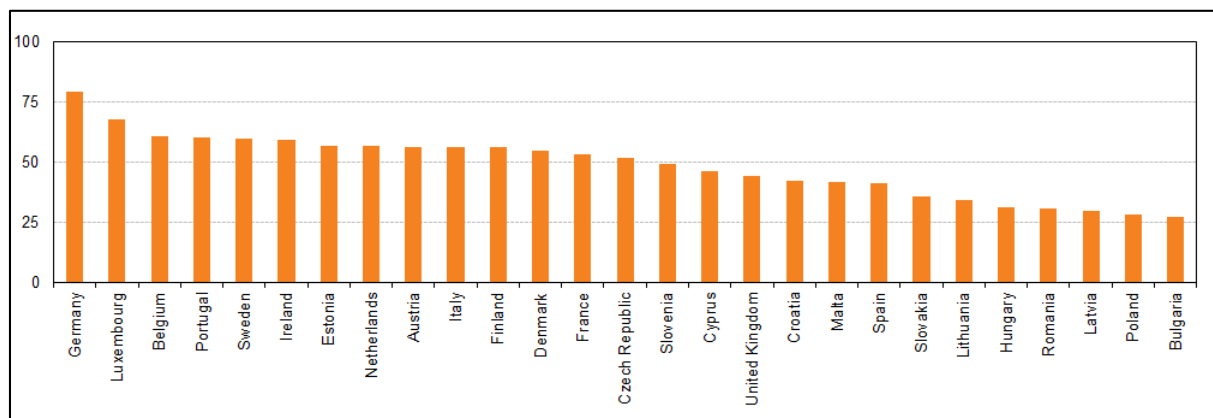
Procesní inovace se vyskytují v sektoru průmyslu, stejně tak jako ve službách, a zahrnují nové nebo zdokonalené výrobní metody či dodavatelské a distribuční systémy. Zahrnují se sem významné změny specifických technik, vybavení a/nebo softwaru za účelem zdokonalení kvality, efektivnosti nebo flexibility produkce či dodavatelské činnosti nebo snížení ohrožení (zátěže) životního prostředí či bezpečnostních rizik.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Prvním krokem k poznání regionálních rozdílů v oblasti inovací je porovnání podílu inovačních firem na celkovém počtu firem mezi zeměmi EU, které znázorňuje obrázek 20. I v tomto relativním pohledu se projevuje síla německého průmyslu v oblasti strojírenství, elektrotechniky, chemického průmyslu a nově se vynořujících odvětví. Německo v tomto ohledu dalece převyšuje ostatní státy EU. Další skupinu tvoří země s podílem inovačních firem nad 50 %, kam podle očekávání spadají všechny vyspělé země Západní Evropy vyjma Spojeného království a Španělska. Do popředí se dostalo i Estonsko, které na základě jazykové i geografické blízkosti Finska a při vědomí omezenosti zdrojů a orientaci na produkční služby, v tomto ohledu nalezlo svůj potenciál a řadí se mezi přední země EU. V tomto kontextu je nutné zmínit, že Česká republika se nachází uprostřed hodnot na obrázku 20 a předstihla Spojené království i Slovinsko specializované na výrobky s vysokou přidanou

Obrázek 20 Podíl inovačních firem v zemích EU na jejich celkovém počtu v letech 2008-2010 v %

Zdroj: Eurostat, 2013

Organizační inovace zahrnují významné změny podnikatelské praxe, organizace pracovních míst nebo vnějších vztahu s jinými podniky či institucemi s cílem zkvalitnit inovační kapacitu podniku či charakteristiky výkonnosti, jako např. kvalitu a efektivnost pracovních toků či včasnou reakci na příležitosti či krize. Organizační inovace obvykle zahrnují změny více částí dodavatelského řetězce a jsou méně závislé na technologiích jako inovace procesu.

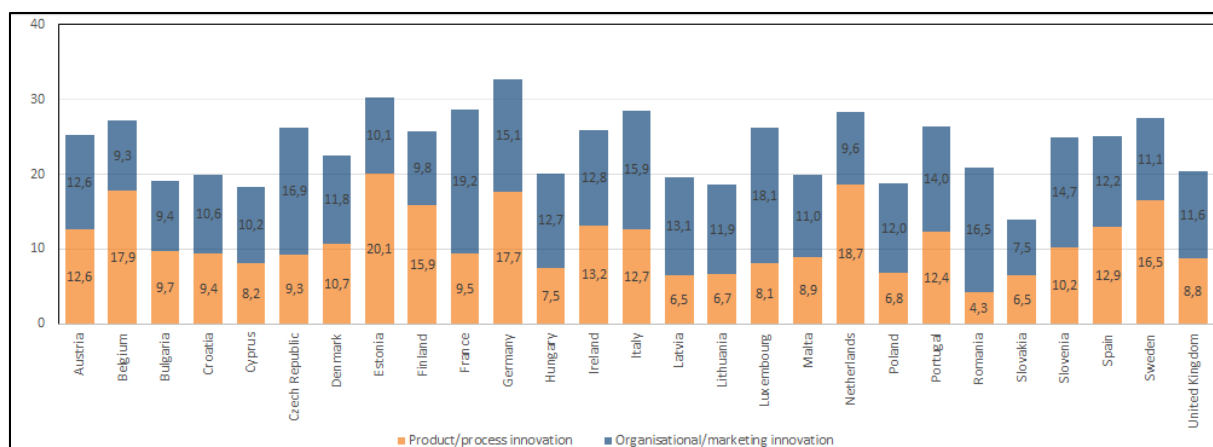
Marketingové inovace zahrnují významné změny způsobu obchodování s výrobky a službami, včetně změn designu a obalu. Musí být využito v rámci podniku poprvé. Například: první využití marketingové metody „product placement“ na internetu pro jeden výrobek je považováno za inovaci, pro další výrobek či produktovou radu již není považováno za inovaci (postrádá prvek novosti použití metody). Zdroj: ČSÚ, 2013.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

hodnotou z důvodu omezených přírodních zdrojů. U této země je pak otázkou, zdali je tento podíl dán strukturou firem, orientovaných ve značné míře na obchod či další služby, pro které nejsou inovace vzhledem k jejich povaze rozhodujícím faktorem. Nízké hodnoty podílu inovačních firem dosahují i zbývající bývalé postsocialistické země, které se mnohdy soustředí na rozvoj prostřednictvím investic do výroby namísto výzkumu a vývoje, a místní firmy, popřípadě i vlády si stále ještě plně neuvědomily význam inovací pro svůj ekonomický rozvoj. Navíc inovace v těchto zemích narážejí u firem na nedostatek tradic v této činnosti.

Obrázek 21 Podíl vybraných typů inovací na celkovém počtu inovačních firem v zemích EU v letech 2008-2010 v %

Zdroj: Eurostat, 2013

Ověřovací otázka:

- Popište postavení podílu inovačních firem v postsocialistických zemích EU.

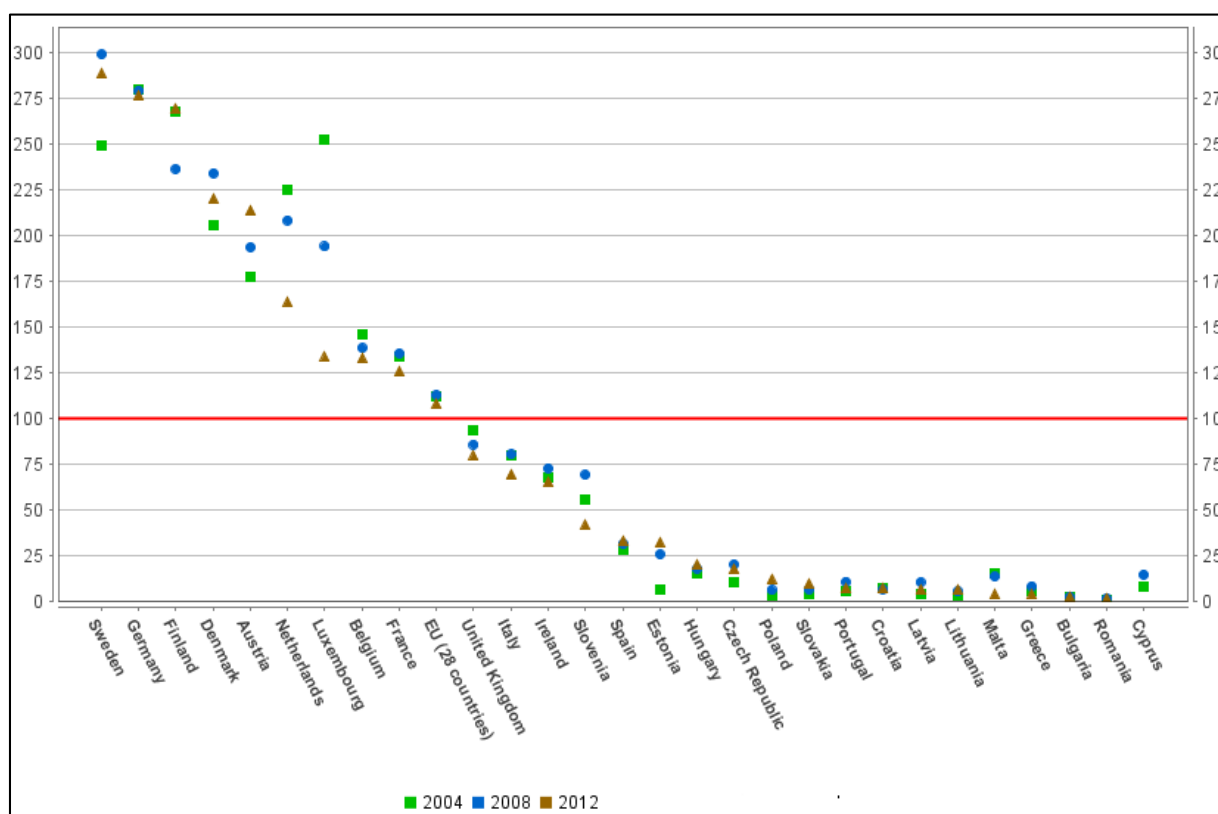
Druhý obrázek v této kapitole, viz obrázek 21, hodnotí strukturu inovací prostřednictvím jejich rozdělení na produkční/ procesní inovace a organizační/marketingové inovace. Výrazné převahy v produktových/procesních inovacích ve firmách dosahuje Belgie, Estonsko, Finsko, Německo, Nizozemí a Švédsko. Tyto státy jsou zaměřeny buďto na technologicky náročné strojírenství, popřípadě převážně na elektroniku a oblast IT (Estonsko, Finsko). V tomto ohledu jsou pro ně produktové inovace značně důležité. Zároveň jsou však náročnější na zavedení a to jak z pohledu časového, tak finančního. Druhou skupinu zemí tvoří ty, kde jsou oba typy inovací přibližně vyrovnané. Mezi tyto členské země řadíme Rakousko,

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bulharsko, Irsko, Dánsko, Irsko, Portugalsko a Španělsko. V této skupině je obtížné najít společného jmenovatele pro tento podíl a tomuto úkolu by mohla věnována speciální studie. Poslední skupinu zemí tvoří ty, kde převažují organizační/marketingové inovace. Náleží do ní Chorvatsko, Kypr, Česká republika, Francie, Maďarsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Spojené království. Tuto skupinu pak lze rozdělit na země, kde hrají významnou roli služby, např. v podobě cestovního ruchu (Chorvatsko, Kypr, Francie, Itálie), či produkčních služeb vázaných především bankovníctví a pojišťovnictví (Kypr, Francie, Lucembursko, Litva, Lotyšsko a Spojené království), a země, kde byly organizační/marketingové inovace spíše opomíjeny (Česká republika, Maďarsko, Slovensko, Rumunsko a Slovinsko).

Obrázek 22 Počet podaných patentových přihlášek v zemích EU za vybrané roky na 1 mil. obyvatel

Zdroj: Eurostat, 2014

Ověřovací otázka:

- Jaký vliv má cestovní ruch na převažující typy inovace ve státech jižní Evropy?

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

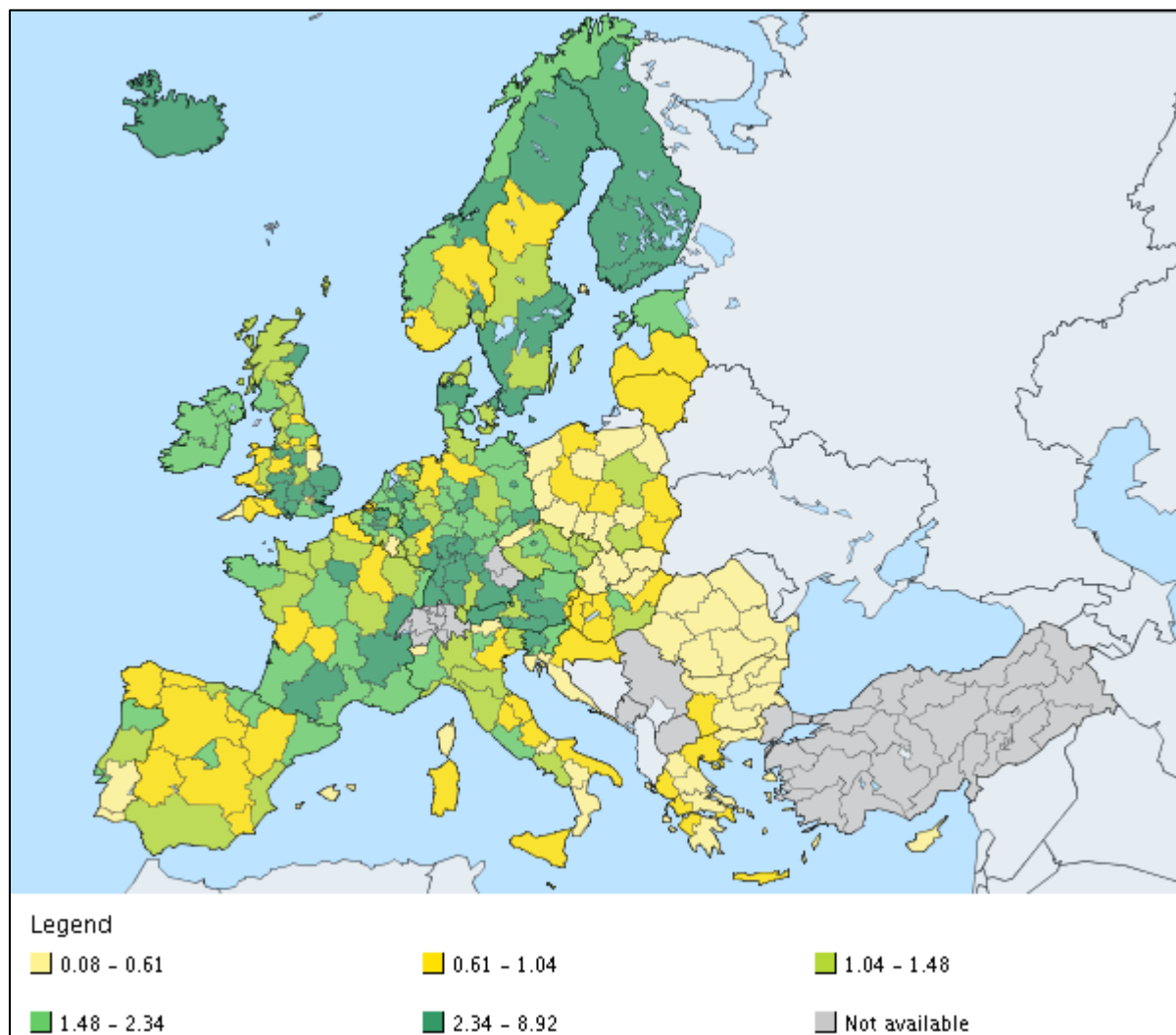
Inovační výkonnosti v oblasti produktových inovací můžeme měřit například prostřednictvím počtu předložených patentových přihlášek. Jejich počet za dvouleté časové řady v letech 2008-2012 přináší obrázek 22. Výrazné výkyvy v jejich počtu ve sledovaném období sledujeme v případě Nizozemska a Lucemburska. Nad hodnotou 100 patentových přihlášek na 1 milión obyvatel se dostává hodnota EU a to především díky značnému rozptylu hodnot směrem k nejvyšším údajům. Nejvyšších hodnot inovační výkonnosti tak dosahují především severské země, Německo a jeho sousední vyspělé státy Západní Evropy (Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Francie a Rakousko), tedy země v kontinentální části Modrého banánu, jakožto prostorou s nejvyšší koncentrací metropolitních areálů a tím i měst přitahujících kvalifikované pracovní síly a jejich zaměstnavatele. Hodnotu mezi 50-100 patenty vyplňují Itálie a Spojené království včetně Irska a lze k nim přiřadit i Slovinsko. Ač se tyto státy vyznačující kvalitním terciárním vzděláním i výzkumným zázemím, výrazně se také orientují na oblast služeb, jak již bylo uvedeno výše. Další skupinu tvoří Španělsko, Estonsko, Maďarsko a Česká republika, kde inovace prostřednictvím patentů nabývají na síle díky restrukturalizaci hospodářství a orientaci na spolupráci v rámci klastrových organizací. Ostatní země jižní Evropy a bývalé postsocialistické země vykazují i díky opožděné industrializaci či podmínkám veřejných rozpočtů minimální počet inovací, což může vyústit v jejich dalším zaostávání z pohledu rozvoje konkurenceschopného průmyslu.

Poslední obrázek v této kapitole, tj. obrázek 23, hodnotí domácí výdaje na výzkum a vývoj v regionech NUTS 2 zemí EU a ESVO jako podíl HDP v %. Stejně jako v předešlých případech nejvyššího podílu dosahují regiony v severských zemích, dále v Irsku a oblasti Modrého banánu. Spojené království, Španělsko, Francie a Itálie vykazují značné meziregionální rozdíly, kdy v prvních třech případech jde o rozdíly mezi převážně metropolitními a venkovskými regiony, a v případě Itálie o tradiční dělení na sever a jih a to nejen z pohledu ekonomické výkonnosti země. Výrazné meziregionální rozdíly panují taktéž v České republice a Maďarsku v návaznosti na lokalizaci nejvýznamnější univerzitních center v metropolitních regionech. V ostatních postsocialistických státech, vyjma Estonska a Slovinska, jakožto zemích orientovaných na materiálově nenáročný strojírenský průmysl a IT, je podíl domácích výdajů na výzkum a vývoj nejnižší ze všech zemí EU a podobný stav nacházíme v regionech Řecka.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 23 Domácí výdaje na výzkum a vývoj v regionech EU NUTS 2 v roce 2011 jako podíl na výdajích HDP v %

Zdroj: Eurostat 2013

Ověřovací otázka:

- Vyhodnoťte vazbu mezi podílem výdajů na vědu a výzkum a počtem registrovaných patentů v zemích EU. Uveďte, jaké statistické metody byste použili k prověření této závislosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnující cvičební otázky

- Které německé regiony patří shluku regionů jihozápadního a jihovýchodního Německa s nejvyšším podílem výdajů na výzkum a vývoj?
- Vykazují nejnižší podíl výdajů na výzkum a vývoj pobaltské státy?
- Existují výrazné rozdíly mezi počtem podaných patentových přihlášek mezi zeměmi EU v různých letech?

Samostatné úkoly:

- Promyslete a na soustředění diskutujte vztah mezi procesními a produkčními inovacemi u firem v zemích EU 15. Nastiňte Váš názor na tuto vazbu ve firmách v České republice.
- Na základě údajů v textu vysvětlíte příčiny značného podílu organizačních/marketingových inovací na Kypru, v Irsku a České republice.
- Vysvětlíte důvody nízkého podílu výdajů na vědu a výzkum v zemích, regionech, EU 12. Představte regiony NUTS 2, které by podle Vašeho názoru disponovaly nejvyšším potenciálem pro rozvoj vědy a výzkumu v zemích EU 12.

Zajímavosti:

- Jakou cestou dospělo Finsko ke své slávě a nakonec i trochu pádu v oblasti inovací v telekomunikačním průmyslu. Pravděpodobně mnohé z Vás napadne firma Nokia. Předpokládejme, že většina z Vás tuto informaci zná, ale i přesto bude jistě přínosné s poučit, jak dříve světový lídr na trhu s telefony zápasil s inovativní novinkou, která jej dovedla k celé řadě změn s různou mírou úspěchu. Pojd'me spolu a [začtème](#) se a poučme se, jakým způsobem mění inovace nejen prostředí firem ale i regionů.
- Německo, představuje ekonomiku založenou na inovacích. Z našeho pohledu je důležité vědět, jak si tato ekonomika stojí, jelikož je v mnoha oborech spotřebního zboží našim důležitým partnerem. Ovšem jak Německo aplikuje své poznatky do praxe, se dozvíte, pokud se seznámíte s tímto [příspěvkem](#). Myslíte si, že by se měla některá opatření zavést v České republice a jakou naději a proč by měla na úspěch.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

Situace v oblasti inovací, počtu podaných patentových přihlášek a výdajů na výzkum a vývoj v podstatě odráží stav u podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním. V tomto kontextu existuje silný vztah mezi těmito dvěma ukazateli regionálního rozvoje. Navíc v tomto případě je koncentrace jevu a tedy i regionální disparity ještě vyšší, kdy se tyto aktivity soustředí především do měst tzv. modrého banánu, tedy oblasti od západu začínající od jihovýchodní Anglie a končící v oblasti Milána. Další významnou koncentraci představují státy severní Evropy. Politická izolace v předchozích čtyřiceti letech a nemožnosti být v neustálém kontaktu s novými výsledky pak vede k disparitám u bývalých socialistických zemí EU a v případě jižní Evropy i pozdním nástupem industrializace (vyjma severní Itálie) a odlehlost od hlavních center vývoje. Tato kombinace tak postihuje i státy jihovýchodní Evropy a znamená pro ně dvojí znevýhodnění.

Zdroje:

ABBOTT, F. M., CORREA, C. M., DRAHOS, P. *Emerging markets and the world patent order*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014.

CAPELLO, R., LENZI, C. *Territorial patterns of innovation: an inquiry on the knowledge economy in European regions*. London: Routledge, 2013.

ČSÚ. *Metodika*. Praha: ČSÚ, 2013. [online] [cit. 2014-04-20] Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_statistika_inovaci/\\$File/web_inovace_02_metodika_2014_04_24.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_statistika_inovaci/$File/web_inovace_02_metodika_2014_04_24.pdf).

Eurostat Statistics, 2013

INOVAČNÍ PORTÁL ZLÍNSKÉHO KRAJE. *Německá cesta: důležitá role inovací v Německu* [online]. Zlín: Technologické inovační centrum, 9. 7. 2012 [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: <http://inovacnipodnikani.cz/aktuality/?id=1188>.

VOKÁČ, Luděk. Nokia začínala papírem, Samsung nudlemi: příběh novopečené jedničky. *Mobil Idnes.cz* [online]. 21. 7. 2012 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://mobil.idnes.cz/historie-mobilni-divize-samsung-dok-/mob_samsung.aspx?c=A120618_175327_mob_samsung_vok.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

2.3. Regionální disparity dopravy a IT v EU

Průvodce studiem

Doprava představuje páteř celého systému. Je klíčovým faktorem pro hospodářský rozvoj regionů. Jak z Vaší zkušenosti víte, mnohé politické debaty se věnují právě tématu dopravy a to ze dvou jejích složek, 1. infrastruktura, 2. veřejná doprava a frekvence a kvalita přepravy. Bez dopravy bychom se nedostali do škol, práce a ani bychom nemohli spotřebovávat produkty a služby z jiných regionů či zemí. Naším úkolem v této kapitole bude především určit prostorové rozložení dopravních sítí v EU, tedy především pozemních cest, silnice a železnice, které k přepravě na území EU využíváme nejčastěji. Rovněž se dotkneme problematiky letecké dopravy, která zažila v posledních letech značný rozvoj především díky vstupu nízkonákladových společností na trh. V závěru se budeme zabývat rozvojem informační společnosti v EU s vazbou na prostorové využití internetu, jehož užití je dnes považováno za rozhodující faktor pro naši konkurenceschopnost. Proto se pohodlně usadte a ponořme se do toho pro nás všechny každodenního tématu.

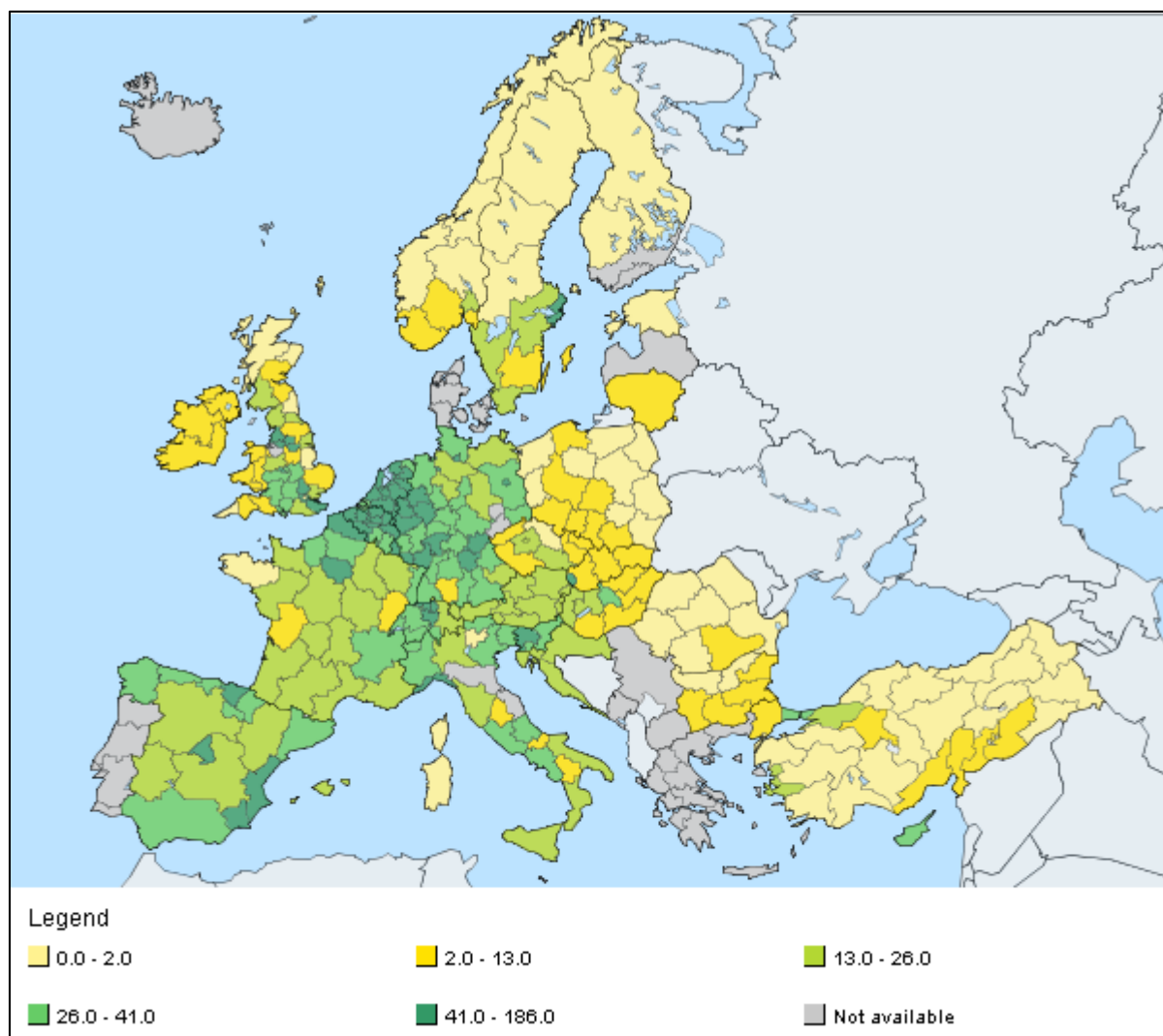
Doprava je jednou ze základních služeb, bez níž byl těžko realizován přesun zboží a osob. Tedy představuje klíčovou součást ekonomiky EU a navíc zprostředkovává i obchodní vazby se zeměmi EU. Vždyť například naše spotřeba pohonných hmot spočívá výhradně na dovozu ropy pomocí potrubní dopravy. Železnice pak umožnila plně rozvinout možnosti průmyslové revoluce v oblasti těžby, hutnictví a strojírenství. Rozvoj silniční dopravy měl značný vliv na plošné rozrůstání měst a snižování hustoty městské zástavby. Letecká doprava konečně umožnila rozvoj přímořských regionů EU v oblasti Středozevního a Černého moře. Konečně rozvoj lodní dopravy umožnil dovoz zboží z jiných kontinentů, kdy se jedná především o suroviny v podobě ropy a zemního plynu, železné rudy a především tropického ovoce a elektroniky.

Regionální diferenciaci dopravy v zemích EU si představíme nejprve na příkladu automobilové dopravy, viz obrázek 24. Významnou složkou pro rozvoj automobilové dopravy je budování dálniční sítě. Její délka a tím spíše její hustota vyjadřuje ekonomickou vyspělost dané země či regionu, ale také i hustotu obyvatelstva. Rozvoj evropské dálniční sítě byl ovlivněn podmínkami existence dvou ekonomických systémů v letech 1945-1989, Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kdy tržní systém produkoval dostatečný počet automobilů s rostoucí kupní silou obyvatelstva. Následně k tomu začal být postupně budován dálniční systém, kdy nejdelším z nich oplývá Německo s celkovou délkou kolem 12 000 km. Na dalších místech se nacházejí další plošně rozsáhlé vyspělé země EU a těmi jsou Itálie, Francie a Španělsko v neposlední řadě také Spojené království. Avšak nejvyšší hustotu dálniční sítě vyjádřenou v délce dálnic na 1000 km² vykazují země Beneluxu a přilehlých částí Německa, především pak Porúří, kde k propojení měst často slouží i dvě paralelní dálnice. Celkově pak hustota dálniční sítě

Obrázek 24 Hustota dálniční sítě v zemích EU a ESVO v roce 2009 v délce dálnic na 1000 km²

Zdroj: Eurostat, 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kopíruje hustotu obyvatelstva v oblasti Modrého banánu danou přítomností metropolitních areálů s celoevropským významem. Intenzivní rozvoj dálniční sítě v posledních dvaceti letech poznamenal její hustotu ve Francii a Španělsku. Právě v posledně jmenované zemi výrazně prospěl její vstup do EU, který znamenal díky využití Strukturálních fondů zásadní impuls pro rozvoj dálniční sítě a napojení největších španělských měst na evropskou dálniční síť. Zároveň její rozvoj měl vliv i na zemědělství, kdy citrusové plody a zelenina ze skleníkových farem může být rychle exportována do ostatních zemí Evropy. Ekonomická integrace Slovinska a Chorvatska do struktur EU a posilování tranzitního významu obou zemí v období letní turistické sezóny vedlo k rychlému rozvoji dálniční sítě v těchto zemích po roce 1995 v návaznosti na ukončení občanské války v této části bývalé Jugoslávie. Ostatní postsocialistické země jsou v období intenzivní výstavby dálniční sítě (Polsko, Maďarsko, Bulharsko) a snaží se dokončit propojení nejdůležitějších hospodářských center ve svých zemích. V ostatních z nich je pak výstavba zdržována nedostatkem financí či legislativními procedurami, především stran hodnocení vlivu na životní prostředí a výkupu soukromých pozemků pro výstavbu.

Ověřovací otázka:

- Vyhodnoťte dopady hustoty osídlení na rozvoj dálniční sítě v regionech členských zemí EU a popište specifika jejího rozvoje v zemích jižní Evropy.

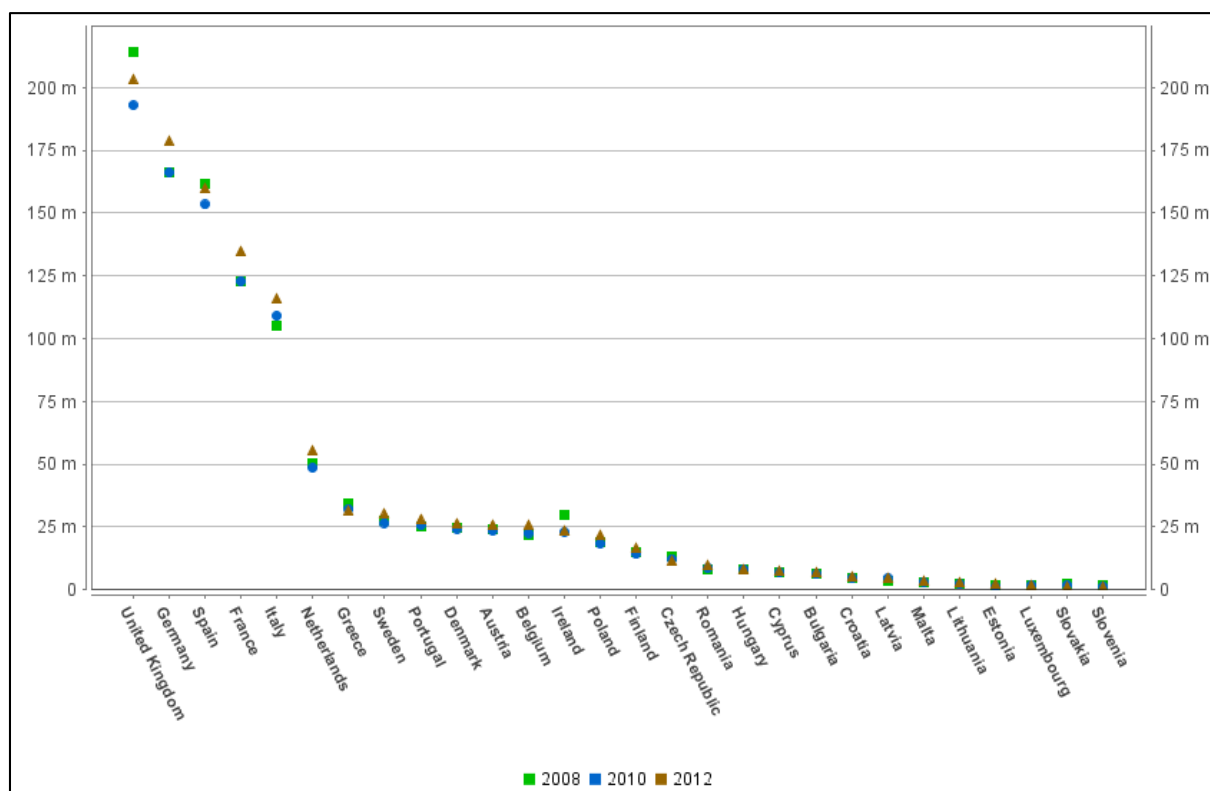
Obrázek 25 pak ukazuje nejen na populační velikost jednotlivých zemí, ale také na význam jednotlivých zemí z pohledu osobní letecké přepravy jakožto hubů, resp. jejich uzlů. Navíc také ukazuje, zdali jsou v daných zemích přítomna globální města, tedy jež ovlivňují svět nejen z pohledu ekonomického, ale i sociálního, politického a kulturního. Z tohoto úhlu pohledu pak nepřekvapuje 200 miliónu odbavených cestujících ve Spojeném království, kde londýnská letiště tvoří významný přestupní uzel, a navíc samotný Londýn představuje jedno ze tří nejdůležitějších globálních měst spolu s New Yorkem a Tokiem. Obecně pak v posledních letech přispívá k navyšování počtu cestujících rozvoj nízkonákladových leteckých společností a také charterových letů z regionálních letišť postsocialistických zemí EU, především do destinací přímořských letovisek. Na druhém místě za Spojeným královstvím se zařadilo Německo, nejen vzhledem k počtu obyvatel, ale také k přítomnosti

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

významného mezinárodního uzlu letecké dopravy v podobě Frankfurtu nad Mohanem. Třetí místo získalo Španělsko, které hraje důležitou úlohu především v oblasti charterových letů do přímořských letovisek. Naopak památky více přitahují cestující leteckou dopravou do Francie a Itálie. Za zmínku stojí také postavení Nizozemska, především díky amsterdamskému letišti Schiphol, které je podobně jako Frankfurt nad Mohanem významným přestupním uzlem na lety do zámoří a dalších kontinentů. Rozvoj letecké dopravy poněkud zaostává v Polsku, které, ač je populačně jednou z největších zemí EU, nedosahuje počtu odbavených cestujících ani jako státy, které jsou populačně třikrát menší.

Obrázek 25 Počet odbavených cestujících v letecké dopravě v zemích EU ve vybraných letech v mil.

Zdroj: Eurostat, 2014

Vysvětlením je, že hlavní město a ani žádné další není tak významným globálním městem a ani kulturně-poznávací cestovní ruch není s to tento nedostatek vynahradit. Z výše uvedeného pak plyne, že spuštění železné opony po roce 1945 se dodnes negativně projevuje v nízkém počtu odbavených cestujících v osobní letecké dopravě a to i přes rozvoj nízkonákladových společností.

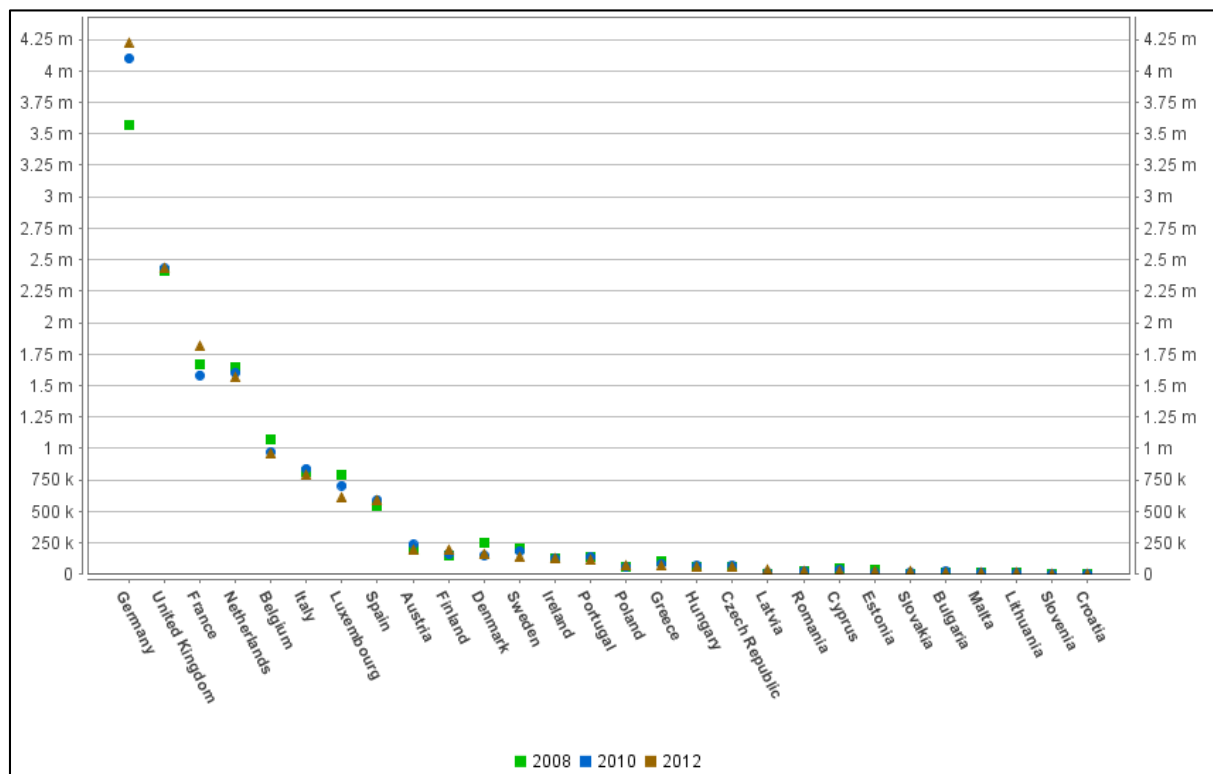
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázka:

- Vyhodnoťte dopady liberalizace trhu s leteckou dopravou v EU a představte a lokalizujte huby letecké dopravy v Evropě.

Obrázek 26 Počet odbaveného nákladu v letecké dopravě v zemích EU ve vybraných letech v mil. a tis. tun

Zdroj: Eurostat, 2014

Mírně odlišné pořadí nabízí obrázek 26, který srovnává počet odbaveného nákladů v tis. tun v letecké dopravě. Zde se již projevuje hospodářská síla Německa jako průmyslového leadera EU, která odpovídá i jeho postavení v inovacích. Spojené království se zde se značným odstupem nachází na druhém místě. Třetí místo sdílí téměř společně Francie a Nizozemsko, kdy v druhém případě se potvrzuje jeho role i jako významného místa pro překládku zboží na evropský kontinent v oblasti námořní přepravy. Hospodářsky významné uzly letecké nákladní přepravy pak tvoří, vyjma populačně velkých zemí (Itálie a Španělsko), i státy se sídly centrálních institucí EU a dalších nadnárodních firem, tj. Belgie a Lucembursko.

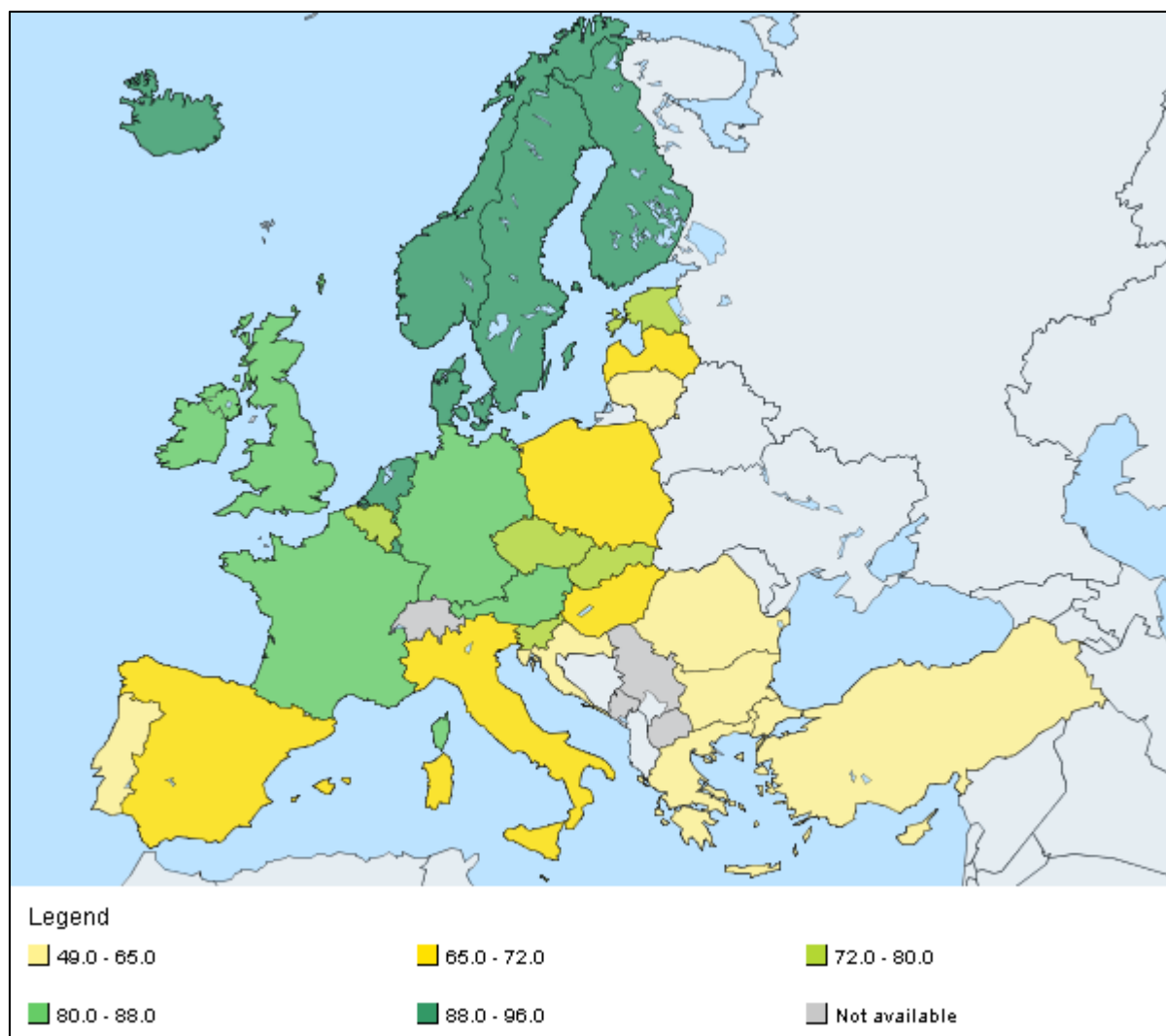
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Informační technologie

Internetové připojení dnes považujeme téměř za samozřejmost. Navíc být připojen k síti je z hlediska obchodních vztahů i vzdělání téměř nezbytností, přesto mezi zeměmi EU a ESVO existují značné regionální rozdíly v míře připojení. Současný stav z posledně dostupných dat dokumentuje obrázek 27. Z něj je patrný výrazná převaha severských zemí, Nizozemska a Lucemburska. Jedná se o populačně málo početné země, avšak s výraznou koncentrací obyvatelstva do měst a to díky buďto jejich malé rozloze (Dánsko, Nizozemí, Lucembursko),

Obrázek 27 Podíl domácností s alespoň jedním členem ve věku 16-74 let s připojením k internetové síti v zemích EU a vybraných zemích ESVO v roce 2013 v %

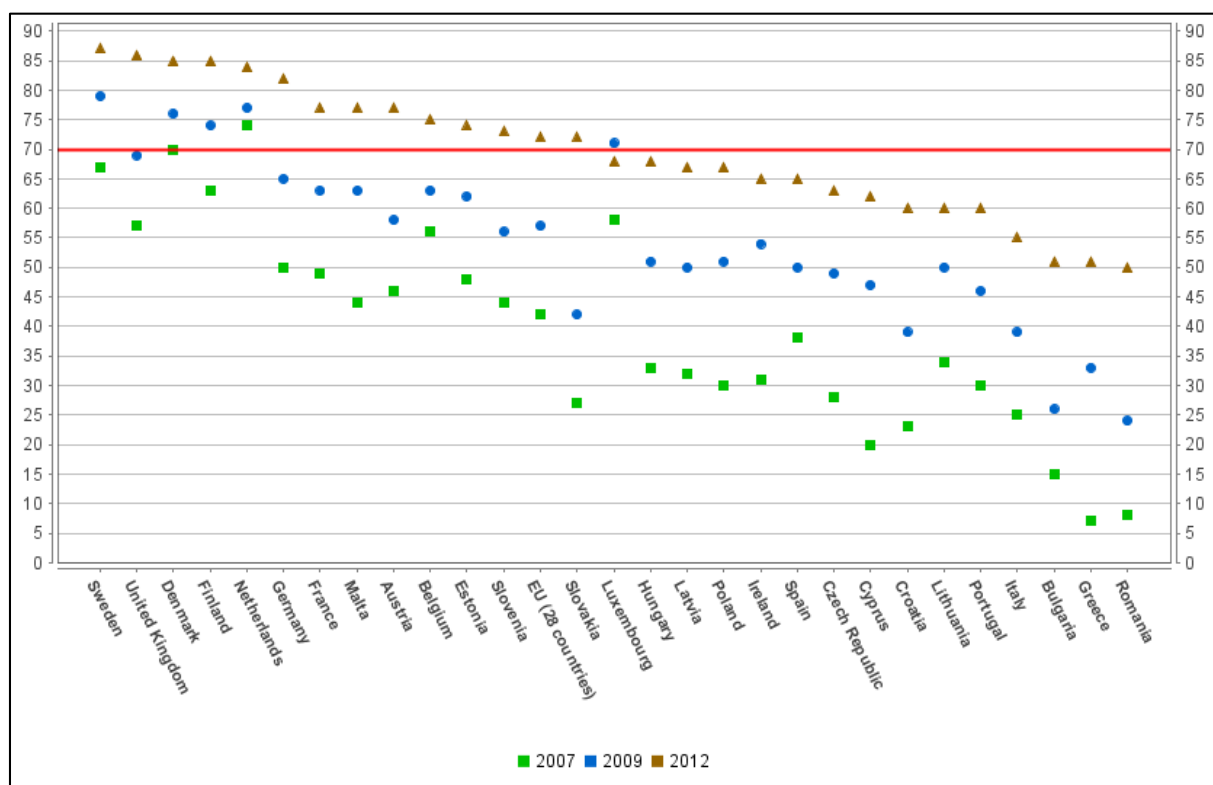
Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nebo nepříhodným klimatickým podmínkám. Na dalších místech se umístily ostatní nejvyspělejší státy EU jako Irsko, Velká Británie, Francie, Německo, Belgie a Rakousko. Z postsocialistických států EU je podíl připojených domácností nejvyšší v nejvyspělejších zemích, mezi něž řadíme Českou republiku, Slovensko, Slovinsko a Estonsko. Nejnižší hodnoty podílu připojených domácností nalézáme v zemích jižní Evropy a zbylých postsocialistických zemích, kde byla zaostalejší komunikační infrastruktura a zvažovány jsou také výrazně náklady na připojení vzhledem k úrovni HDP na osobu. Na druhou stranu je pozitivním faktem snižování rozdílů v podílu připojení k širokopásmovému internetu, jak dokumentuje obrázek 28, kdy země jižní Evropy a postsocialistické země EU postupně snižují náskok nejvyspělejších zemí.

Obrázek 28 Vývoj počtu domácností připojených k širokopásmovému internetu ve vybraných letech v zemích EU v %

Zdroj: Eurostat, 2014

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázka:

- Představte regionální disparity z pohledu širokopásmového připojení mezi zeměmi EU a tyto vztáhněte k počtu patentů a HDP na obyvatele a podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Uveďte, jaké statistické metody byste použili k prověření této závislosti.

Zdroj: Eurostat, 2014

Shrnující cvičební otázky

- Které oblasti EU vykazují nejhustší dálniční síť?
- Odvíjí se tato hustota od hustoty obyvatelstva?
- Co umožnila liberalizace trhu s leteckou osobní dopravou v EU?

Samostatné úkoly

- Představte dopady výstavby dálniční sítě na rozvoj regionu z hlediska metropolitních a venkovských oblastí.
- Připravte si rozvoj dálniční sítě ve vybrané zemi EU a na soustředění diskutujte jejich vzájemné porovnání z hlediska tempa výstavby a způsobu financování.
- Diskutujte výhody a nevýhody liberalizace trhu s leteckou dopravou v zemích EU.
- Jaké pozitivní a negativní dopady měla tato liberalizace na z hlediska regionálního rozvoje? Připravte si na soustředění případovou studii vybraného letiště v členské zemi EU a především diskutujte úlohu dotací z místních či regionálních rozpočtů.
- Podejte diskusi vztahu mezi zavedením (širokopásmového) internetového připojení a jeho dopadu na regionální rozvoj.

Zajímavosti

- V letecké dopravě v současnosti panuje velice silná konkurence, a proto je zrak leteckých společností upřen k výrobcům letadel, aby vytvořili letadlo silné a odolné ale i ekonomicky úsporné. Mnozí z Vás vědí, že za spolupráce několika Evropských zemí jsou vyráběny stroje značky Airbus. Tato spolupráce zahrnuje klíčové dodavatele ze

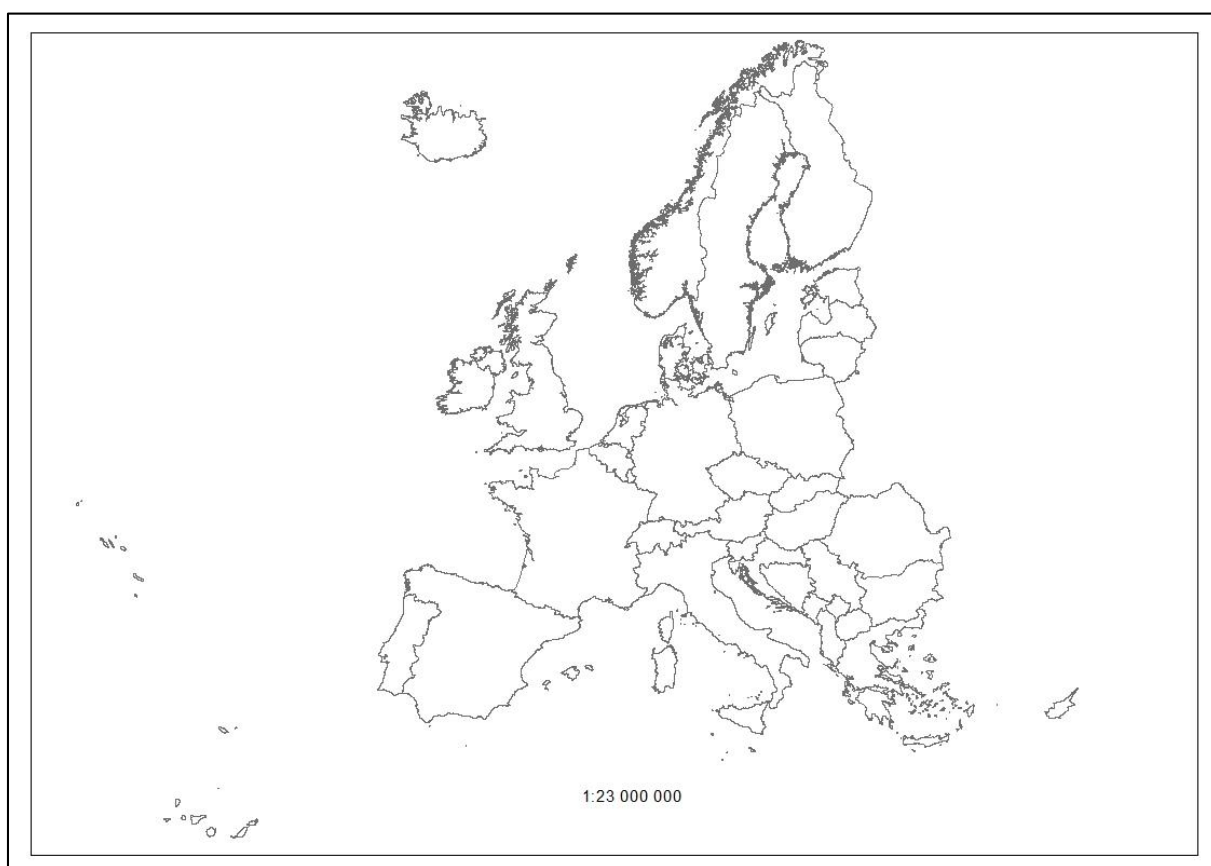
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Spojeného království, Německa, Španělska Francie, kde se ve městě Toulouse nachází kompletační závod. Proto si na slepé mapě Evropy, viz obrázek 29, ze stránek společnosti Airbus zaznačte místa výroby všech dílčích komponentů, pozorujte a jak složitý proces se jedná, zejména v nárocích na logistiku.

- Švýcarsko je proslulé svým systémem tunelů pro železniční i silniční dopravu. Vzhledem ke svým zkušenostem a vysokému HDP na hlavu si mohou dovolit realizovat technicky náročné projekty železničních tunelů o délce více než 50 km. Více se dozvíte např. v tomto [článku](#). Prostřednictvím serveru GoogleMaps si zaznačte na obrázku 29 trasu tunelu a najděte, které klíčové uzly bude tato trasa spojovat.

Obrázek 29 Hranice zemí EU a ESVO

Zdroj: ESRI, 2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí:

Hustota silniční a dálniční sítě vždy koreluje s hustotou obyvatelstva v území, kdy nejhustší vykazují v oblasti Modrého banánu, považovaného za ekonomické centrum Evropy. Kvalita silniční a dálniční sítě sleduje jako v předchozích případech západovýchodní gradient, kdy nejhůře jsou na tom státy jihovýchodní Evropy a z pohledu plochy a počtu obyvatel pak Rumunsko, která disponuje značně omezenou délkou dálniční sítě. Letecká doprava prošla v zemích EU zásadní transformací především díky proběhnuvší liberalizaci, která umožnila vznik soukromých nízkonákladových společností, využívající vedlejších letišť v metropolitních areálech za účelem snížení nákladů. EU si stanovila jako jednu z hlavních priorit zavedení širokopásmového internetu. Důvodem je především nízký podíl tohoto připojení v zemích EU 12, i když některé z nich nastoupily na cestu progresivního vývoje. I zde, podobně jako v předchozích případech platí západovýchodní gradient. EU ale již podnikla důležitý krok tím, že umožnila na svém území přijímat širokopásmový internet prostřednictvím signálů ze svých družic.

Zdroje:

EUROPEAN UNION. *EU Transport in Figures: Statistical Pocket Book 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

Eurostat Statistics, 2013, 2014

GOETZ, A. R., BUDD. L. *The geographies of air transport*. Farnham: Ashgate, 2014.

Švýcaři dokončili nejdelší tunel světa: je dlouhý jako z Prahy do Příbrami. *Lidovky.cz: Zpravodajský server Lidových novin* [online]. 15. 10. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/svycari-dokoncili-nejdelsi-tunel-sveta-je-dlouhy-jako-z-prahy-do-pribrami-11y-/doprava.aspx?c=A101015_145742_ln-doprava_nev.

TRANOS, E. *The geography of the Internet: cities, regions and Internet infrastructure in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar, 2013.

2.4. Regionální diferenciacce cestovního ruchu v EU

Průvodce studiem

Cestovní ruch náleží mezi nejatraktivnější obory studia v jakékoliv podobě, proto i náš předmět toho téma nemůžeme vynechat. Stímto tématem je spojena doba odpočinku a příjemných chvil. Pravděpodobně proto je toto téma tolik oblíbené. Nás bude především zajímat, které regiony v EU jsou z tohoto pohledu nejatraktivnější a jak jsou na tuto skutečnost připraveny ubytovací kapacity. Tedy seznámíte se základními statistickými ukazateli v cestovním ruchu, které se Vám v následném praktickém životě budou velmi hodit, neb jsou součástí většiny regionálních a místních strategií či specializovaných strategií cestovního ruchu. V neposlední řadě se seznáme se současnými trendy v těchto ukazatelích. Tudíž, pojďme se sbalit, jízdenku již máme koupenu, a vydejme se na cestu po zákoutích EU.

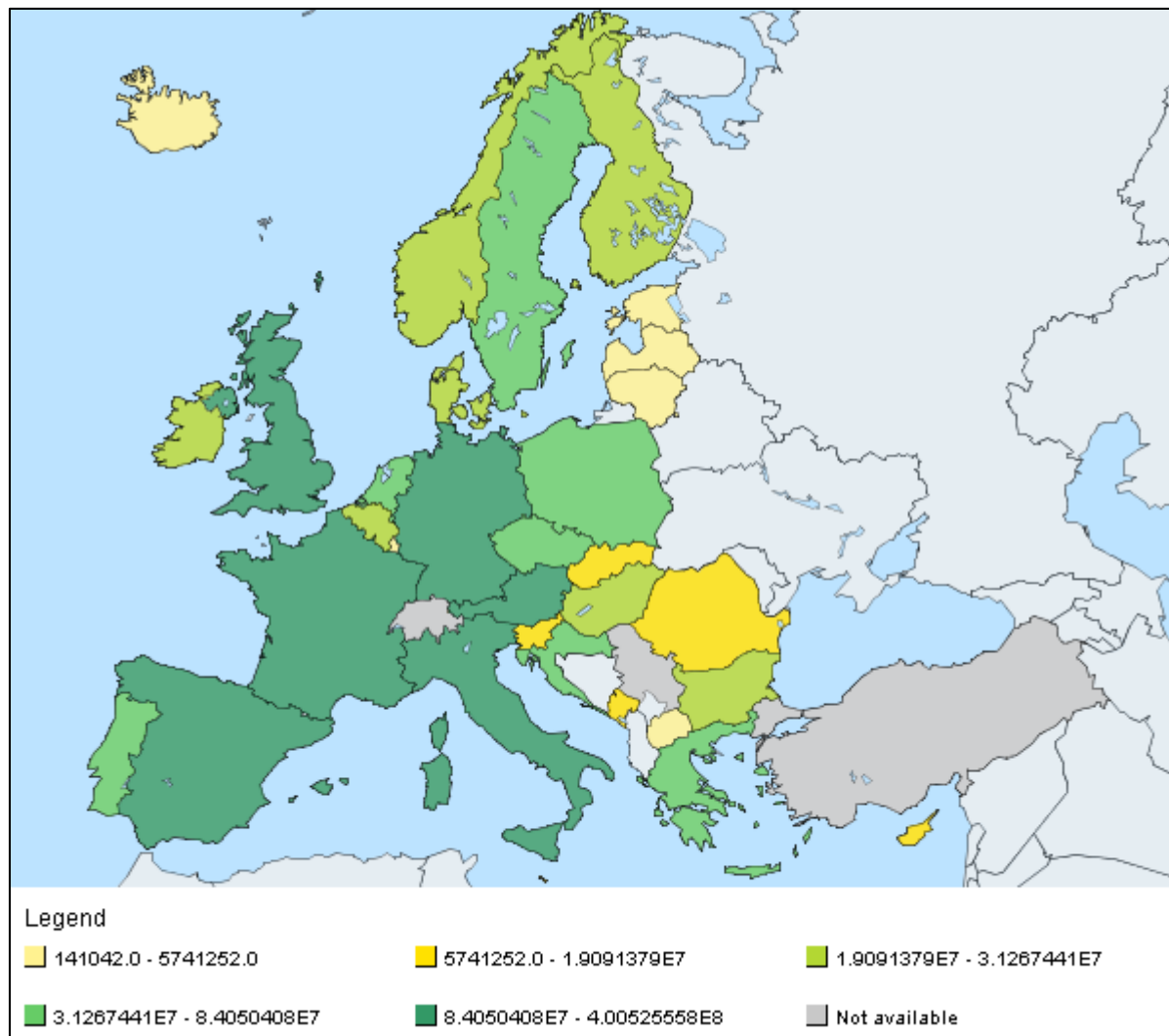
Kapitola představuje regionální prostorové vzorce cestovního ruchu v EU. V tomto rámci se podrobněji zaměříme na kapacitou turistického ubytování ve všech regionech EU včetně počtu přespaní. Tyto ukazatele jsou považovány za klíčové indikátory pro ubytovací statistiky. Cestovní ruch představuje s nárůstem životní úrovně po druhé světové válce významný faktor rozvoje společnosti nejen v zemích EU. Jeho rozvoj doprovází nejen pozitiva v podobě hospodářského růstu, nýbrž také negativa představující znečištění životního prostředí, popřípadě ztrátu identity místní kultury. Na území EU se však spíše jedná o první případ. Cestovních ruch je však také úzce spojen s rozvojem automobilové a letecké dopravy, které umožnily intenzivně využívat především přímořská střediska vzdálená stovky kilometrů od průmyslových center Evropy.

Obrázek 30 představuje základní přehled o počtu přespaní v jednotlivých zemích EU a ESVO z pohledu přespaní v ubytovacích zařízeních. Jejich hodnoty silně korelují s počtem obyvatel až na dvě výjimky a to Polsko, které sice nabízí atraktivitu kulturně-poznávacího cestovního ruchu, ale nedostatečně rozvinutá kvalitní silniční síť brání jejich širšímu využití. Podobný problém zjišťujeme v případě Rumunska, kdy se ale tento navyšuje i o nepovedenou privatizaci přímořských letovisek. Rumunsko se tak ocitá na samém konci pořadí zemí EU a ESVO z pohledu využití přírodních a kulturních předpokladů k cestovnímu ruchu. V opačné

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pozici se naopak nachází Chorvatsko, které dokázalo své kapacity cestovního ruchu znovu obnovit pro proběhnuvší občanské válce a postavit i odpovídající dálniční síť.

Obrázek 30 Počet přespání v ubytovacích zařízeních cestovního ruchu v zemích EU a vybraných zemích ESVO k roku 2012

Zdroj: Eurostat, 2013

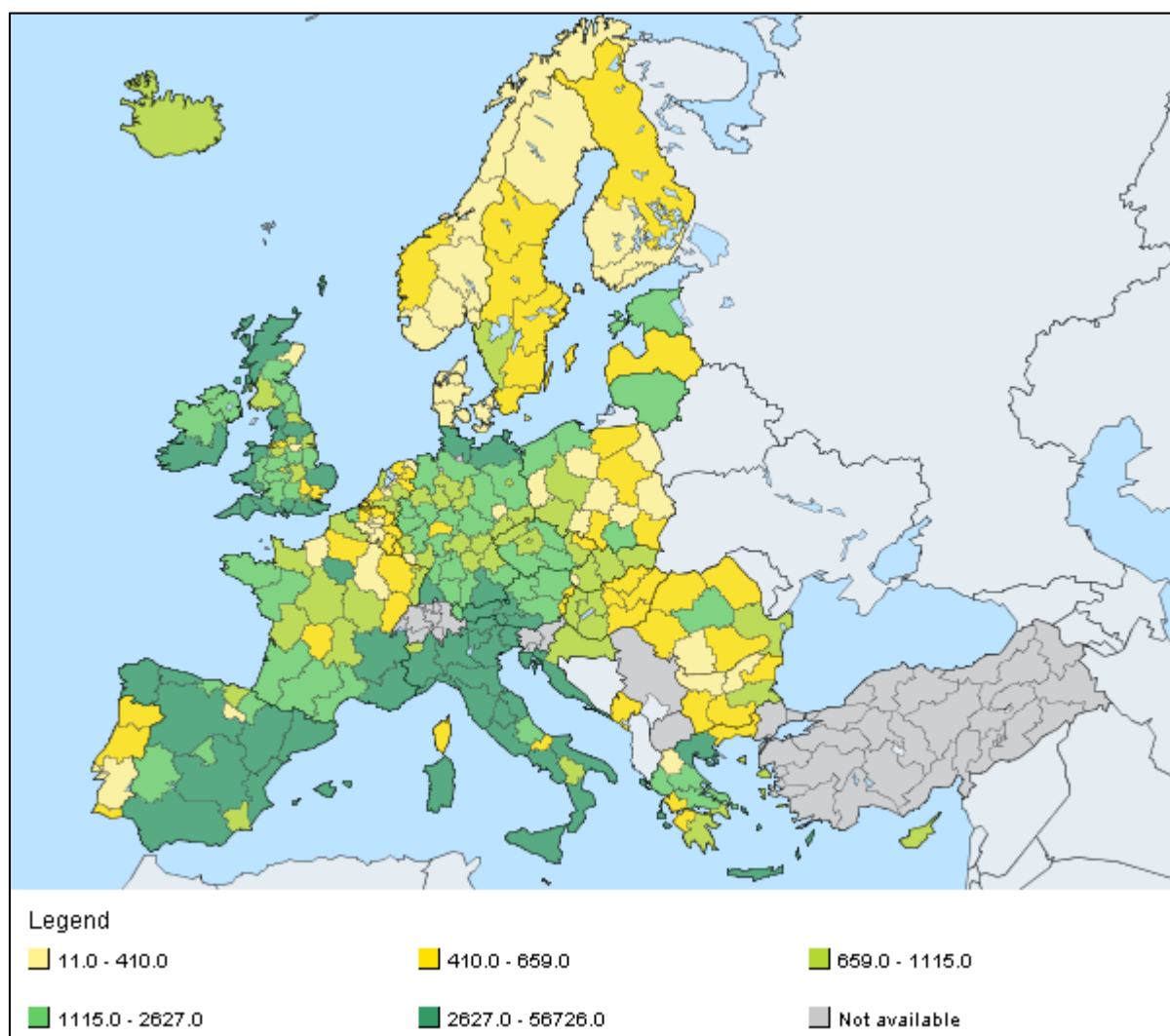
Počet ubytovacích zařízení v regionech EU a ESVO se váže na přírodní a kulturně historické předpoklady cestovního ruchu. V tomto ohledu pozorujeme na obrázku 31 jejich výraznou koncentraci do pobřežních oblastí Středozemního, Jaderského a Egejského moře, a dále na pobřeží populačně největších germánských zemí, tj. severního Německa a Spojeného království. V posledně jmenovaném případě jsou tyto pobyty spojeny nejen s aktivitami

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

na pobřeží samotném, ale například s vyjížděkami na otevřené moře či hraním golfu ve vnitrozemí. Další významnou koncentraci představují regiony NUTS 2 v Německu mimo pobřeží, které jsou vázány buďto na kulturně-poznávací cestovních ruch nebo lyžování či pěší túry v Alpách. Podobný stav se vyskytuje i ve Francii (Paříž vs. západní oblouk Alp), Rakousku (Vídeň vs. východní část Alp) i v České republice (Praha vs. např. Krkonoše).

Obrázek 31 Počet ubytovacích zařízení cestovního ruchu v NUTS 2 v EU a vybraných zemích ESVO k roku 2012

Zdroj: Eurostat, 2013

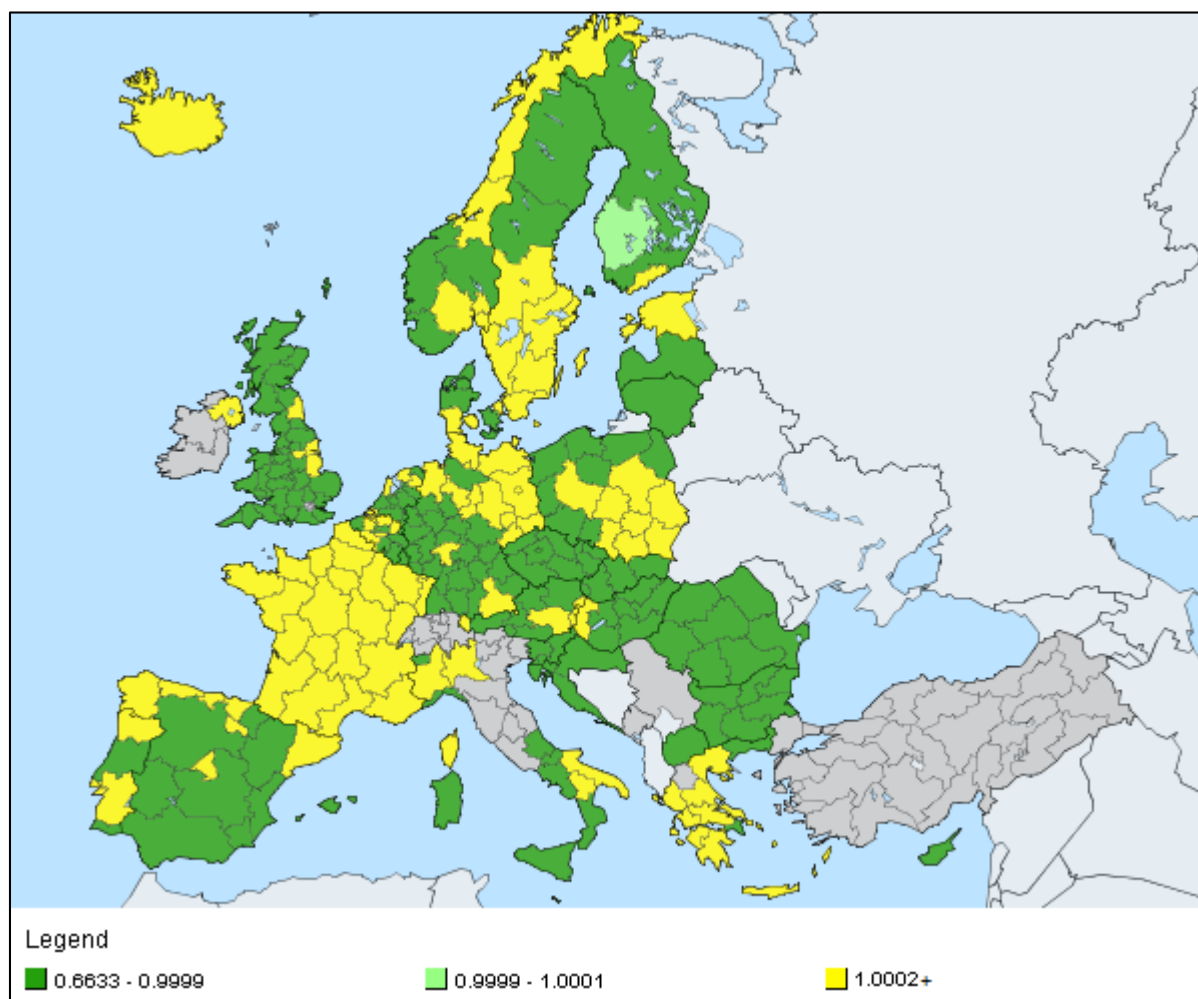
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázky

- Podejte přehled regionálních rozdílů počtu přespaní v ubytovacích zařízeních v návaznosti na typ regionů z hlediska typu cestovního ruchu.
- Definujte a charakterizujte klíčové územní jednotky NUTS 2 z hlediska ubytovacích zařízení cestovního ruchu.

Dopad hospodářské krize na cestovní ruch v regionech NUTS 2 v zemích EU a ESVO budeme dokumentovat na obrázcích 32 a 33, kdy v prvním případě budeme porovnávat roky

Obrázek 32 Změna počtu přespaní v ubytovacích zařízeních cestovního ruchu v regionech NUTS 2 v EU a vybraných zemích ESVO mezi lety 2008-2010-

Zdroj: Eurostat, 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2008-2010 a v druhém případě roky 2008-2012. Při porovnání let 2008-2010 docházíme k jednoznačnému závěru negativního dopadu ekonomické krize na cestovní ruch v regionech NUTS 2. Výjimku z tohoto prostorového vzorce tvořily tradiční oblasti cestovního ruchu, jako Francie, Katalánsko a severní pobřeží Španělska, Řecko a jižní část Bavorska a Štýrsko jako tradiční oblasti alpské turistiky. Další území jakožto výjimku z tohoto pravidla představovaly regiony NUTS 2 v nových spolkových zemích Německa a středu a východě Polska (Varšava, Krakov), které nabízely pro zahraniční turisty levnější náhradu tradičních oblastí kulturně-poznávacího cestovního ruchu. Obdobně pak byla zachována návštěvnost Estonska díky nižší cenové hladině oproti Finsku a taktéž Švédsku díky nižší cenové hladině oproti Norsku a Dánsku. Zcela jiný pohled nabízí obrázek 33, kdy se ve srovnání s rokem 2008 zvedl počet přespání ve všech regionech NUTS 2 vyjma zemí výrazně zasažených hospodářskou krizí z pohledu dluhu veřejných financí (země jižní Evropy). V těchto se pak došlo ke zvýšení počtu přespání výhradně v tradičních a nejnavštěvovanějších regionech. V poklesu zůstalo Dánsko a Slovensko díky vysokým cenám a případě Slovenska i díky neodpovídající kvalitě služeb v horských střediscích ve srovnání s Rakouskem a dalšími zeměmi, v nichž se Alpy rozkládají. Problémy s nedostatečným rozvojem infrastruktury a neúspěšnou privatizací se pak plně projeví v Rumunsku, zatímco v Bulharsku díky provedeným investicím nastal dynamický nárůst zahraničních turistů i díky nízké cenové hladině.

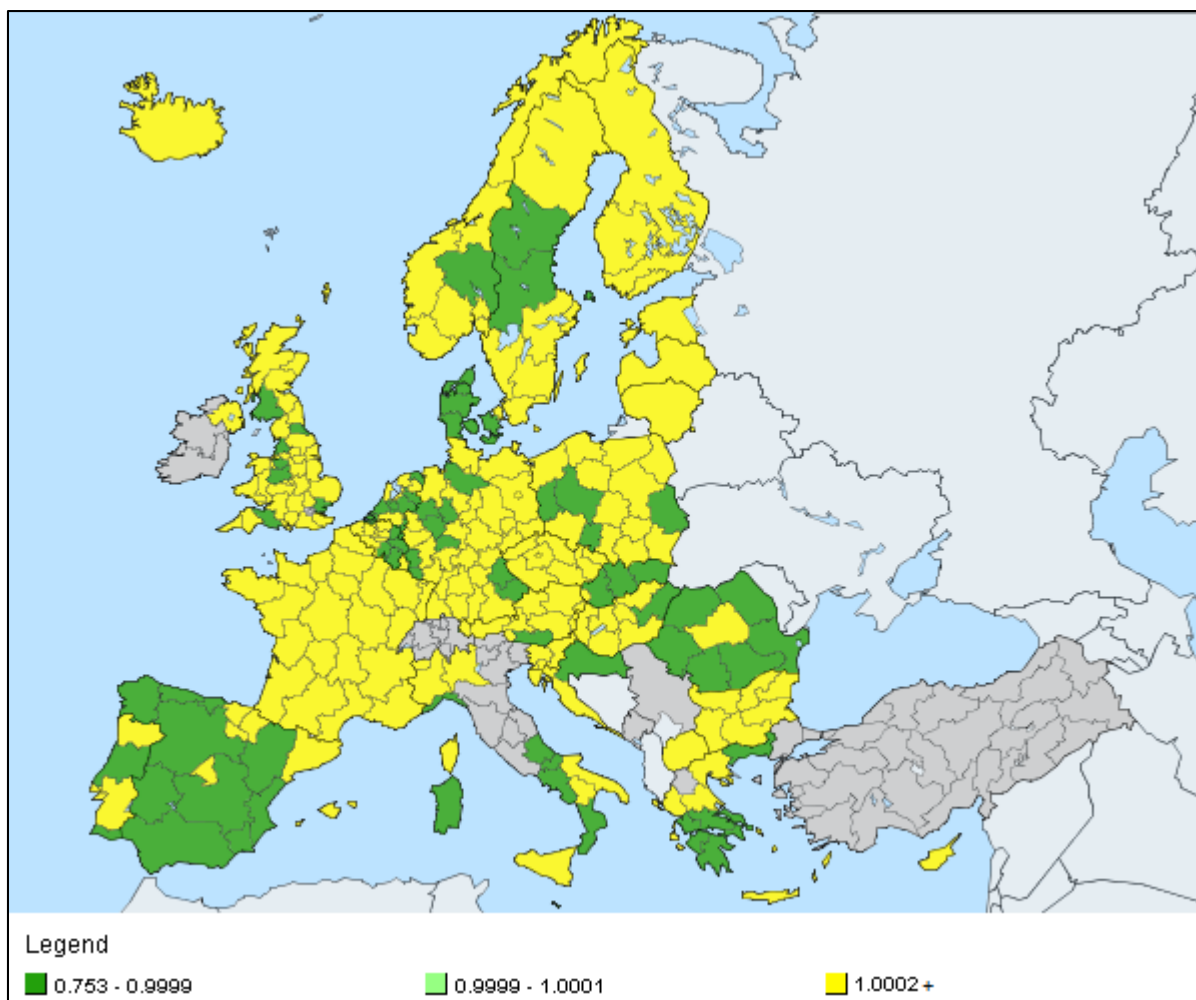
Obrázek 34 naznačuje čistou míru obsazenosti lůžek v % v roce 2012. Nad průměrem EU a ESVO se nacházejí především ostrovní státy EU ve Středozemním moři a dále nejvíce atraktivních státy, ať už hlediska pobytových zájezdů u moře (Španělsko, Řecko), kombinace s dalšími atraktivitami v podobě poznávání světově známých památek nebo návštěvou horských středisek (Francie, Itálie, Slovensko), nebo v neposlední řadě poznávání památek, nákupu a zážitkových akcí v podobě oslav v místních restauračních zařízeních (Irsko, Spojené Království, Nizozemsko a Estonsko). Naopak nejnížší čistou míru obsazenosti vykazaly ostatní pobaltské státy a státy v prostoru bývalé Rakousko-Uherské monarchie vyjma Slovenska.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázky:

- Popište dopady hospodářské krize na cestovní ruch v regionech EU a Váš výklad doložte i kvantifikovatelnými ukazateli.
- Představte výklad rozdílů ve změnách v počtu přespání mezi jednotlivými územními jednotkami NUTS 2 v návaznosti na typ regionů z hlediska typu cestovního ruchu.

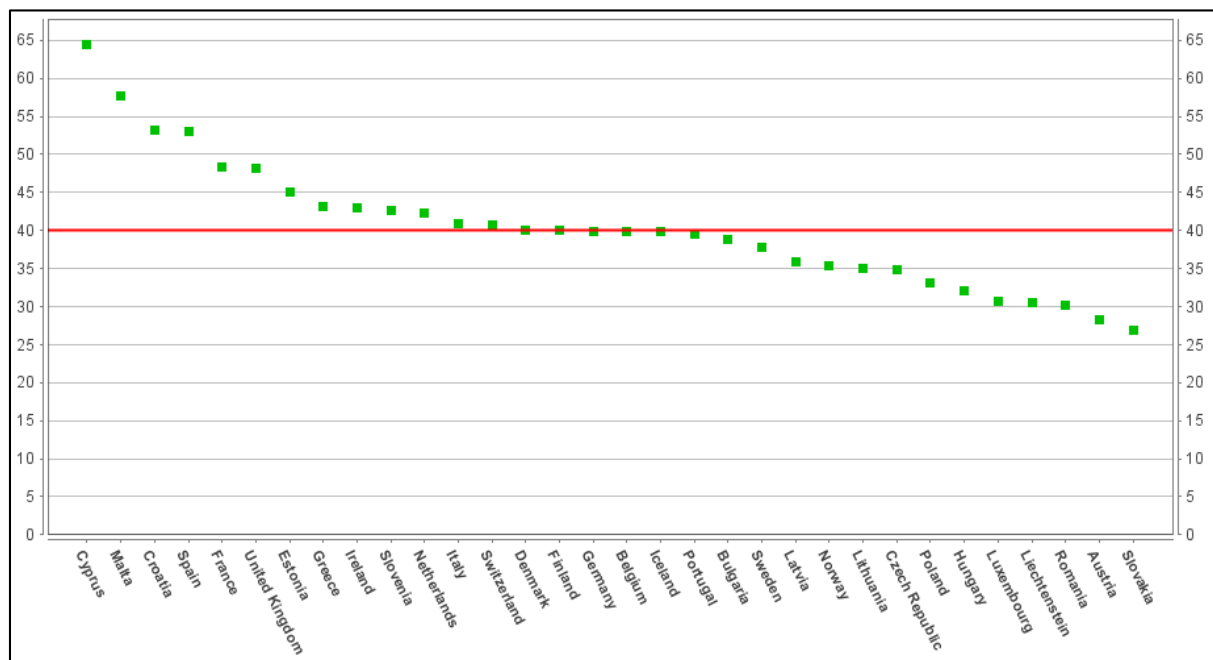
Obrázek 33 Změna počtu přespání v ubytovacích zařízeních cestovního ruchu v regionech NUTS 2 v EU a vybraných zemích ESVO mezi lety 2008-2012

Zdroj: Eurostat, 2013

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 34 Čistá míra obsazenosti lůžek v ubytovacích zařízeních cestovního ruchu v EU a zemích ESVO v roce 2012 v %

Zdroj: Eurostat, 2014

Shrnující cvičební otázky

- Ve kterých oblastech EU je soustředěn cestovní ruch?
- Náleží Řecko mezi top 20 států z hlediska ubytovacích kapacit?
- Doplňte větu: "Celkový počet přenocování v regionu je ovlivněna délkou pobytu".

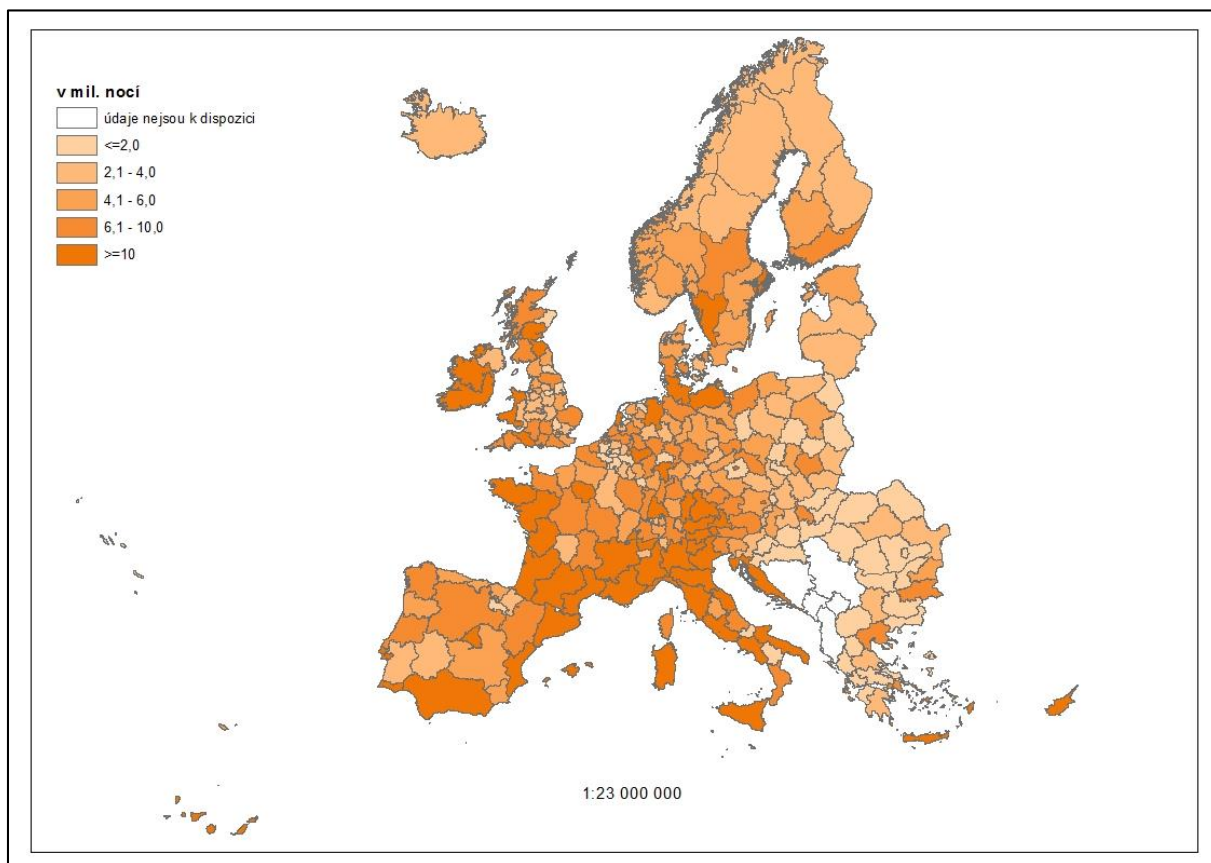
Samostatné úkoly

- Zamyslete se a uveďte důvody pro dynamický rozvoj cestovního ruchu po 2. světové válce.
- Zhodnoťte roli cestovního ruchu v regionálním rozvoji a komentujte ekonomické a sociální výhody a nevýhody jeho rozvoje.
- Analyzujte průměrný počet nocí strávených v hotelech, kempech a jiných hromadných ubytovacích zařízeních podle regionů NUTS 2 v EU a zemích ESVO v roce 2012 na obrázku 35.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 35 Průměrný počet nocí strávených v hotelech, kempech a jiných hromadných ubytovacích zařízeních podle regionů NUTS 2 v EU a zemích ESVO v roce 2012

Zdroj: Eurostat 2013, ESRI 2012

Zajímavosti:

- Cestovní ruch je velice oblíbeným tématem z důvodu připomínek příjemně strávených chvil. Proto se v této kapitole pokuste sami s pomocí slepé mapy Evropy, viz obrázek 36, vybrat 10 míst Vaší dovolené právě na tomto kontinentu a zdůvodněte si, proč právě byly Vámi vybrány právě tato místa.

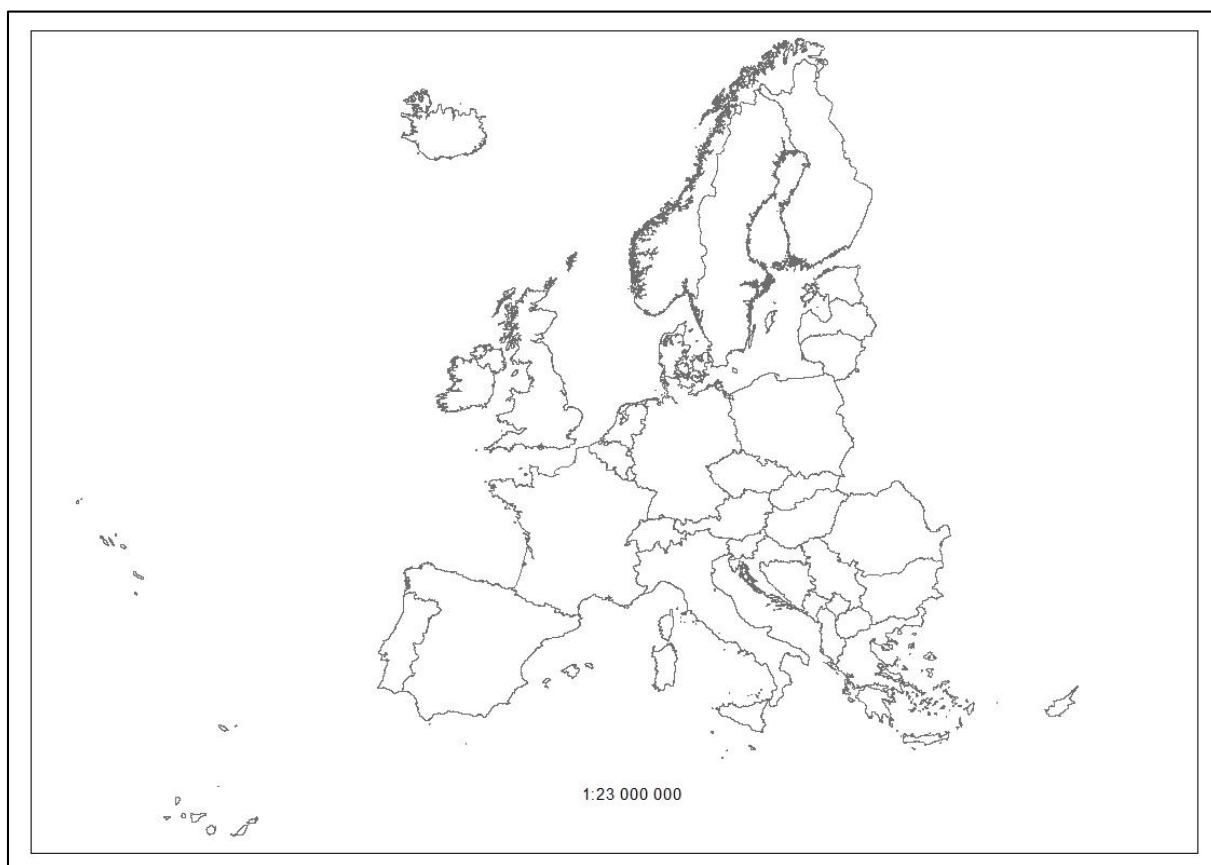
Shrnutí

EU nabízí na svém území značný rozsah atraktivit jak z hlediska přírodních tak kulturně-historických. Tomu odpovídá i rozvinutá infrastruktura a to i zemích EU 12. Specifikem tak opět mohou být země jihovýchodní Evropy (především Rumunsko a Bulharsko), které mají tuto infrastrukturu rozvinutou především v oblasti pobřeží. Celkově pak jsou v Evropě Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nejatraktivnější oblasti cestovního ruchu přímořské oblasti, velehory (Alpy) a města s koncentrací významných památek. I přes ekonomický propad v minulých letech stále přetrvává zájem o služby cestovního ruchu. Klíčové pro mnohé regiony jsou především zahraniční návštěvníci, kteří jsou zejména v přímořských oblastech jižní a jihovýchodní Evropy rozhodujícími činiteli pro rozvoj regionu a tedy i jeho hospodářskou výkonnost. Za základní parametry hodnocení cestovního ruchu regionu pak slouží počet lůžek, míra jejich obsazenosti a délka pobytu, která je vzhledem k povaze cestovního ruchu kratší ve městech s kulturně-historickými památkami oproti pobytovému cestovnímu ruchu realizovaného v přímořských a horských oblastech, u měst ale může být daný typ cestovního ruchu provozován celoročně.

Obrázek 36 Hranice zemí EU a ESVO

Zdroj: ESRI, 2012

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zdroje:

CARLOS C., PANYIK, E., BUHALIS, B. eds. *Trends in European tourism planning and organisation*. Bristol: Channel View Publications, 2013.

COSTA, C. ed. *European tourism planning and organisation systems: the EU member states*. Bristol: Channel View Publications, 2014.

Eurostat Statistics, 2013

OECD. *Tourism Trends and Policies 2014*. Paris: OECD, 2014

SEGRETO, L., MANERA, C., POHL, M. *Europe at the seaside: the economic history of mass tourism in the Mediterranean*. New York: Berghahn Books, 2009.

2.5. Regionální diferenciacie v kultuře v EU

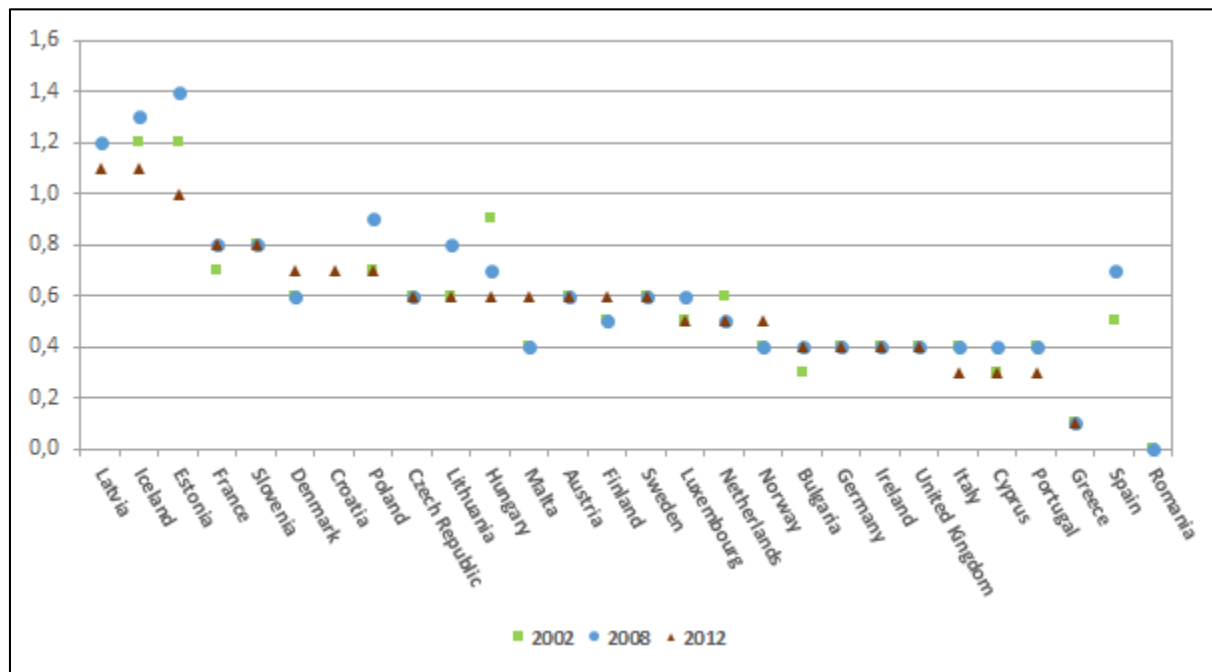
Průvodce studiem

Kultura byla doposud považována především za čistého příjemce dotací a v předchozí době pouze za jakousi nutnou nadstavbu hospodářského systému. Dnes se ale situace obrací a my s překvapením zjišťujeme, že kultura přináší nejen estetickou hodnotu k obohacení naší duševní stránky, ale má i přínos ekonomický v podobě přínosu ze vstupného a dalších návazných služeb, jako například pohostinství či ubytování. Navíc sama EU připravuje v poslední době mnoho programů na podporu kultury jako složky cestovního ruchu a kultura sama je v mnohých současných strategických dokumentech vnímána jako její neoddělitelná složka. Příkladem může být například souboj Ostravy a Plzně o titul Evropské město kultury. V naší subkapitole se blíže seznámíme s podílem kultury na HDP, který i přes svou velikost má vzrůstající tendenci, právě pro jedinečnost kultury jako nositele inovací, které nejsou jednoduše přenositelné a nedají se jednoduše dovážet. Na konci se rovněž podíváme se vybraná kulturní odvětví i z pohledu mezinárodního obchodu mezi EU a světem. Tudiž, usad'te se a otevřeme dveře našim myšlenkám krásy a estetiky ...

Kapitolu věnovanou kultuře začneme nejprve několika základními ukazateli, mezi něž patří především údaje o výdajích na kulturu jako podílu HDP a z druhé strany počtu zaměstnaných osob v této oblasti. V prvním ohledu výdaje vztahující se ke kultuře (kulturním službám) tvořily 0,7% HDP EU-27 v roce 2012. V rámci EU pak Lotyšsko, Island a Estonsko jsou jediné členské státy, u nichž tento podíl přesahuje 1%. Musíme si však uvědomit, že podpora rozhlasového a televizního vysílání je zvláštní položkou a další položky věnované kultuře jsou skryty v ostatních položkách v systému klasifikace vládních výdajů, se kterými budete seznámeni v dalších kapitolách. Avšak, jak dále ukazuje obrázek 37, nejvyšší výdaje na kulturu nemají ani nejvyspělejší země a ani ty, které svůj cestovní ruch staví na poznávání kulturně-historického dědictví. Tedy výdaje na kulturu z pohledu jejich podílu HDP jsou individuální záležitostí, které se odvíjí od konkrétních zvyklostí dané země při sestavování rozpočtu. Odlišný pohled na hodnocení veřejných výdajů na kulturu pak nabízí odborná kniha věnovaná veřejným politikám, zpracovaná v rámci tohoto projektu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 37 Výdaje na kulturu jako podíl HDP v zemích EU a ESVO ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2013

Ověřovací otázky:

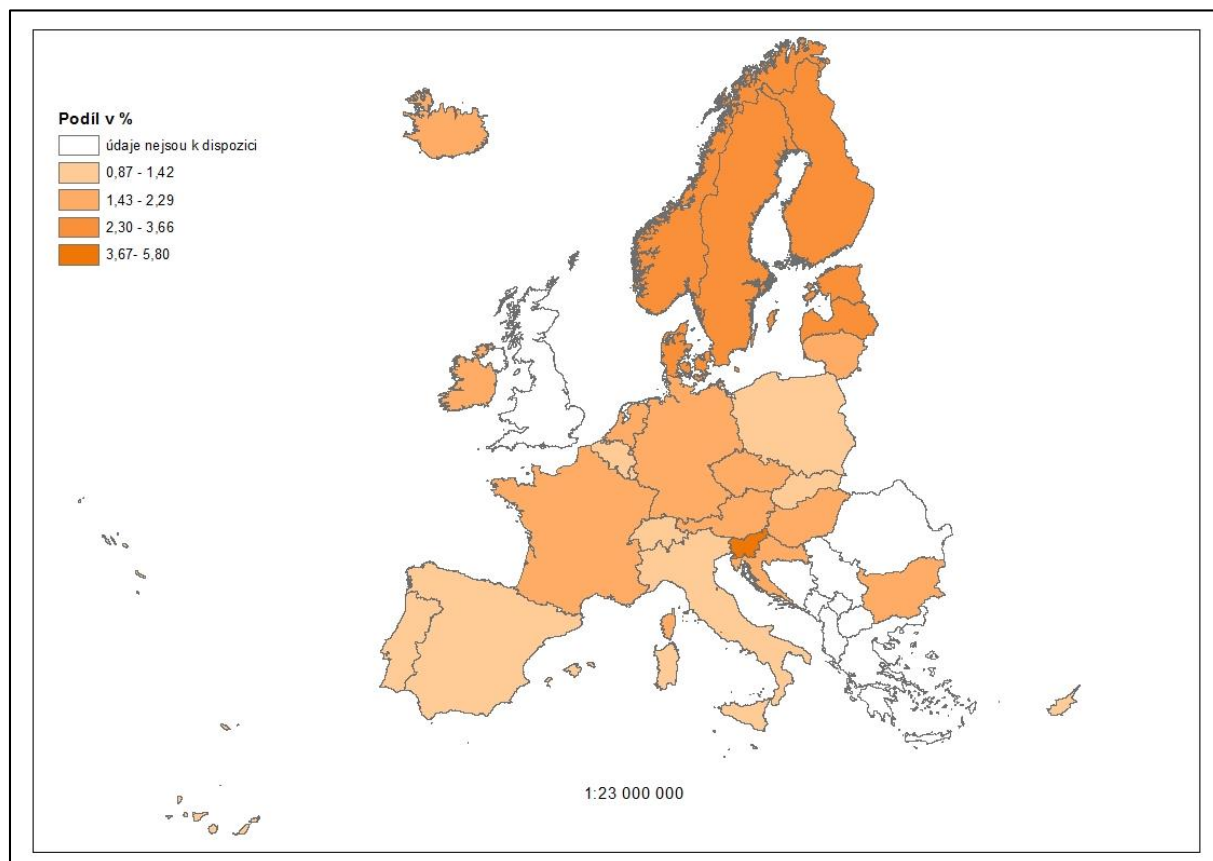
- Podejte výklad rozdílů ve financování kultury mezi zeměmi EU a především se zaměřte na jeho podíl na HDP v pobaltských zemích a Slovinsku.
- Vyhodnoťte vztah mezi podílem výdajů na kulturu jako podílu HDP v %, HDP na obyvatele a podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v členských zemích EU.

Obrázek 38 pak již přináší prostorový vzorec podílu zaměstnanosti v kultuře jako podílu na celkové zaměstnanosti. V tomto ohledu však nejsou v současnosti dostupná jiná data než rok 2005, kdy s průběžnou prezentací a aktualizací dat v oblasti kultury se počítá z pohledu Eurostatu až v roce 2015. Vyšší podíl zaměstnanosti v kultuře vykazují severské státy a spolu s nimi Estonsko a Slovinsko, které, jak již bylo uvedeno výše, se orientují díky omezeným zdrojům práce na oblasti služeb. V případě severských zemí se jedná o tradiční vztah k zajištění státu blahobytu, kdy kultura je jednou z domén veřejného sektoru, především v zájmu zachování národní identity. V neposlední řadě jsou však severské země i průkopníky v podpoře kreativních průmyslů, které s kulturou úzce souvisí.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 38 Zaměstnanost v kulturním odvětví jako podíl na celkové zaměstnanosti v zemích EU a ESVO v roce 2005 v %

Zdroj: Eurostat 2011, ESRI 2012

Ověřovací otázka:

- Podejte specifika statistického hodnocení zaměstnanosti v kultuře a podejte výklad rozdílů mezi členskými zeměmi EU ve vztahu k podílu výdajů HDP na kulturu.

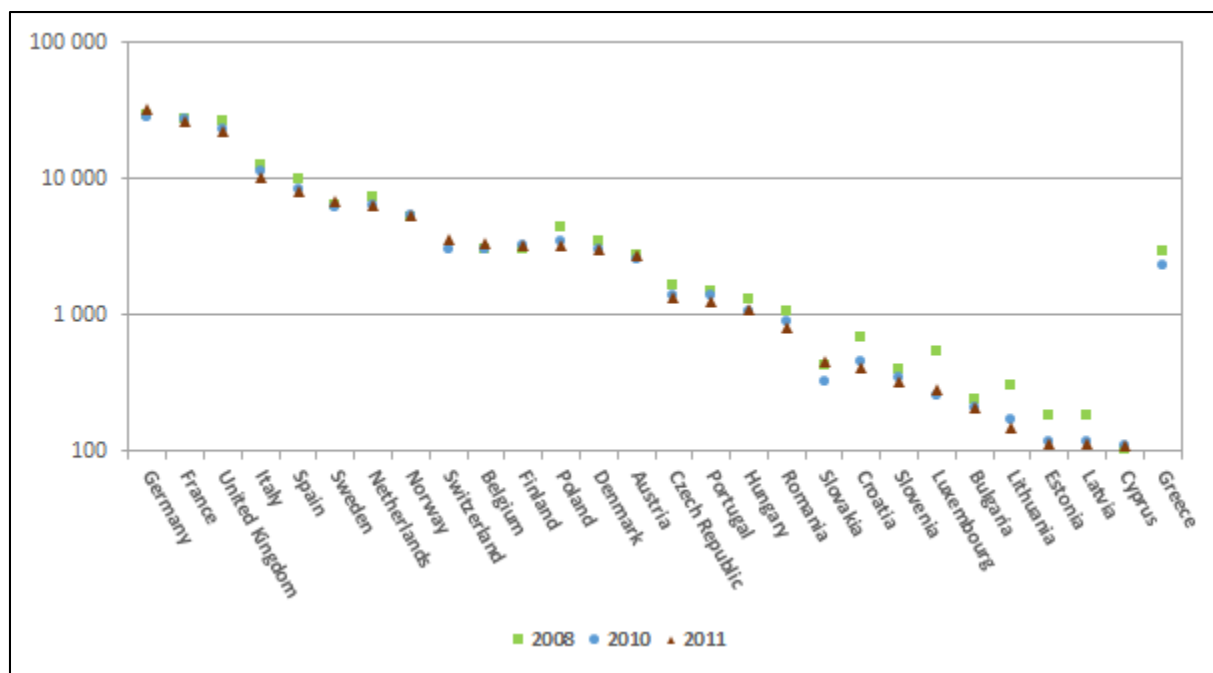
Za další ukazatel by vybrán obrat nakladatelství v zemích EU a ESVO, který v tomto kontextu může sloužit i jako indikátor měkké síly z pohledu ekonomické výkonnosti jednotlivých zemí viz obrázek 39. V tomto ohledu ale dominují vyspělé země EU s nejvyšším počtem obyvatel (Německo, Francie, Spojené království, Itálie a Španělsko). Tyto státy mají výhodu, že jejich jazyk je vyučován jakožto cizí v jiných zemích, čímž si rozšiřují rozsah své klientely, resp. zákazníků. Hned za těmito státy následující nejvyspělejší země EU a ESVO s 16-5 milióny obyvatel včetně Polska. Zde se již ukazuje jejich ekonomická síla v tom,

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

že počtem výtisků jsou schopny předstihnout i populačně větší země jako např. Polsko nebo Rumunsko. Na konci této řady se nacházejí ostatní střední, jižní a jihovýchodní Evropy včetně pobaltských zemí.

Obrázek 39 Obrat nakladatelství v zemích EU a ESVO ve vybraných letech v mil. EUR¹

Zdroj: Eurostat, 2013

Vysvětlivky:

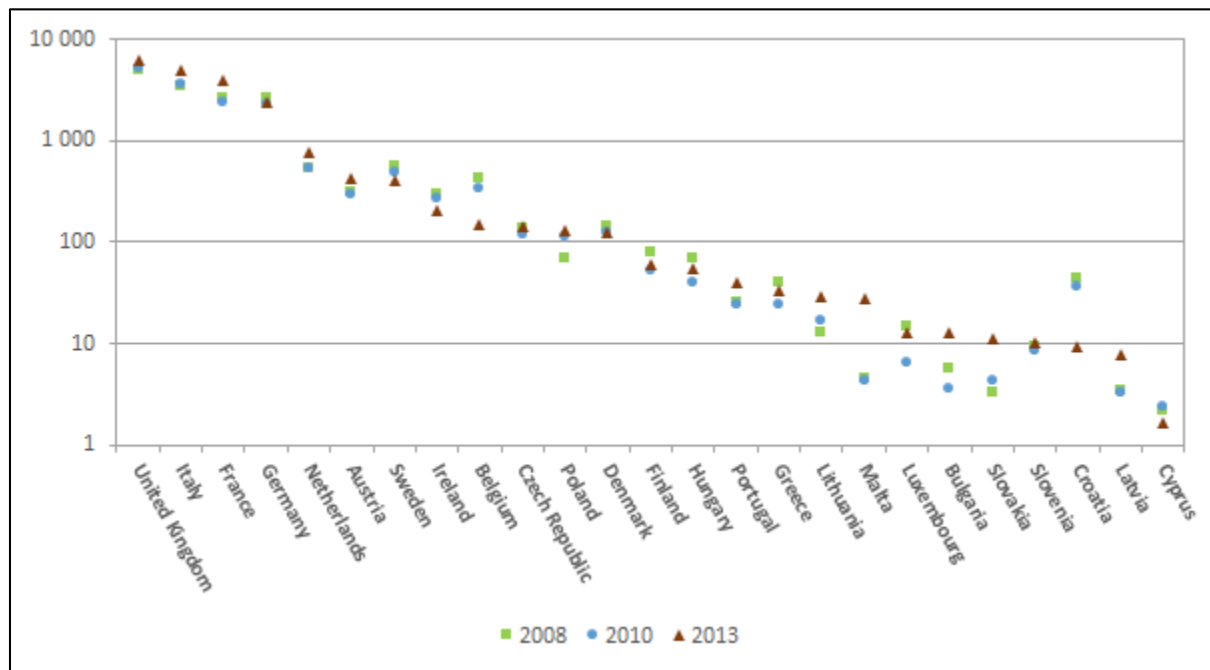
¹K znázornění dat byla užita logaritmická stupnice s dekadickým základem.

Poslední část této kapitoly, viz obrázek 40, přináší informaci o vývozu kulturních statků ze států EU mimo jednotný trh. Podle očekávání nejvíce vyváží populačně největší a nejvyspělejší země EU i v návaznosti na tradice a znalost příslušného jazyka v zahraničí. Zajímavější je proto pořadí na dalších místech, které zaujímají Nizozemsko, Rakousko, Česká republika, Švédsko, Irsko, Belgie. Tyto země, ač jsou populačně různorodé, lze považovat za další významné vývozce kulturní statků v rámci EU a to díky svým kulturním tradicím v oblasti hudby (Rakousko, Česká republika) či moderní hudby a dalšího digitálního obsahu (Nizozemsko, Švédsko, Irsko, Belgie).

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 40 Vývoz kulturních statků z členských zemí EU mimo trh EU ve vybraných letech v mil. EUR¹

Zdroj: Eurostat, 2014

Vysvětlivky:

¹K znázornění dat byla užita logaritmická stupnice s dekadickým základem.

Ověrovací otázka:

- Dokumentujte vývoj a charakter vývozu z kulturních statků z EU.

Shrnující cvičební otázky

- Doplňte větu "Výdaje na kulturní záležitosti tvořily% HDP EU-27 v roce 2012. V rámci EU pak Lotyšsko, Island a Estonsko jsou jediné členské státy, u nichž tento podíl přesahuje ... %".
- Které země jsou hlavními vydavateli publikací ve smyslu obratu nakladatelství v poměru k počtu jejich obyvatel
- Lze určit prostorový vzorec výdajů na kulturu jakožto podílu HDP v %?

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Samostatné úkoly

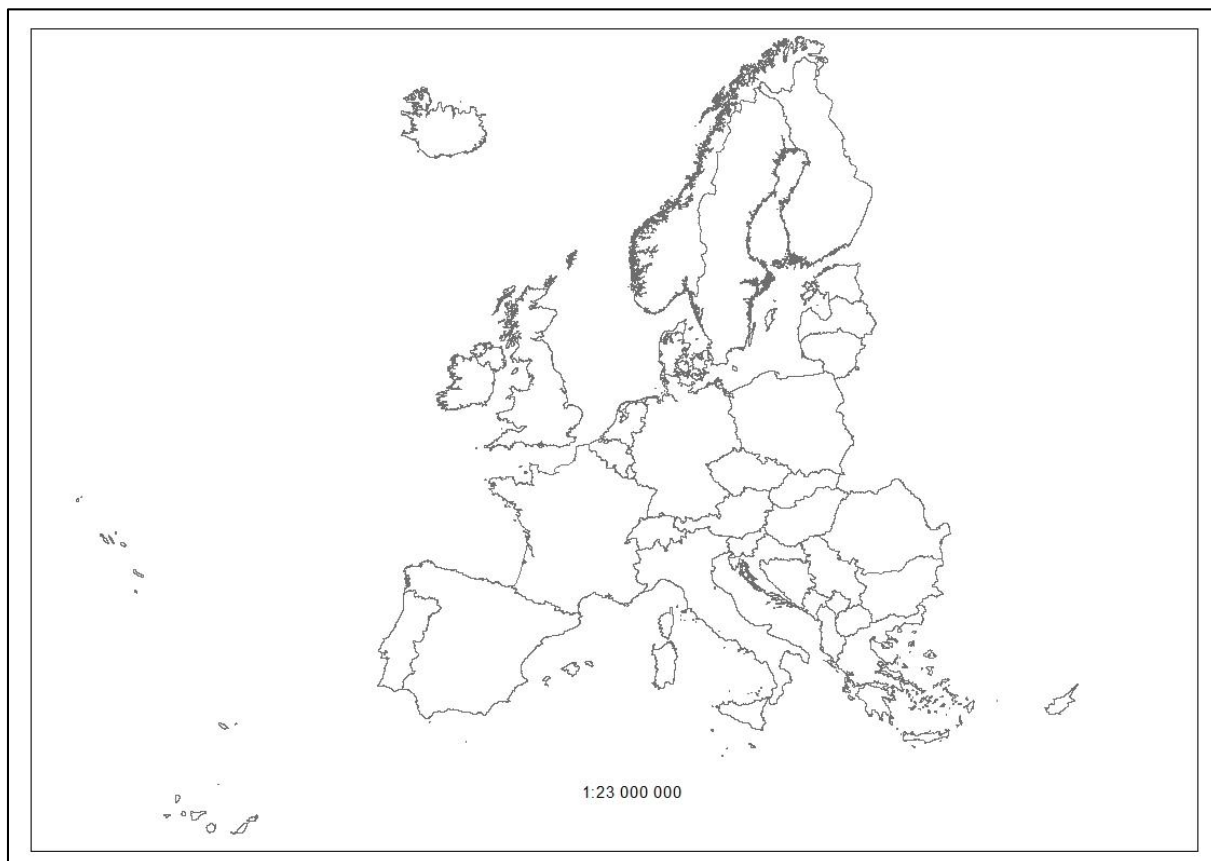
- Pokuste se vysvětlit vysoký podíl výdajů na kulturu v severských zemích a především na Islandu.
- Naznačte důvody nízké podpory kultury z veřejných rozpočtů v zemích EU 12, především jihovýchodní Evropy.
- Vysvětlete, jaký dopad měla hospodářská krize na vývoz a dovoz jednotlivých kulturních statků v zemích EU
- Zamyslete se a zdůvodněte z ekonomického pohledu důvody podpory filmové a audiovizuální tvorby ze strany národních nebo regionálních rozpočtů.
- Jakými metodami regionální analýzy a za pomoci jakých ukazatelů byste byli schopni vysvětlit ekonomický dopad kultury na rozvoj regionu.

Zajímavosti:

- Kultura není pouze fenoménem využití volného času, ale hospodářských ukazatelů. V současné době se postupně stávají fenoménem kreativní průmysly, které v sobě zahrnují především architekturu, design a reklamu. Všechny tyto obory dnes mnohdy společně s módním průmyslem tvoří tzv. kreativní klastry. Právě z výše uvedeného důvodu klade EU značný důraz na jejich rozvoj prostřednictvím nejen strategických dokumentů ale i například evropských měst kultury. Mezi strategické nástroje podpory můžeme řadit i „[Creative Europe](#)“. Na tyto trendy reaguje naše republika s jistým zpožděním, přičemž v ostatních zemích Visegrádské čtyřky již tyto klastry fungují a získávají stupně excelence, vyjadřující jejich činnost a kvalitu rozhodovacího procesu, příkladem budiž dokument [Klastry w sektorach kreatywnych](#).
- Dalším podnětem pro rozvoj měst z pohledu kultury je získání titulu Evropské hlavního města kultury, které se však pojí s mnoha finančními výdaji příslušné země a města, což bývá velmi náročné. Otázkou je také sestavení kulturního programu a udržitelnost vybraných aktivit. Na přiložené slepé mapě Evropy, viz obrázek 41, si zakreslete, ve kterých evropských se již tento svátek kultury slavil.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 41 Hranice zemí EU a ESVO

Zdroj: ESRI, 2012

Shrnutí

Ač je mnohdy kultura považována za okrajovou záležitost, je v ní zaměstnáno v EU 3,6 mil. obyvatel. Nejvyšší výdaje na kulturu dosahují severské země, které jsou v tomto ohledu mnohdy nositelem inovací. Dalšími „kulturními inovátory“ jsou země EU 12 nedisponující surovinovými zdroji ale spoléhající na lidský kapitál a využívající blízkost do ekonomických center EU 15. Jedná se především o Estonsko a Slovinsko, které jsou v rozvoji informačních technologií a podpory kreativních průmyslů na předních místech v rámci EU. Navíc vzhledem k jejich malé populační velikosti jsou tamní mladí lidé nuceni se učit mezinárodně používané jazyky, především pak angličtinu. V kontextu rozvoje kultury je nutné zdůraznit, že tato oblast je na komerční bázi tvořena především mikro a malými firmami oproti veřejně vlastněným institucím. Tudiž musí být pro ni zvoleny speciální programy podpory tak, aby

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

tyto firmy byly schopny na ně dosáhnout. Z pohledu vývozu a dovozu uměleckých děl probíhá výměna především se shodně kulturně orientovanými oblastmi disponujícími kapitálem, tj. především anglosaská severní Amerika dále především „exotické“ umění Japonska Koreje a čínského kulturního okruhu.

Zdroje:

DIRECTORATES-GENERAL EDUCATION AND CULTURE. *Creative Europe Programme* [online]. Luxembourg: European Commission, 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm.

EUROSTAT. *Cultural statistics*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011.

LAZZERETTI, L. *Creative industries and innovation in Europe: concepts, measures and comparative case studies*. New York: Routledge, 2013.

RIZZO, I., MIGNOSA, A. eds. *Handbook on the economics of cultural heritage*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2013.

SZULTKA, S. ed. *Klastry w sektorach kreatywnych: motory rozwoju miast i regionów*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2012. Dostupné z: <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/545/14674.pdf>.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

2.6. Regionální diferenciaci ve zdraví obyvatel EU

Průvodce studiem

Zdraví obvykle považujeme za důležitou součást našeho života, neb nám umožňuje naše aktivity v různých oblastech, jako například v práci, volnočasových aktivitách. Rovněž je zdrojem pohody pro spokojený život. Na druhé straně víme, že i nemoci jsou součástí našeho života. Za některé může i náš způsob života, kdy jsme ovlivněni našimi stravovacími návyky, stresem v práci i v rodině. Některé druhy nemocí pak jsou na základě výzkumu dány i našimi predispozicemi zděděnými po našich předcích. V této kapitole se proto seznáme s několika ukazateli zdraví, které jsou používány nejen statistikami EU, ale též například OSN či OECD. Naše ukazatele budeme vázat na ty zdravotní problémy, které jsou vázány na způsob života v moderní, resp. postmoderní společnosti. V některých případech si ukážeme zásadní rozdíly mezi zeměmi EU a opět budeme pozorovat prostorové vzorce rozložení hodnot, k nimž budeme hledat příslušná vysvětlení. V první části kapitoly se zaměříme na hodnocení kvality života z pohledu tzv. „zdravých roků“. V dalších částech si představíme rozdíly v oblasti omezení vykonávání běžných denních činností, což má výrazný dopad na zaměstnanost a sociální systém, a dále si ukážeme změny v podílu obyvatel trpících obezitou. Závěrem se podíváme na prostorový vzorec rozložení úmrtí na onemocnění oběhového systému, které tvoří jednu z nejčastějších příčin úmrtí jak u nás doma, tak i v zahraničí.

Jak již bylo výše uvedeno, zdraví je klíčem k úspěšné a spokojené společnosti i a především jedinců. Ač jednotlivé státy EU vynakládají značné prostředky na zdravotnictví a osvětu, přeci jen v mnoha zemích převládá životní styl, který k němu příliš nepřispívá. Důsledky všech možných příčin se následně promítají do kvality života těch, kteří ať už svými genetickými predispozicemi či vlastním chováním jsou omezeni svými zdravotními omezeními. Naším úkolem je pak seznámit se s regionálními diferenciacemi jednotlivých ukazatelů, které popisují zdraví obyvatel v EU.

První položkou, kterou budeme sledovat v této subkapitole je otázka zdraví obyvatel na obecné úrovni. K tomuto hodnocení si vybereme jeden z několika ukazatelů, kterými je možno tuto problematiku měřit. Námi zvolený ukazatel hodnotí očekávanou dobu zdraví u obyvatelstva v letech počínaje narozením. V tomto případě se zaměříme na ženy, neb Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

hodnocení dat za muže a jejich srovnání se ženami bude Vaším korespondenčním úkolem. Nyní si představíme, co tento ukazatel vyjadřuje a posléze provedeme vlastní hodnocení prostorového rozložení tohoto jevu v zemích EU a ESVO. Pro výpočet tohoto ukazatele je především otázka zjištění dat o úmrtnost v jednotlivých věkových kategoriích a podílu zdravých a nemocných osob. Za nemocné osoby se považují ty, které trpí znevýhodněním oproti ostatní populaci především ve vztahu k omezením hybnosti či jinými disfunkcemi organismu, popřípadě neschopností zajistit se v oblasti sebeobsluhy. Při pohledu na obrázek 42 docházíme k následujícímu prostorovému vzorci, kdy nejvyšších hodnot dosahuje obyvatelstvo ve skandinávských zemích a Islandu včetně Irska a Švýcarska. Za vysvětlení tohoto jevu je možné považovat vyspělý zdravotní systém ve skandinávských zemích a taktéž Švýcarsku, spolu s orientací na zdravý životní styl. Dále Irsko podobně jako Island a Norsko představuje jednu z nejméně znečištěných zemí Evropy z průmyslové výroby, a to díky omezené produkce z oblasti těžkého průmyslu jako hutnictví, chemický průmysl apod. Druhou skupinu zemí představují státy některé státy jižní Evropy, jako například Španělsko, Řecko a Bulharsko. Zde může za příčinu sloužit především stravovací návyky. Následnou skupinu tvoří Francie a Spojení království včetně některých zemí střední Evropy (Polsko, Česká republika, Rakousko, Chorvatsko). Zvláštností v této skupině zemí jsou Francie a Chorvatsko, kde bychom očekávali, vzhledem ke zdravějšímu způsobu stravování, vyšší naději na dosažení věku ve zdraví než u zemí střední Evropy. Poslední dvě kategorie s nejnižšími hodnotami popíšeme společně. V této skupině nalezneme různé členské státy EU, avšak i zde existuje prostorová koncentrace, které si níže uvedeme. První shluk tvoří Dánsko, Německo a Nizozemsko, které sdílejí mnohé podobné genetické znaky už vzhledem ke své prostorové blízkosti. Na druhé straně se jedná o státy s jednou z nejintenzivnější produkce mléka, mléčných a masných výrobků. Tyto shluky zemí následuje Itálie, kde je výsledek pro nás poněkud překvapivý, u když může být dán specifickým způsobem života a možnostmi obyvatel jihu Itálie, které může poněkud zkreslovat výsledky za celou zemi. Další shluk tvoří pobaltské země a Finsko, kde může snižovat výši věku ve zdraví snižovat jednak genetické predispozice. Neb pokud hodnotíme společně země ugrofinské jazykové skupiny (tj. Finsko, Estonsko a Maďarsko), pak i přes různé návyky v oblasti stravování, docházíme k nízkým hodnotám v tomto ukazateli. Ve zbývajících pobaltských státech musíme vzít do úvahy

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

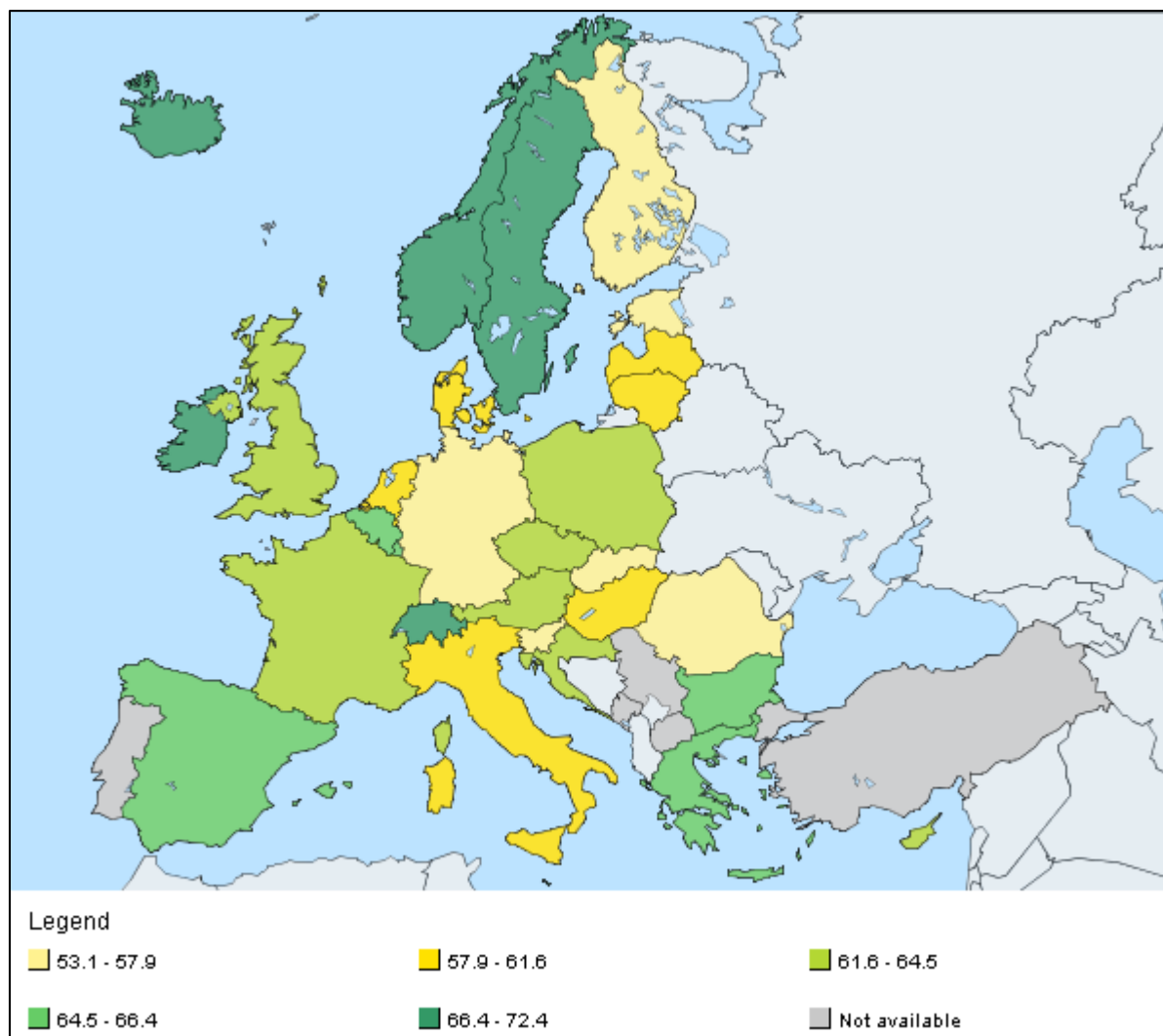
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

i přítomnost silné ruské menšiny, který představuje výraznou část populace těchto zemí. Poslední shluk v této skupině zemí tvoří státy, které byly alespoň z části součástí Uherského království (Slovensko, Maďarsko, Slovinsko a Rumunsko).

Ověřovací otázka:

- Podejte vysvětlení nejvyšších hodnot naděje na dožití ve zdraví u obyvatel Islandu, Švédky a Norska a opačně nejnižších hodnot u obyvatel Finska, Estonska a Maďarska.

Obrázek 42 Očekávaná doba zdraví u žen v zemích EU a ESVO k roku 2012 v letech

Zdroj: Eurostat, 2013

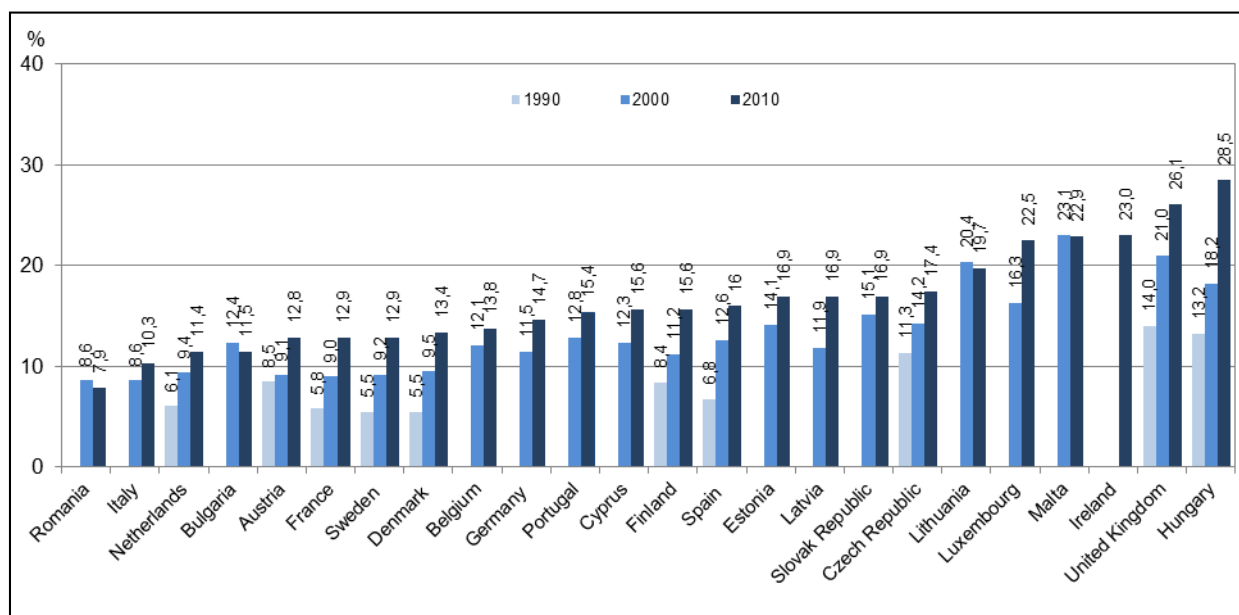
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ač Maďarsko již bylo zmíněno výše, spolu s Rumunskem a Slovenskem patří zvláště v rurálních regionech k regionům s nižšími úrovněmi HDP na obyvatele oproti ostatním zemím EU.

Následující obrázek 43 popisuje ukazatel, který je mnoha případech, ale ne ve všech dán právě způsobem stravování, ať již z hlediska kvantity či kvality stravy. V první řadě si ale musíme upozornit na nedostupnost dat v některých zemích v EU, především k roku 1990, kdy v některých státech EU nebyla statistika podílu populace trpící obezitou vedena (Rumunsko, Itálie, Belgie, Portugalsko, Lucembursko, Malta, a Irsko) a některé státy neexistovaly ve svých současných hranicích (Německo) či neexistovaly jako samostatné státy (pobaltské státy a Slovensko).

Obrázek 43 Podíl populace trpící obezitou v zemích EU v letech 1990, 2000, 2010

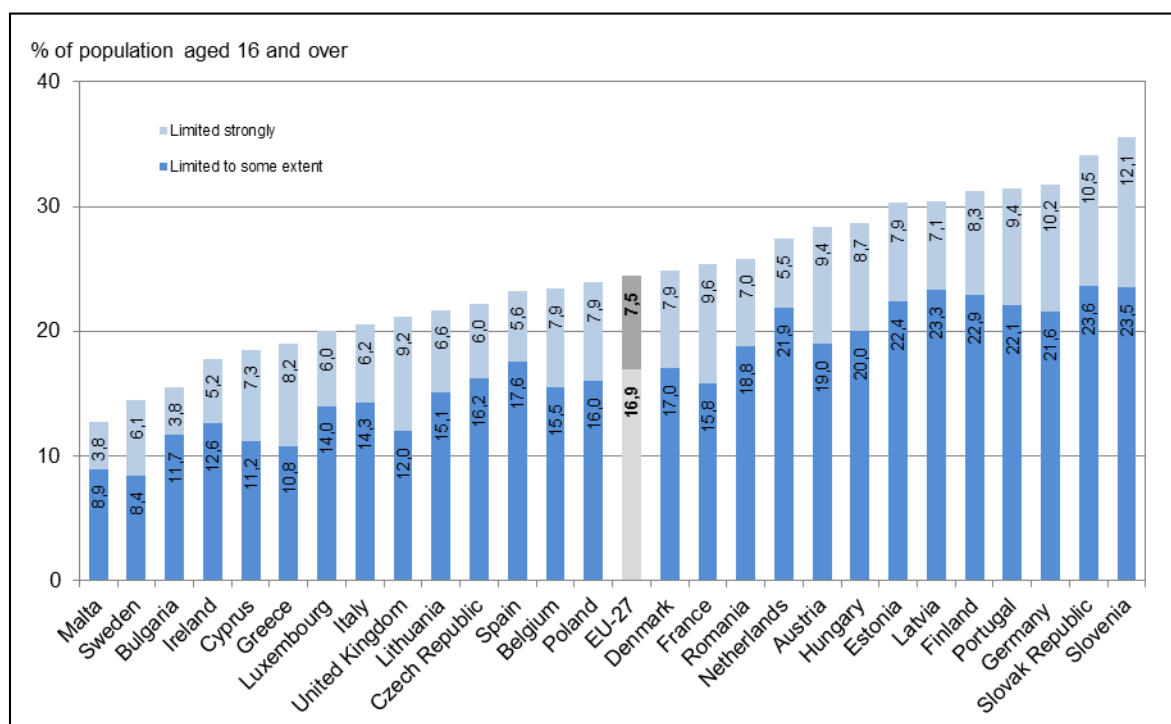
Zdroj: OECD, 2012

Obecně můžeme konstatovat zvyšující se trend počtu obyvatel trpících obezitou, kdy za příčiny můžeme podat např. sedavý způsob života díky rozvoji výpočetních techniky, zvýšení úrovně automobilizace a dostupnost stravy s vysokým množstvím energie. Jednotlivé důvody pak hrají převažující roli v zemích, kde podíl obyvatel trpících onemocněním dosahuje hodnot vyšších než 20 % populace. Při dalším pohledu na obrázek zjišťujeme, že nejvyšší podíly dosahují postsocialistické země střední Evropy a Pobaltí, kde převažuje. Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

orientace na energeticky náročnější stravu nejen z pohledu historických (studenější zimy než v jižní a západní Evropě) ale také přístupem ke stravě jako ukazateli blahobytu v těchto zemích v letech 1945-1990. Irsko a Spojené království pak jsou obecně známy ne příliš zdravou stravou pro běžného spotřebitele s velkým podílem tuku (slanina, smažené výrobky – fish and chips).

Obrázek 44 Podíl dospělé populace obyvatel zemí EU starší 16 let trpící omezením v obvyklých aktivitách v roce 2010

Zdroj: OECD, 2012

Ověřovací otázka

- Které skupiny členských zemí EU vykazují nejvyšší podíl populace trpící obezitou.

Na opačné straně leží státy s nejnižším HDP na obyvatele v EU, tedy jejich omezenými možnostmi nákupu. Dále je v těchto zemích rozvinuto samozásobitelství především ve venkovských oblastech Rumunska. Navíc se místní stran vyznačuje podobně jako ve státech jižní Evropy vyšším podílem ovoce a zeleniny ve stravě, především díky teplejšímu klimatu oproti zemím střední Evropy. Po této skupině zemí následují vyspělé země EU 15,

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

v nichž působí dlouhodobější trend v oblasti zdravé výživy, který sdílí značná část populace a tento životní styl je především umocněn ve státech s románským jazykem (Francie, Portugalsko, Španělsko). Tuto část však zakončíme pozitivní zprávou, že z pohledu času došlo v některých bývalých zemích socialistického bloku ke snížení podílu osob trpících obezitou v roce 2010 oproti roku 2000 a to v Rumunsku a Bulharsku, i přestože patří skupiny zemí s nejnižším podílem, a dále v Litvě a navíc i na Maltě, tedy států s nejvyššími hodnotami.

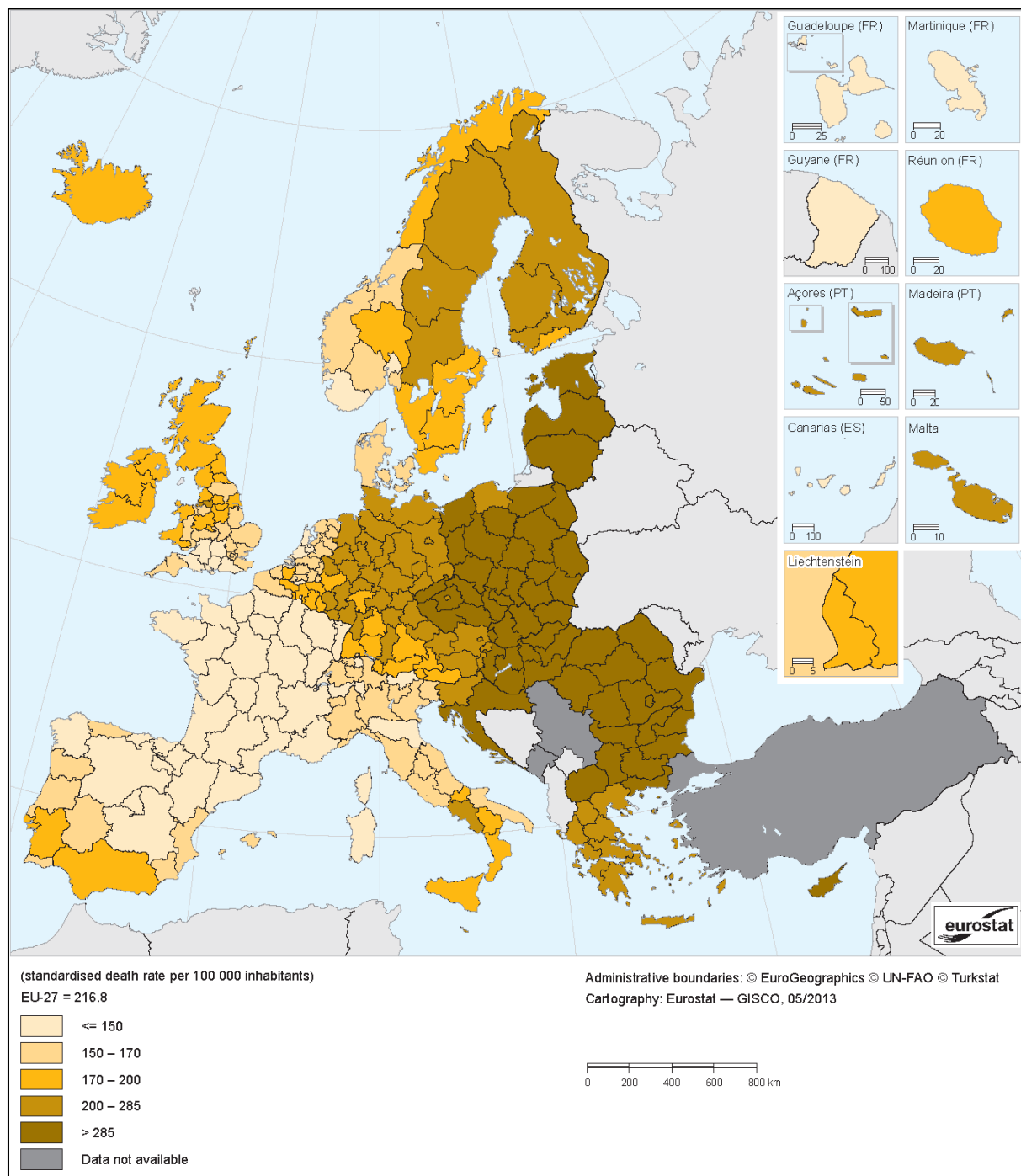
Pozoruhodnou statistiku poskytuje obrázek 44, který znázorňuje podíl obyvatel s omezením v běžných aktivitách. Toto omezení je rozděleno na dvě kategorie a to na silné a částečné. I když se jedná o subjektivní hodnocení respondentů v zemích EU, přesto nám přináší hodnotné informace, které následně můžeme aplikovat na omezení na trhu práce a zvýšených výdajů na sociální zabezpečení i lékařskou péči. I v tomto ohledu můžeme vyčíst z obrázku prostorové rozložení, kdy koncentrace zemí s podílem osob cítících omezení ve svém životě na průměrem EU se nachází v Pobaltí (Estonsko, Lotyšsko) a Finsku a též v zemích, které byly v historické době součástí Uherského království. Na opačné straně stojí především země jižní Evropy, což v tomto případě koreluje i s výsledky podílu obyvatel trpících obezitou.

Výše uvedenému rozdělení odpovídá i obrázek 45 dokumentující počet obyvatel s úmrtím zapříčiněným onemocněním oběhového systému. Na tomto obrázku lze dokumentovat především způsob stravování v zemích střední Evropy a Pobaltí s vysokým podílem živočišných tuků ve stravě, které je též energeticky značně vydatná. Rovněž kvalita zdravotní péče, a způsob prevence hrají svou úlohu v Chorvatsku, Rumunsku, Bulharsku a Řecku, tedy zemí potýkající se nedostatkem financí ať už vzhledem k výkonnosti své ekonomiky (Rumunsko, Bulharsko), dopadům finanční krize (Řecko), tak důsledky válečných událostí z první poloviny 90. let 20. století (Chorvatsko). S podobnými problémy se potýkají také chudší jižní regiony románských zemí jižní Evropy (Portugalsko, Španělsko a Itálie) a tedy s horší skladbou stravy z hlediska jejích nutričních hodnot a kvality. Naopak přírodní podmínky (délka noci a dne v zimě a na podzim a tím i omezenější možnost venkovních aktivit), vyšší konzumace živočišných bílkovin a nižší příjmy oproti metropolitním oblastem vedou ke stejným podílům těchto úmrtí v severských zemích, Skotsku, severní Anglii a Irsku.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 45 Úmrtí zapříčiněné nemocemi oběhového systému v regionech NUTS 2 zemí EU a ESVO mezi lety 2008-2010 na 100 000 obyvatel

Zdroj: Eurostat, 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázky

- Které státy mají nejvyšší podíl dospělé populace obyvatel zemí EU starší 16 let trpící omezením v obvyklých aktivitách?
- Jaké důvody hrají roli ve vysokém standardizovaném počtu obyvatel s úmrtím na onemocnění oběhového systému?

Shrnující cvičební otázky

- Doplňte větu: Ve střední Evropě nalezneme tyto členské země s nejnižším věkem s nadějí na dožití žen ve zdraví.
- Doplňte větu a označte správnou odpověď: Finsko, Estonsko a Maďarsko patří mezi jazykovou skupinu, která se vyznačuje A, nízkou; B střední, C vysokou nadějí na dožití žen ve zdraví.
- Doplňte větu a označte správnou odpověď: Podíl obyvatel trpících obezitou se většině zemí EU A snížil, B snížil, C zůstal stejný, výjimku tvoří např. tyto státy
- Rozhodněte, zdali je statistika hodnotící omezení obyvatel založena na subjektivním hodnocení respondentů, nebo zdali se jedná o pravidelně sledovanou statistiku na základě údajů ze zdravotnických zařízení v EU.
- Vypište důvody pro vyšší počet úmrtí na nemoci oběhového systému v jižních částech zemí jižní Evropy hovořící románskými jazyky.

Samostatné úkoly

- Vyhodnoťte, zdali finanční krize v letech 2009-2010 se výrazně podepsala na zdraví obyvatel členských zemí EU. Vaše tvrzení se pokuste doložit příklady z textu kapitoly.
- Proved'te vyhodnocení očekávané doby zdraví u mužů v zemích EU roku 2012 a porovnejte tento stav s rokem 2010. Data si samostatně vyberte z databáze Eurostatu a představte je ve formě mapového výstupu, který je dostupný jako jeden z formátů exportu dat v této aplikaci.
- Pokuste se nalézt vhodné vysvětlení pro pořadí zemí na základě podílu obyvatel trpícího omezením v obvyklých aktivitách. Myslíte si, že se jedná objektivní hodnocení nebo zda jsou za odpověďmi respondentů i jiné důvody?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Jaké důvody byste našli pro nižší počet úmrtí na onemocnění oběhového systému u západních spolkových zemí Rakouska, jižních regionů Německa včetně spolkové země Bádensko-Würtenbersko? Do úvahy zařaďte specializaci zemědělské produkce, HDP a obyvatele v paritě kupní síly a přírodní podmínky, zejména reliéf.

Zajímavosti:

- Veřejné zdraví představuje významný okruh témat, kterému se věnuje i EU ve svých [politikách](#). V tomto kontextu se můžete například blíže seznámit s cíli pro péči o veřejné zdraví, které byly zpracovány v rámci dokumentu [Veřejné zdraví - Za lepší zdraví všech občanů EU](#). Svou činností v rámci EU rozvíjejí také specializované agentury, které se zabývají prevencí a kontrolou nemocí. Blíže se s aktivitami organizace Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí můžete seznámit na jejich [stránkách](#). V rámci jejich studia se zaměřte nejen na problémy týkající se celé EU ale i specificky České republiky.
- Pozice českého zdravotnictví je rovněž ovlivňována prostředky z EU. Proto si v následující [prezentaci](#) prohlédněte, jakým způsobem přispěla EU k podpoře našeho zdravotnického systému v programovacím období let 2007-2017. Samostatně si pak naleznete podobné informace o možnostech využití finančních prostředků EU v České republice pro programovací období let 2014-2020.

Shrnutí:

Zdraví náleží ke klíčovým složkám lidského života. Proto i EU věnuje tomuto tématu značnou pozornost. Z našeho pohledu především z pohledu hodnocení statistik v oblasti lidského zdraví. V tomto kontextu se nám nabízí mnoho ukazatelů, z nichž bylo možno vybrat pouze některé. Jedním z klíčových ukazatelů je např. očekávaná doba zdraví u obyvatelstva v letech počínaje narozením. V tomto ohledu se projevuje vyspělost severovýchodních zemí vyjma Finska a vybraných zemí na jihu EU - Španělsko, Řecko a též Bulharsko. Výše tohoto ukazatele se odvíjí jak genetických předpokladů, tak od způsobu stravování v jednotlivých zemích. Navíc je k tomu nutné připočítat i dostupnost zdravotní péče a její kvalitu. V dílčích hodnoceních dalších vybraných ukazatelů pak docházíme k podobnému vysvětlení, kdy v případě podílu populace trpící obezitou a úmrtími zapříčiněnými nemocemi oběhového systému docházíme ke zřetelnému západovýchodnímu gradientu. Tedy vyšším hodnotám v bývalých

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

postsocialistických zemích a zemích na východě jižní Evropy jako Malta a Kypr. Své specifické rozložení ve vztahu ke způsobu života pak má i hodnocení podílů dospělé populace obyvatel zemí EU starší 16 let trpící omezením v obvyklých aktivitách, kdy soustředění vyšších hodnot se projevuje především v zemích střední Evropy.

Zdroje:

EUROPEAN COMMISSION. *Oblasti politiky Evropské unie: Veřejné zdraví* [online]. Brusel: European Union, 2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/health/index_cs.htm.

Eurostat Statistics, 2013

EUROPEAN COMMISSION. *Veřejné zdraví: za lepší zdraví všech občanů EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. Dostupné z: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/public_health_cs.pdf.

European Centre for Disease Prevention and Control [online]. Stockholm: *European Centre for Disease Prevention and Control*, 2014 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.ecdc.europa.eu/en/Pages/home.aspx>.

GREER, S. L., KURZER, P. *European Union public health policy: regional and global trends*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2013.

OECD. *Health at a Glance: Europe 2012*. Paris: OECD, 2012.

MÁTL, O. *České zdravotnictví v Evropské unii: Nabízené příležitosti strukturální politiky*. Brusel: European Parliament, 2006. Dostupné z: http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-38-version1-matl_eu_a_zdravotnictvi.pdf

Korespondenční úkoly k druhému bloku:

- Vyberte si a zpracujte v rozsahu 10 normostran jedno z následujících témat:
 - Evaluace dopravní sítě vybraného metropolitního regionu EU.
 - Hodnocení infrastruktury a návštěvnosti vybraného střediska nadnárodního významu cestovního ruchu v EU.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Analýza rozvoje a hodnocení nástrojů podpory kreativních a kulturních průmyslů ve vybraných zemích EU.
- Hodnocení a porovnání systémů zdravotní péče ve vybraných zemích EU.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Regionální diferenciace veřejných výdajů a životního prostředí v EU

V poslední části se nejprve zaměříme na otázku veřejných výdajů na národní úrovni a to z pohledu jejich vývoje díky finanční krizi. Zaměříme se i na jednotlivé oblasti veřejných výdajů, kdy si uvědomíme jejich roli v hospodářství EU. Především zjistíme, že finanční krize měla zásadní dopad na zvyšování sociálních výdajů, jež sloužily jako faktor pro zmírnění dopadu krize na obyvatele Evropy. Avšak jak víme, právě tyto dávky společně se sanací bankovního systému dovedly země jižní Evropy až na pokraj finančního úpadku s nutností pomoci ostatních členských zemí, kdy ani přítomnost zemí v eurozóně nemusí zajistit stabilitu a dlouhodobý rozvoj, pokud jsou na národní úrovni činěny nezodpovědné kroky vedoucích představitelů. Na konci našeho průvodce strukturami EU se zaměříme na téma, které vzbudilo pozornost v průběhu 80. let dvacátého století v souvislosti s nárůstem tzv. ozónové díry a oteplování planety. Proto se podíváme, které země EU patří největší znečišťovatele a jak si v tomto hodnocení stojí Česká republika v porovnání s našimi sousedy.

3.1. Regionální diferenciace veřejných výdajů v EU I

Průvodce studiem

Veřejné výdaje patří mezi zásadní podněty i v tržních ekonomikách. Májí výrazný vliv na výkonnost jednotlivých regionů v případě, že jsou dobře alokovány jak z hlediska strukturálního, tak prostorového. Proto tato kapitola představuje, jak se vyvíjely klíčové ukazatele vládních financí v Evropské unii (EU) a eurozóně (EZ-17). Konkrétně pojednává o veřejných deficitech (schodcích sektoru vládních institucí), hrubém dluhu vládních institucí, příjmech a výdajích vládních institucí a o daních a sociálních příspěvcích, které jsou hlavními zdroji vládních příjmů. Tyto statistiky jsou velmi důležitými ukazateli pro posouzení zdraví ekonomiky členského státu. Proto neváhejme a ponořme se do studia vládních čísel. Však jak říká „klasik“ „Statistika nuda je, má však cenné údaje“... .

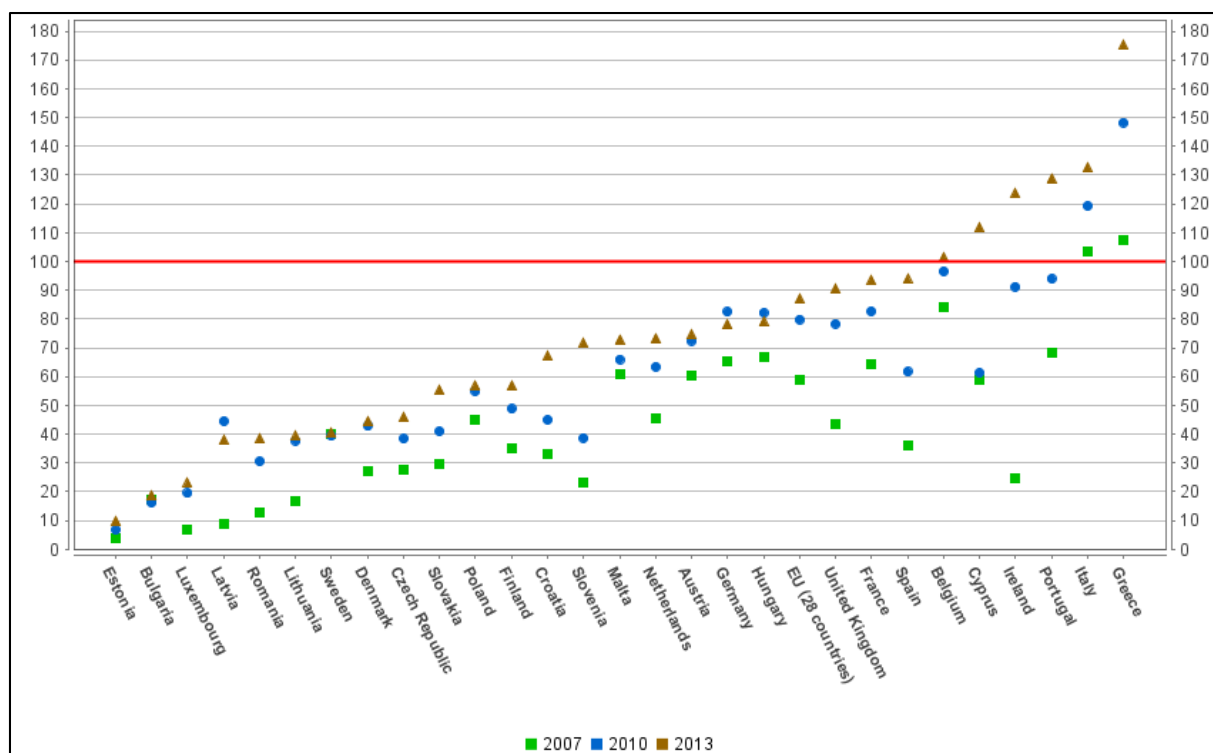
Hodnocení veřejných výdajů může nabývat mnoha podob. Je možné je měřit jako podíl HDP % či se věnovat veřejnému dluhu. V každém případě otázky veřejných výdajů jsou klíčovými z pohledu zajištění fungování státu jako takového. Negativní vývoj v této oblasti může mít značné dopady na stav celé ekonomiky. Příkladem budiž vývoj v zemích osy, především pak Německu před druhou světovou válkou a v současné době problémy zemí jižní Evropy. Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V některých případech pak špatný stav veřejných financí může vést k populistickým opatřením, které většinou daný stav jen zhoršují a nevedou k jeho zásadnímu řešení. Navíc otázka veřejných financí se přímo dotýká každého z nás, nejen jako příjemce veřejných služeb, ale v mnoha případech jako plátce daně. Tedy v rámci demokratického zřízení by mělo být pravidlem každého občana dbát a ptát se na stav veřejných financí našich volených zástupců.

Vzhledem k aktuálním problémům byl na počátek této kapitoly zařazen obrázek 46, znázorňující hrubý nominální vládní dluh ve vybraných letech k poměru HDP v %. Za krizové hodnoty se nabízí ty, které se nacházejí nad hodnotou 100 %. Tyto dosahují a s důsledky tohoto stavu se potýkají především Řecko, Itálie, Portugalsko, Irsko a Kypr. Co je ovšem dále významné, téměř ve všech zemích, i těchto nejpostiženějších, docházelo ve sledovaném období k dalšímu nárůstu dluhu a nejvíce právě u výše jmenovaných zemí.

Obrázek 46 Hrubý nominální vládní dluh zemí EU ve vybraných letech v poměru k HDP v %

Zdroj: Eurostat, 2014

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tyto ukazatele pak svědčí o rozsahu problému a složitosti jeho řešení, které jsou spojeny nejen s půjčkami od Evropské centrální banky, ale také s opatřeními ve vztahu ke snižování veřejných výdajů, které nejsou mezi obyvateli nikdy příliš populární a mohou vést i ke změně vlády. Na druhou stranu tyto schodky byly zapříčiněny předchozími vysokými výdaji na platy státních zaměstnanců, benefity vybraným skupinám občanů, či infrastrukturní projekty, které překračovaly možnosti dané ekonomiky. Pokud se vrátíme zpátky k hodnocení grafu, nejnižší míru zadlužení vykazuje v tomto ohledu Rumunsko, Bulharsko, severské země a také země Visegrádské čtyřky vyjma Maďarska. Ovšem jak víme prvně jmenované země, patří k nejchudším mezi členskými státy EU, tudíž jejich rozpočtové výdaje jsou značně omezené. V tomto ohledu je nutné především ocenit relativní fiskální disciplínu severských zemí i přes jejich přístup k sociálním službám jakožto státu blahobytu. Uvedené země Visegrádské čtyřky pak musí vážit své kroky, aby nedopadly podobně jako Maďarsko, i přestože není vývoj v těchto zemích stejný.

Ověřovací otázka:

- Podejte přehled rozdílů mezi členskými zeměmi EU z pohledu jejich nominálního dluhu vládních rozpočtů a určete, které výdaje se na tomto dluhu podílejí nejvíce.

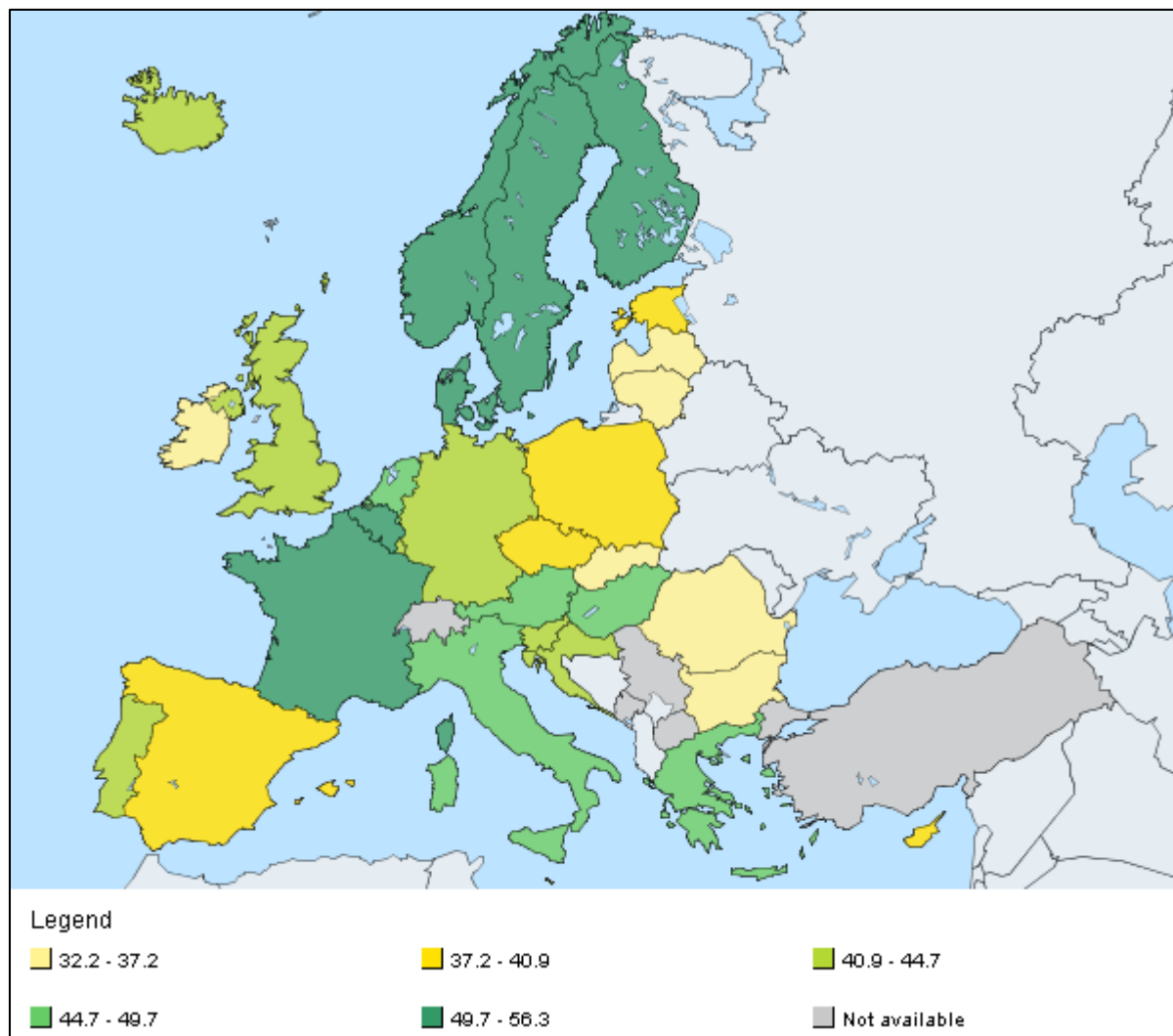
Další obrázek 47 ukazuje de facto míru zdanění příjmů, resp. zdanění přidané hodnoty. Obrázek potvrzuje mnohými z Vás tušený předpoklad o vysoké míře zdanění v severských zemích, který však následně vede k zajištění mnoha služeb státem pro českého občana v některých případech těžko představitelných. Vysoká míra zdanění a tedy vysoký vládní příjem jako podíl z HDP vykazuje také Francie a Belgie. V prvním případě je však tento podíl doprovázen opatřeními v oblasti zaměstnanosti, jejichž dopad je mnohdy značně diskutabilní ve vztahu k ekonomickým dopadům. Naopak nejnižší míru podílu příjmů vlád jakožto poměr HDP vykazují vyjma Maďarska, všechny postsocialistické země. V případě Maďarska tento stav můžeme spojovat s přístupem současné vlády, která má tendence výraznějších zásahů do ekonomiky prostřednictvím regulace činnosti nadnárodních společností, a zároveň se musí vypořádávat s finančními problémy hospodářské krize. Souhrnně pak můžeme přijmout názor o dopadu neoliberálního přístupu v postsocialistických zemích se snahou omezovat vliv daňové zátěže na ekonomiku státu. Poměrně překvapivým zjištěním je nízká míra tohoto

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ukazatele ve Španělsku, kde bychom očekávali vyšší míru vzhledem k negativním dopadům finanční krize na tuto zemi. Na druhé straně Španělsko podobně jako Irsko se snažilo před příchodem této krize o příliv zahraničního kapitálu nejen v podobě investic zahraničních firem, ale i osob. Tudíž výrazná míra zdanění by této politice bránila. Výše uvedené nastavení hospodářské politiky pak vedlo ve Španělsku k přílivu investic od realitních, především rezidenčních projektů, které byly následně odkupovány především občany Spojeného království.

Obrázek 47 Příjmy vlád jako podíl z HDP v zemích EU a ESVO v roce 2013 v %

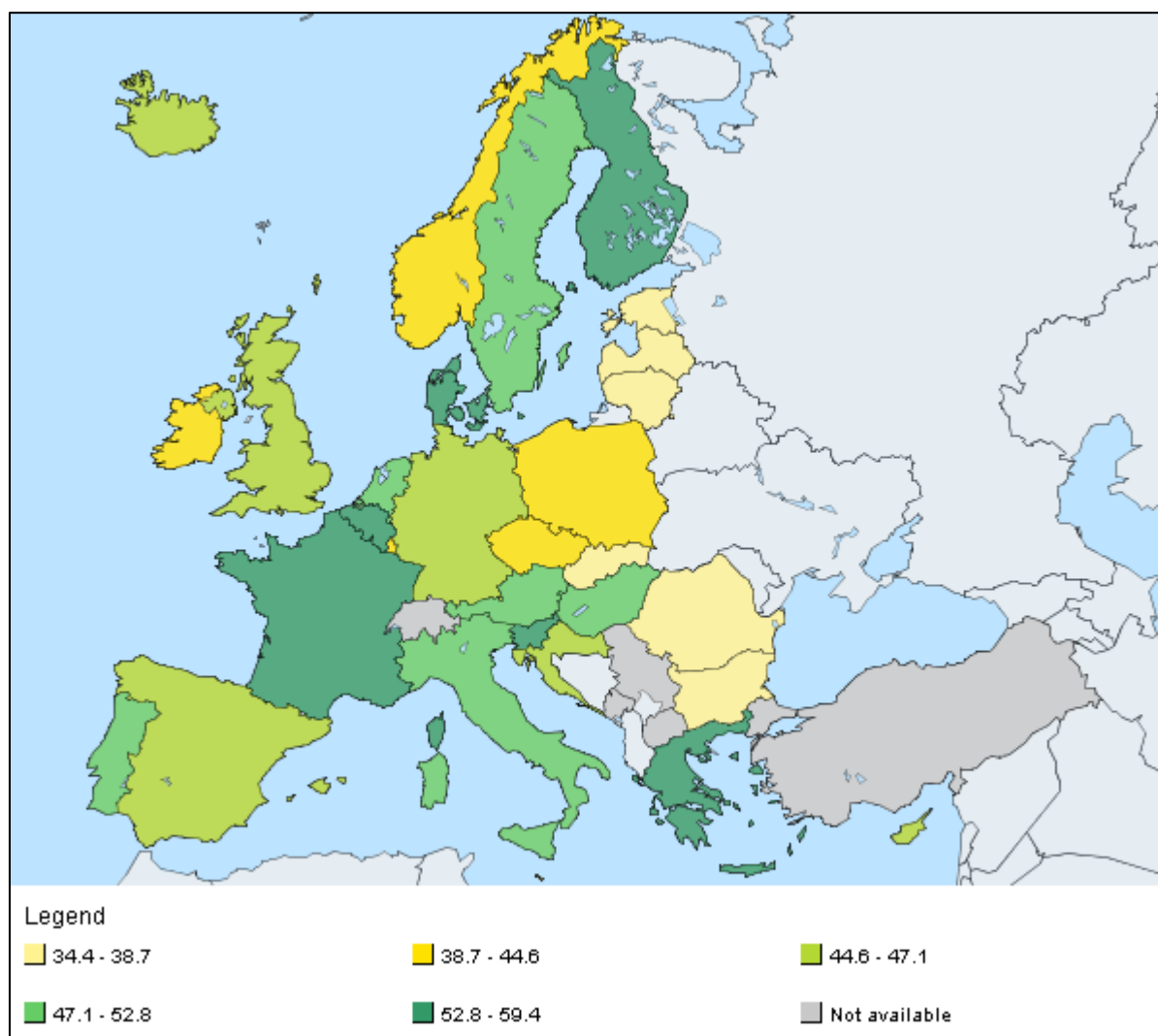
Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V případě Irska se jednalo o podobné investice navíc se snahou přilákat kapitál do oblastí produkčních služeb, především společností z oblasti informačních technologií a financí či další specializované výroby nenáročné na materiálovou nákladnost. Dále se dlouhodobé neoliberální pojetí přístupu k národnímu hospodářství projevuje i v případě Spojeného království, které se snaží podporovat podnikání jako důsledek vlastní aktivity jedince. Ve spojení s atraktivitou Londýna se tato země v posledních třiceti letech drží jakožto jedno z hlavních finančních a kulturních center světa se sídly mnoha investičních, účetních, právních a poradenských společností.

Obrázek 48 Výdaje vlád jako podíl z HDP v zemích EU a ESVO v roce 2013 v %

Zdroj: Eurostat, 2014

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 48 představuje obrácenou stranu mince a to výdaje vlád jako podíl z HDP. Při hodnocení tohoto obrázku docházíme k poněkud odlišným závěrům než při analýze příjmů vlád. Zobrazené státy můžeme rozdělit na tři skupiny. První skupina vykazuje vyšší výdaje než příjmy. Do této skupiny náleží země výrazně zasažené finanční krizí, tj. státy jižní Evropy – Portugalsko, Španělsko, Řecko a Kypr, a také Slovinsko, které byly nuceny zvýšit výdaje na sociální zabezpečení, a zároveň splácet své závazky věřitelům, povětšinou Evropské centrální bance. Přesto se však hodnocením těchto dvou ukazatelů stále propadají vyššího zadlužení. Příkladem opačného přístupu je Norsko díky svým příjmům z ropy, které může získané prostředky z daňové zátěže zhodnocovat prostřednictvím nadstandardních sociálních služeb a další využít k finančnímu zajištění do budoucna, zejména ve vztahu k problémům stárnutí populace, či poskytování dotačních programů pro ostatní státy EU a ESVO viz např. tzv. Norské fondy. Poslední a největší skupinu pak tvoří státy, jejichž výdaje příjmy jakožto podíl HDP jsou přibližně vyrovnané.

Ověřovací otázka:

- Popište, jakým způsobem se odrazila hospodářská krize na výdajích a příjmech v členských zemích EU.

Shrnující cvičební otázky

- Podejte výklad vývoje nominálního vládního dluhu v zemích EU a ESVO v letech 2007, 2010 a 2013.
- Popište přístup Irska ke zdanění ve vztahu k výši příjmu jeho vlády jako podílu na HDP před začátkem finanční krize.
- Představte a vysvětlete rozdíly mezi Dánskem a Norskem ve vztahu k výši výdajů jako podílu na HDP.

Samostatné úkoly

- Popište vazbu přístupu k veřejnému dluhu v návaznosti na hlavní ekonomické teorie.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Na základě předchozího úkolu proveďte výběr a komparaci zhodnocení přístupu k řešení nominálního dluhu veřejných financí jedné z členských zemí EU rozdělení na zemi z jižní Evropy, střední Evropy a západní Evropy.
- Rozhodněte a zdůvodněte, zdali by měla být změna kritéria pro vstup do eurozóny na základě míry vládního zadlužení.
- Rozhodněte a zdůvodněte, zdali by se měla zpřísnit politika EU ve vztahu k podávání zpráv o stavu hospodaření jednotlivých členských zemí, především ve vztahu k jejich kontrole.
- Rozhodněte a zdůvodněte, jaká jsou z Vašeho pohledu maximální možná opatření v případě, že některá z členských zemí eurozóny přestane splňovat příslušná apriorní kritéria.

Zajímavosti

- Jednou z nejvíce krizí zasažených zemí je Kypr. Důvody, které vedly kyperské banky k chování, které zásadním způsobem ovlivnilo veřejné výdaje země, jsou dostatečně známy. Otázkou je, zdali víte, že současná Kyperská republika nezaujímá celý ostrov Kypr ale pouze jeho část., viz obrázek 49. Proto se pokuste určit na základě vyhledání na internetu určit, na které části je Kypr rozdělen a jak tomuto rozdělení došlo.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 49 Politická mapa Kypru k roku 2012

Zdroj: Cyprus maps, 2014

Shrnutí

Ukazatele vládních příjmu a výdajů jsou klíčovým indikátorem stavu ekonomiky. Současné ekonomické zpomalení zapříčinilo zvýšení schodku rozpočtu u těch zemí, které se potýkali s finanční krizí danou předchozími vysokými výdaji na sociální ochranu a další požitky. Klíčovým stavebním prvkem pro rozhodování o stavu ekonomiky je Pakt o stabilitě a růstu, který v sobě obsahuje kritéria, která by členské státy měly splňovat, aby bylo možno jejich finance považovat za zdravé. Značné rozdíly panují mezi členskými zeměmi EU v oblasti poměru vládního dluhu k HDP, kdy lépe vycházejí státy střední Evropy. Typické pro celou předchozí dekádu bylo zvyšování vládních výdajů i přes hospodářský růst, což následně oslabilo některé státy natolik, že po vypuknutí finanční krize byly nuceny žádat o finanční výpomoc jiné státy či Evropskou centrální banku. Nejvyšší podíl vládních výdajů pak z tohoto důvodu tvoří výdaje na sociální ochranu a navíc vzhledem k demografickému stárnutí

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

obyvatelstva EU budou tyto při neměnném stavu dále narůstat a tomu také bude odpovídat pojištění či daňová zátěž.

Zdroje:

BAKKER, B. B., KLINGEN C. *How emerging Europe came through the 2008/09 crisis: an account by the staff of the IMF's European Department*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2012.

Cyprus. *Cyprus Maps: a CYPRUSNET PORTAL* [online]. Limassol: Cyprus Vortal Network, 2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://www.cyprus-maps.com/maps/Cyprus_big.gif .

Eurostat Statistics, 2013

CHOPIN, T., FOUCHER, M. eds. *State of the Union 2013: Schuman report on Europe*. Paris: Springer, 2013.

INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Fiscal monitor, April 2014: public expenditure reform making difficult choices*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2014.

3.2. Regionální diferenciací veřejných výdajů v EU II

Průvodce studiem

Tato kapitola zabývá hlavními trendy výdajů vládního sektoru v EU, zejména se zaměřením na jejich účel, tj. socioekonomické cíle veřejných výdajů. Blíže poznáme, jak jsou výdaje směřovány do jednotlivých regionů EU v pohledu sociálních výdajů, výdajů na nezaměstnanost, na zdravotnictví a vzdělávání jakožto podpory ekonomického rozvoje. Jak sami dobře víte z Vaší praxe, výdaje na zdravotnictví tvoří mandatorní výdaje a jsou základním ukazatelem úrovně daného státu a ovlivňují i kvalitu života jednotlivců. Sociální výdaje pak pomáhají zmírňovat sociální nerovnosti dané nejen příležitostmi vnějšími, ale vnitřními podmínkami každého jednotlivce. Navíc představují rozhodující roli v zajištění kvality života obyvatel v postproduktivním věku. Tudiž pojďme a společně studujme a přemýšlejme. Výdaje na vzdělání pak představují snahu státu o nejen o ekonomický rozvoj země, ale také snahu o zachování kulturního dědictví a udržení či zvýšení kvality života jeho obyvatel.

Oproti předcházející kapitole se budeme zabývat vybranými sektory veřejných výdajů, tedy nikoliv výdaji jako celku. Tato kapitola nám tak napomůže pochopení rozdílů ve výdajích na sociální zabezpečení, nezaměstnanost, zdravotnictví a vzdělání. Všechny výše uvedené kapitoly veřejných výdajů jsou politiky, ale i jejich voliči velice pozorně sledovány a to především z důvodu, že se dotýkají téměř všech obyvatel zemí nejen EU ale i celého světa. Zejména výdaje na školství a zdravotnictví asi budou zajímat všechny z nás, neb prvním z nás si během života projde téměř každý alespoň ve svém dětství a mládí. V druhém případě se s tím odvětvím setkáme již při narození a přinejmenším na stáří znovu. Výdaje na sociální zabezpečení se nás budou týkat především v období našeho postproduktivního věku. Výdaje na nezaměstnanost jsou zejména citlivou otázkou v období hospodářských krizí. Všemi těmito výdaji pak stát reprezentovaný volený politickými zástupci vyjadřuje svůj přístup i z pohledu pravice či levice, a tedy i míru zasahování do života občana.

První obrázek v této kapitole nás zavede do oblasti výdajů na sociální zabezpečení ve vybraných dvouletých řezech, tedy v letech 2002, 2018 a 2012. Tyto časové řezy budou platné i pro následující oblasti veřejných výdajů. První informací plynoucí z obrázku 50 je Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

fakt, že výdaje na sociální zabezpečení nejsou nejvyšší ve všech severských zemích, jak bychom očekávali. Tuto podmínku splňují pouze Dánsko a Finsko a Švédsko, nikoliv však Norsko a Island. Další skutečnost představuje fakt, že ve většině zemí došlo k nárůstu výdajů na sociální zabezpečení jakožto podílu na HDP. Tento fakt pak můžeme vysvětlit prostřednictvím dopadů hospodářské krize a snaze vlád se s tímto faktem vyrovnat. I když je nutné uvažovat i druhou možnost, že v některých zemích došlo k poklesu HDP, ale výše výdajů na sociální zabezpečení zůstala zachována. Z pohledu jednotlivých zemí EU a ESVO můžeme vyčlenit u z grafu následující tři skupiny zemí. První dosahuje výši výdajů nad 20 % HDP. Mezi tyto dlouhodobě řadíme výše uvedené severské země, včetně Francie a Rakouska. Tyto země navazují na své tradice v oblasti sociálního zabezpečení zejména po druhé světové válce. Otázka však je, zdali tyto země mohou vzhledem ke svému zadlužení, viz obrázek 46 udržovat dlouhodobě jeden z nejvyšších výdajů ve smyslu podílu HDP. Druhou skupinou tvoří státy s výdaji na sociální zabezpečení v rozmezí 15-20 % podílu HDP. Tato skupina je tvořena ostatními vyspělými zeměmi EU a také především těmi, které se potýkají s největším zadlužením, tj. Řecko, Itálie, Portugalsko, Španělsko a Irsko. V tomto ohledu zde nastává situace, kdy vysoce zadlužené země udržují své výdaje na sociální zabezpečení, kdy navíc v jeho důsledku roste nezaměstnanost a jsou omezovány investice či jiné veřejné služby.

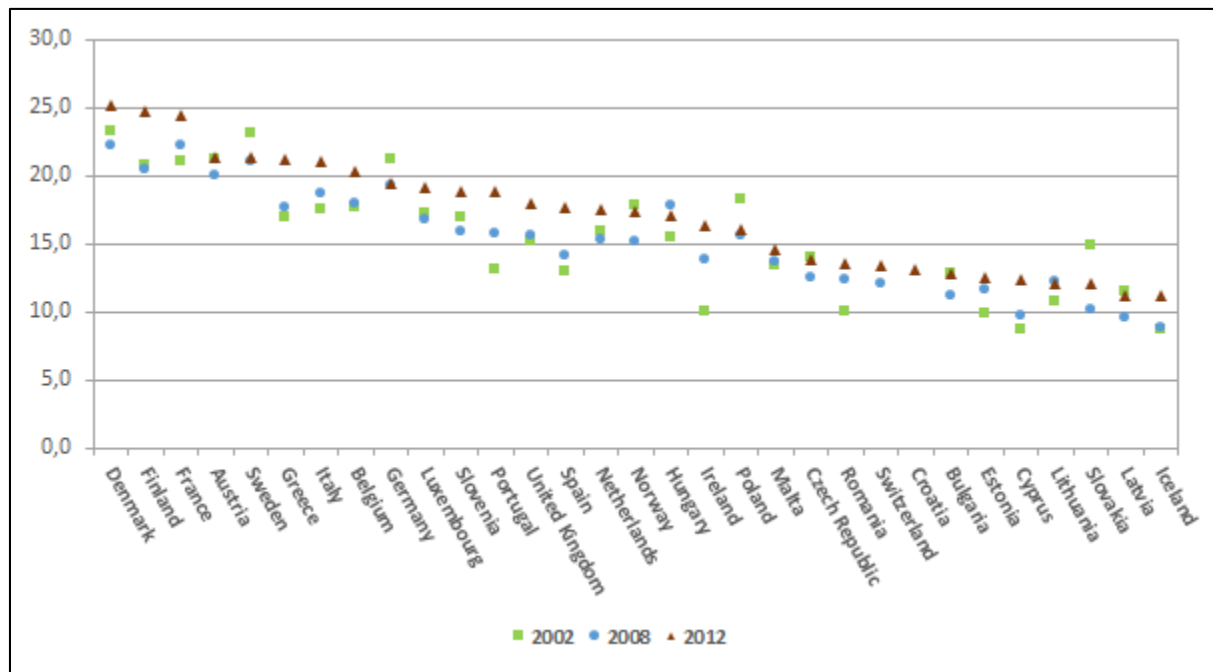
Z postsocialistických zemí se v této skupině nacházejí Slovinsko, Maďarsko a Polsko. Pro poslední dvě jmenované země pak existuje hrozba rychlého stárnutí populace, jednak z důvodu poklesu porodnosti a z druhé strany, zejména v případě Polska, vzhledem k migraci obyvatel do ostatních vyspělých zemí EU, především Spojeného království, Irska a Německa. Poslední skupina je tvořena státy s podílem výdajů na sociální zabezpečení nižším než 15 % podíl HDP. V této skupině jsou zahrnuty ostatní postsocialistické státy EU, ostrovní státy EU a státy ESVO (Norsko, Island a Švýcarsko). V tomto ohledu je zajímavé srovnání, kdy Česká republika náleží mezi státy EU s nejnižší hodnotou ohrožení sociálního vyloučení a zároveň vykazuje nízké hodnoty výdajů na sociální zabezpečení v poměru k HDP. Pokud bychom se pokusili o vysvětlení, pak nízké hodnoty sociálních výdajů na sociální zabezpečení u postsocialistických zemí jsou vykazovány jednak z důvodu omezených zdrojů, ale také částečně jako pozůstatek neoliberálního přístupu k hospodářské politice na počátku 90. let 20.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

století, kdy regulace byly vnímány jako pozůstatek předchozího systému centrálně plánované ekonomiky.

Obrázek 50 Výdaje na sociální zabezpečení jako podíl HDP v zemích EU a ESVO ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2013

V případě ostrovních zemí EU a Islandu jde především o nízký počet obyvatel a orientaci ekonomiky na cestovní ruch a finanční služby. Zvláštností je pak nízký podíl zemí ESVO ve srovnání Norska s ostatními severskými zeměmi a Švýcarska s Rakouskem. Norsko však svou ekonomiku na rozdíl od ostatních severských zemí staví na těžbě ropy a produkci elektřiny z hydroelektráren, která následně slouží k výrobě hliníku. Tyto dlouhodobě žádané komodity pak slouží nejen ke zvyšování HDP, ale především zaměstnanosti a příjmům vládního rozpočtu. Švýcarsko ve srovnání s Rakouskem vykazuje vyšší HDP a své příjmy i zaměstnanost odvíjí od finančních služeb, přesného strojírenství a specializovaného potravinářského průmyslu.

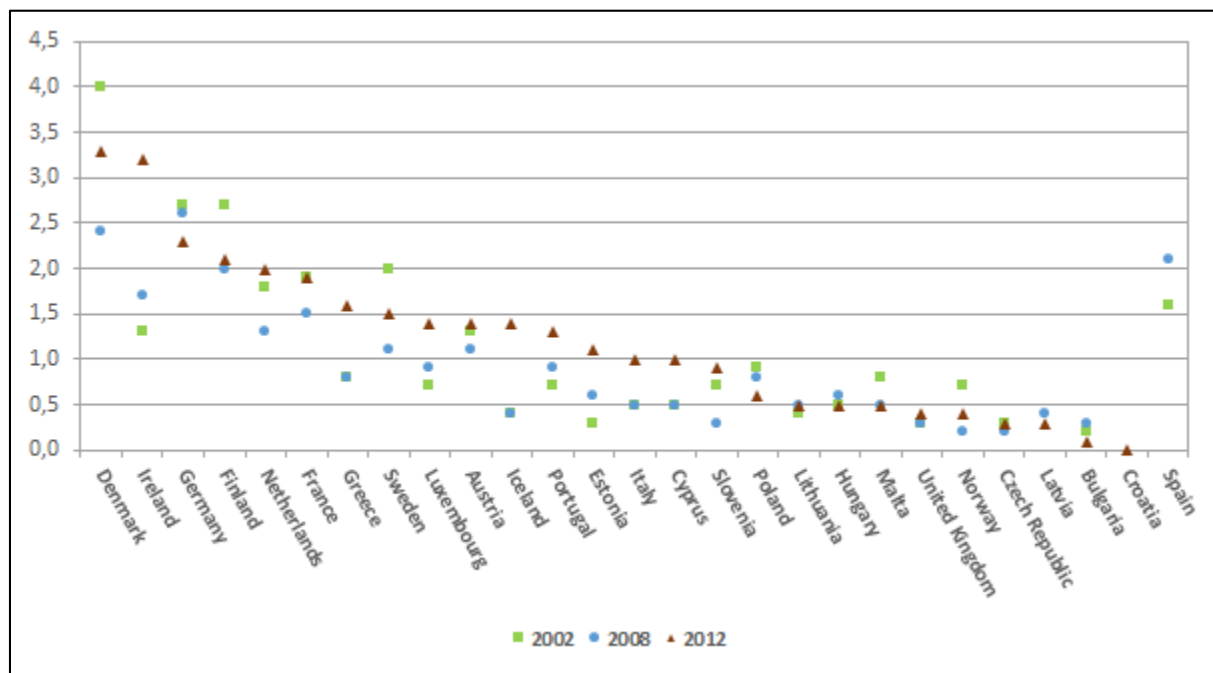
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ověřovací otázka:

- Podejte rozbor výdajů na sociální zabezpečení ve vztahu k hodnotě HDP na obyvatele mezi členskými zeměmi EU.

Druhý obrázek 51 v této kapitole nás zavede od oblasti výdajů na nezaměstnanost jako podílu HDP v %. Podobně jako u popisu předchozího obrázku i zde provedeme rozdělení zemí na tři skupiny podle velikosti hodnot. První skupinu tvoří země s podílem vyšším než 2 %. Zde přísluší dvě severské země – Dánsko a Finsko, a pak Irsko a Německo. Zásadním rozdílem mezi těmito zeměmi vyplývá ze skutečnosti, že zatímco země s dlouhodobým podílem vyšším než 2 % HDP v roce 2012 tento podíl snížily, Irsko naopak oproti předcházejícím letům tento podíl zvýšilo právě z důvodu dopadu hospodářské krize, kdy jeho ekonomika doplatila na neuvážené investice do realitního sektoru a poskytování rizikových půjček. Následná zvyšující se nezaměstnanost vedla i ke zvýšení těchto výdajů, kdy Irsko si tento stav mohlo dovolit vzhledem k omezením rozpočtu v jiných oblastech veřejných výdajů a nízké míře předchozího vládního dluhu jako podílu HDP.

Obrázek 51 Výdaje na nezaměstnanost jako podíl HDP v zemích EU a ESVO ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Výsledně pak můžeme usuzovat, že státy s nejvyššími výdaji na nezaměstnanost usilují i snížení těchto výdajů a hledání jiných cest vedoucích k proaktivní politice nezaměstnanosti. Druhá skupina zemí v intervalu výdajů na nezaměstnanost mezi 1-2 % HDP obsahuje především země jižní Evropy (Portugalsko, Řecko, Itálie, Kypr), u kterých byl dopad hospodářské krize obzvláště patrný především z důvodu značného veřejného zadlužení, viz obrázek 46. Tuto výši výdajů na nezaměstnanost můžeme předpokládat i v případě Španělska, u kterého však nebyly z daného zdroje data k roku 2012 k dispozici.

V podobné situaci se ocitl i Island, který byl postižen v době krize pádem bank z důvodu investic do rizikových úvěrů. Právě z tohoto důvodu zde došlo ke zhoršení situace na trhu práce, na který vláda reagovala výrazným zvýšením výdajů na nezaměstnanost. Stejným způsobem v této skupině zareagovalo i Estonsko. Švédsko v této skupině vykázalo podobný přístup jako další severské státy v předchozí skupině a své výdaje na nezaměstnanost snížilo a postupně přechází na více proaktivní zaměstnaneckou politiku. U ostatních vyspělých států v této skupině (Francie, Nizozemí, Rakousko a Lucembursko) došlo v dlouhodobém pohledu ke stagnaci či k mírnému zvýšení podílu na nezaměstnanost jako podílu HDP. V poslední skupině zemí se nacházejí všechny ostatní postsocialistické země EU včetně Norska a Spojeného království. Norsko, jak již bylo uvedeno výše, nebylo díky svým energetickým zdrojům krizí výrazně postiženo, a tento stav mu umožňuje dlouhodobě udržovat nízkou míru nezaměstnanosti. Spojené království pak v tomto ohledu vyznává vzhledem ke svým tradicím a v posledních dvaceti letech si udržuje oproti ostatním zemím EU i nízkou míru nezaměstnanosti. Vysvětlení pro postsocialistické země je stejné jako v případě obrázku 50.

Ověřovací otázka:

- Představte současný trend v přístupu vyspělých zemí EU a ESVO zemí k výdajům na nezaměstnanost.

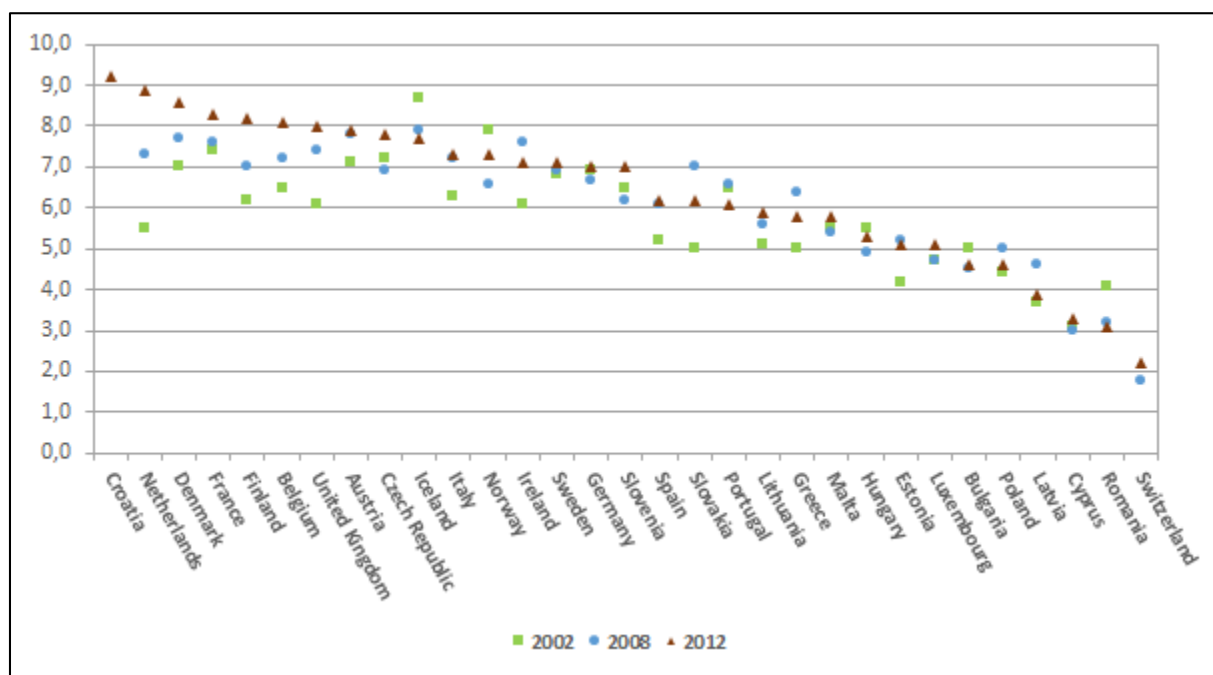
Obrázek 52 představuje výdaje zemí EU a ESVO na zdravotnictví jako podíl HDP v %. Zde se dělicí linie nachází na úrovni 6 %, kdy skupina zemí nad touto hodnotou je reprezentována zejména vyspělými zeměmi EU. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je Lucembursko a to vzhledem k jeho nízkému počtu obyvatel a zároveň vysokému HDP, které se odráží i v jeho příjmech. Na druhou stranu se v této skupině zemí nachází i dvě postsocialistické země a to

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Česká republika a Chorvatsko. V prvním případě je důvodem pro vysoký podíl tradice v poskytování zdravotní péče z výhradně veřejných zdrojů. V druhém případě je důvodem kromě zachování veřejného zdravotnictví také nastavení vysokých platů ve zdravotnictví s cílem zachovat odpovídající zdravotní péči.

Obrázek 52 Výdaje na zdravotnictví jako podíl HDP v zemích EU a ESVO ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2013

U zemí této skupiny s výdaji nad 7 % také pozorujeme výrazné zvýšení výdajů na zdravotnictví k HDP. To může vést k závěru, že vlády se snaží dodržet rozsah veřejně dostupných zdravotnických služeb, ale za cenu neustálého zvyšování výdajů, kdy změna k vyšší spoluúčasti pacientů je obtížná vzhledem k předpokládané neochotě voličů přijmout tuto změnu. Ve druhé skupině zemí s úrovní pod 6 % HDP se nacházejí ostatní postsocialistické země, země jižní Evropy vyjma Itálie, populačně nejmenší země EU (Lucembursko, Malta, Kypr) a Švýcarsko. Postsocialistické země buďto nedisponují odpovídajícími veřejnými prostředky na financování zdravotnictví, čímž zaostává jeho kvalita, popřípadě zvyšují spoluúčast pacientů, čímž kvalita péče může zůstat zachována, ale snižuje se její dostupnost. Země jižní Evropy pak byly nuceny své výdaje na zdravotní péči v roce 2012 snížit z důvodu omezení veřejných výdajů mimo ty věnované sociálním. Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

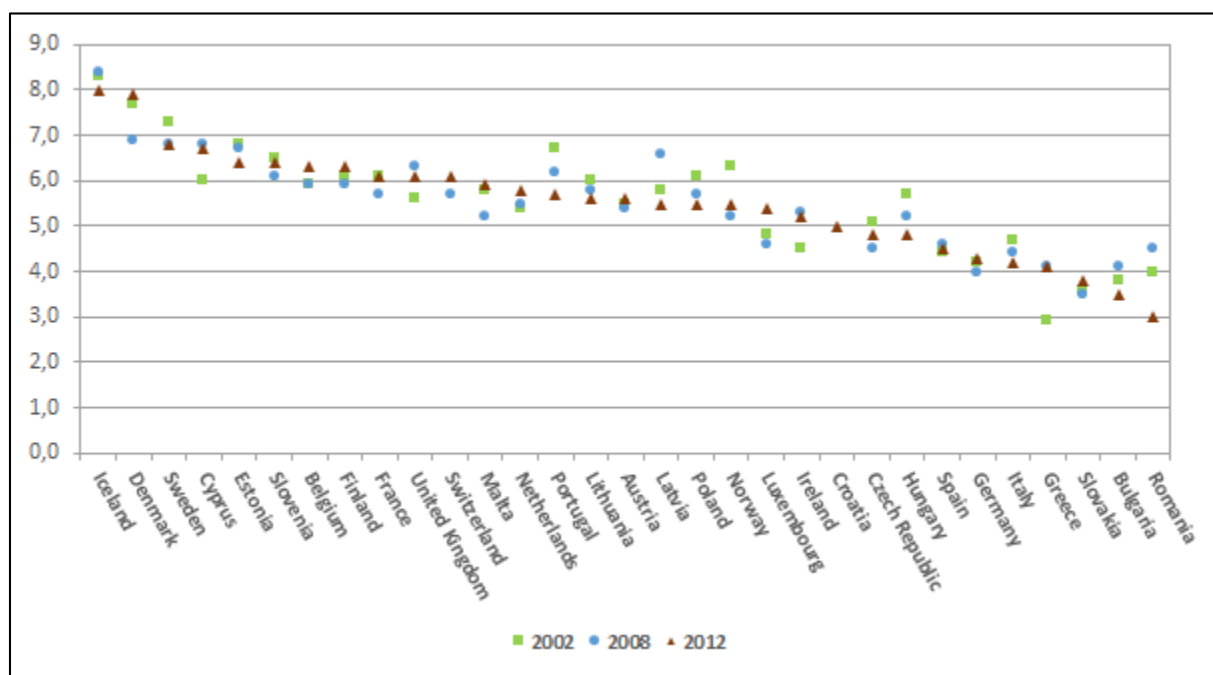
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

opatření ke zmírnění následků krize. Specifickým případem je Švýcarsko, jehož zdravotnický systém je považován za jeden z nejefektivnějších vzhledem k nastaveným kontrolním mechanismům k efektivní péči a způsobu jejího proplácení.

Ověřovací otázky:

- Popište výdaje na zdravotnictví mezi členskými zeměmi EU a vztáhněte je k hodnotě HDP na obyvatele.
- Charakterizujte specifika Lucemburska a Švýcarska ve vztahu k výdajům na zdravotní péči.
- Jaké jsou důvody nízkých výdajů na zdravotnictví v postsocialistických zemích EU v porovnání s ČR?

Obrázek 53 Výdaje na vzdělávání jako podíl HDP v zemích EU a ESVO ve vybraných letech v %

Zdroj: Eurostat, 2013

Poslední oblastí výdajů v této kapitole, kterým se budeme věnovat ve vztahu k HDP, jsou výdaje na vzdělávání, viz obrázek 53. Ty slouží zejména k zajištění konkurenceschopnosti zemí, udržení národních kulturních tradic a také k osobnostnímu rozvoji každého jedince.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Při hodnocení trendu docházíme k jednoznačnému závěru stagnace, popřípadě snižování výdajů v některých postsocialistických zemích EU v roce 2012 z důvody úspory s ohledem na proběhnuvší hospodářskou krizi. V regionálním srovnání nejvíce na vzdělání vydávají ve vztahu k HDP vyspělé, ale populačně menší země EU s omezenými surovinovými zdroji, které jsou dobře vědomy své konkurenční výhody právě prostřednictvím investic do lidského kapitálu. Podobně se chovají i pobaltské státy, které rovněž nedisponují výraznými nerostnými zdroji a svou ekonomiku staví na odvětví služeb a především IT. S prostorově velkých zemí vykazují vyšší výdaje ve vztahu k HDP pouze Francie a Spojené království, které navazují na své tradice ve vzdělávání především ve vztahu k vysokému školství. Na opačném konci se nacházejí ostatní postsocialistické státy a země jižní Evropy, což se ale také odráží na jejich hodnocení ve vztahu k inovacím. Na druhé straně se v této skupině nachází i Německo, kde existují značné disparity v produkci inovací mezi jednotlivými spolkovými zeměmi.

Ověřovací otázka:

- Určete a vysvětlíte, které státy EU vydávají nejvíce na oblast vzdělání jakožto podílu na HDP v %.

Shrnující cvičební otázky

- Klesaly vládní výdaje na vymezené výdaje v kapitole 3.2 v zemích EU mezi lety 2002-2012?
- Největší podíl výdajů v zemích EU na nezaměstnanost vykazují
- Který hlavní faktor se bude podílet na zvýšení výdajů na zdravotnictví do budoucna?

Samostatné úkoly

- Rozhodněte a zdůvodněte roli a opatření vlády v oblasti sociálních výdajů v době hospodářského poklesu. Vaše rozhodnutí navažte na makroekonomické teorie.
- Zhodnoťte výdaje na sociální zabezpečení a nezaměstnanost v zemích EU a proveďte rozbor jejich podílů ve vztahu k politické orientaci vládnoucích stran s jejich přístupem k těmto problémům z hlediska makroekonomických teorií.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Vyberte si jednu členskou zemi EU a porovnejte její přístup k řešení sociálních výdajů vůči České republice a formulujte opatření, která by Česká republika mohla z její strany implementovat a naopak uveďte ta, kterým by se měla vyhnout.
- Vyberte si jednu členskou zemi EU a zhodnoťte její podíl výdajů na zdravotnictví s jejím systémem zdravotní péče především ve vztahu k přímým platbám za poskytnutou péči a financování nemocničních zařízení.

Zajímavosti

- Dopad hospodářské a finanční krize na řeckou ekonomiku je znám. O čem se však příliš nehovoří, je, jaký dopad měla krize na řecký zdravotní systém. Následky jsou pro českého občana ohromující, [téměř 1,2 miliónu](#) obyvatel žijících ze sociální podpory nemůže díky úsporným opatřením využívat zdravotní péči, nedostane se k lékům, které by potřebovali. Situace dochází až tak daleko, že někteří lékaři tajně tuto pomoc poskytují, což dokládá i [článek](#).
- K veřejným výdajům náleží i vojenské výdaje. Kolik, která země vydává aktuálně na jednotlivé zbrojní programy, se můžete vždy dočíst v na stránkách [Stockholmského mezinárodního mírového výzkumného institutu](#). Na základě údajů v něm zveřejněných si do slepé mapy Evropy, viz obrázek 54, zaznačte příslušné částky po dobu výuky předmětu a na závěr diskutujte účelnost a efektivitu vydaných prostředků na zbrojení.

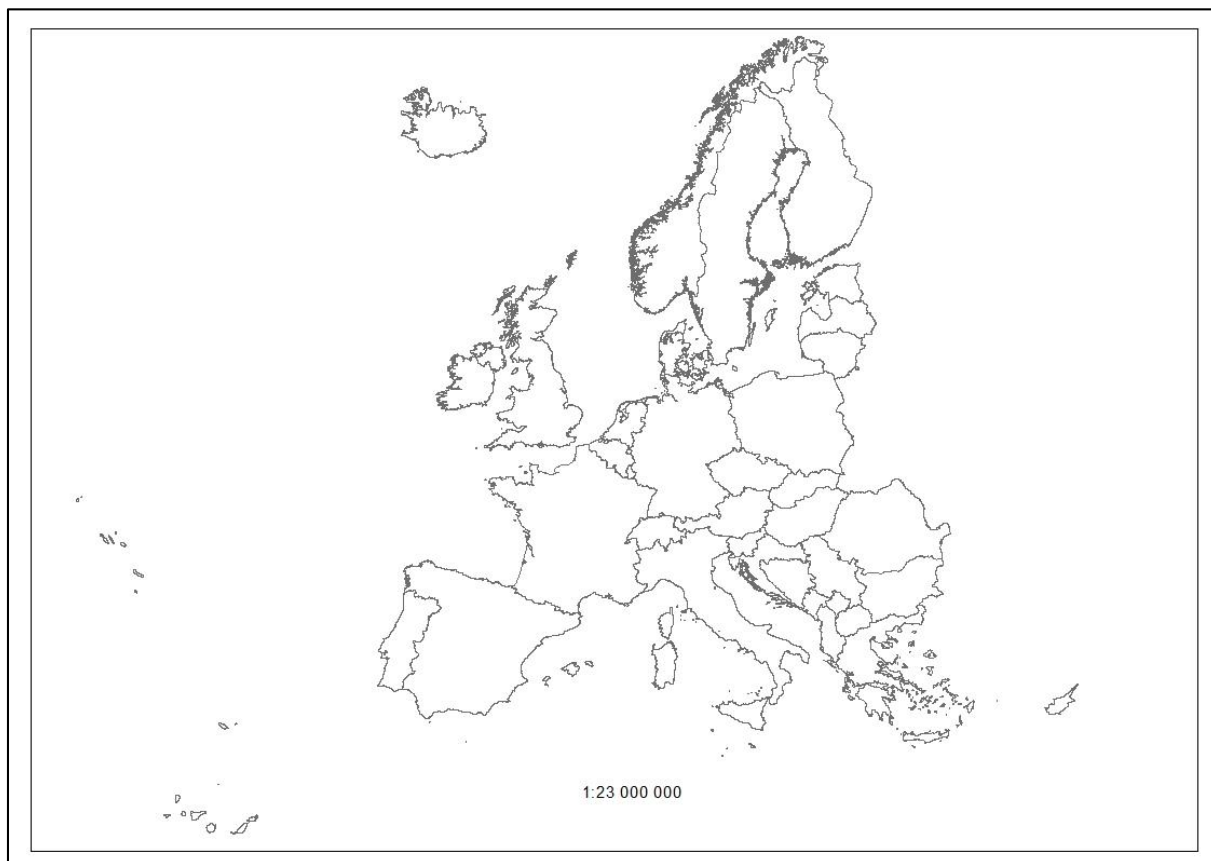
Shrnutí

Struktura vládních výdajů je v členských zemích EU převážně orientována na pokrytí sociálních potřeb obyvatel, tudíž se téměř ve všech rozpočtech zemích EU jedná o nejvyšší položku na straně výdajů. Tradičně země s nejvyšší daňovou zátěží v Evropě ve většině vykazují i nejvyšší výdaje na sociální ochranu mimo Norsko, které využívá svou surovinou základnu v podobě ropy. Tedy, především země severní Evropy, které jsou svým vyspělým sociálním zabezpečením pověstné. Avšak v posledních letech svůj přístup mění a snaží se ve vztahu k měnícím se ekonomickým podmínkám tyto výdaje postupně snižovat. Na druhém místě z pohledu vládních výdajů se umísťují výdaje na zdravotnictví, přičemž především v zemích střední Evropy tvoří 80 % celkových veřejných výdajů na zdravotnictví převody.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 54 Hranice zemí EU a ESVO

Zdroj: ESRI, 2012

Zdroje:

ALDERMAN, L. Amid Cutbacks, Greek Doctors Offer Message to Poor: You Are Not Alone. *New York Times* [online]. 2012-10-24, 2012-10-26 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2012/10/25/world/europe/greek-unemployed-cut-off-from-medical-treatment.html?pagewanted=1&_r=0.

Collapse of Greek Health Care System Threatens Pandemics Across Europe. *LaRouche Political Action Committee* [online]. 2012-12-07 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://larouchepac.com/node/24734>.

JAGODZINSKI, R. ed. *Bechmarking working Europe*. Brussels: ETUI, 2012.

Eurostat Statistics, 2013

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

GUILLÉN, A. M., PAVOLINI, E. *Health care systems in Europe under austerity: institutional reforms and performance*. London: Palgrave Macmillan, 2013.

Military Expenditure: Data by country. *Stockholm International Peace Research Institute* [online]. Stockholm, 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://portal.sipri.org/publications/pages/expenditures/country-search>.

OECD. *Health at a Glance: Europe 2012*. Paris: OECD, 2012.

OECD. *Government at a Glance 2013*. Paris: OECD 2013.

3.3. Regionální diferenciacie EU v reakci na změny klimatu

Průvodce studiem

Otázka klimatu není vzdálená nikomu z nás. Každý den sledujeme zprávy o počasí, které přinášejí i informace o rekordech z dob minulých. Toto téma je velmi diskutované mezi odborníky, kdy na jedné straně jsou zastánci teorie o prokazatelném vlivu člověka na současný stav klimatu, což dokládají níže uvedenými údaji o znečištění. Na druhé straně leží odpůrci vlivu člověka na klima. Faktem ale zůstává, že znečištění ovzduší je faktor, který sami vnímáme především při inverzním stavu počasí v zimě. Proto neváhejme a ukažme si, jak jsou na tom jednotlivé země EU z pohledu emisí znečišťujících látek. Poznáme společně dopad mnoha látek, které nám znepříjemňují život a především naše zdraví.

Od začátku 70. let 20. století EU usiluje o snižování emisí škodlivých látek do ovzduší. Jedním z příkladů nám mohou být důvěrně známé normy EURO I - EURO VI, které stanoví množství škodlivých látek při spalování fosilních paliv v pohonných jednotkách nově vyrobených automobilů. I přestože byly v členských zemích nastaveny limity pro znečištění a přijata další opatření v podobě zákonů a vyhlášek a technických opatření, přesto jsou rozdíly mezi jednotlivými zeměmi stále značné. Navíc musíme vzít do úvahy i předchozí a současné hospodářské aktivity jednotlivých zemí. Především země se zastoupením hutního průmyslu v podobě výroby železa a oceli budou vykazovat vždy větší znečištění než země, kde je tento průmysl zanedbatelný. Dále do opatření na ochranu životního prostředí se déle investuje především v nejvyspělejších zemích EU, kde tlaky a také následné uzákonění příslušných norem proběhlo dříve než v zemích postsocialistických. Navíc tyto země již v 80. letech 20. století prošly obdobím deindustrializace a to díky svým nákladům na pracovní sílu, opatřením na její ochranu a též stanovými limity znečištění. Tyto faktory byly dále podpořeny uvolňováním obchodních překážek a vývojem průmyslu, tedy industrializací, v rozvojových zemích Latinské Ameriky (Brazílie) a jižní a jihovýchodní Asie (Indie, Čína, Malajsie). Tyto státy tak přestaly být pouhými vývozci surovin, ale i průmyslových výrobků právě vzhledem k nižším nákladům na pracovní sílu a neomezujícím vlivům v podobě investic od ochrany životního prostředí. V této kapitole si ale také v závěru ukážeme, že míra emisí, v tomto

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

případě skleníkových plynů nesouvisí jen s velikostí státu a průmyslové struktury, ale také s životní úrovní obyvatelstva.

Ověřovací otázka:

- Představte sociálně-ekonomické faktory ovlivňující emise znečišťujících látek do ovzduší v EU.

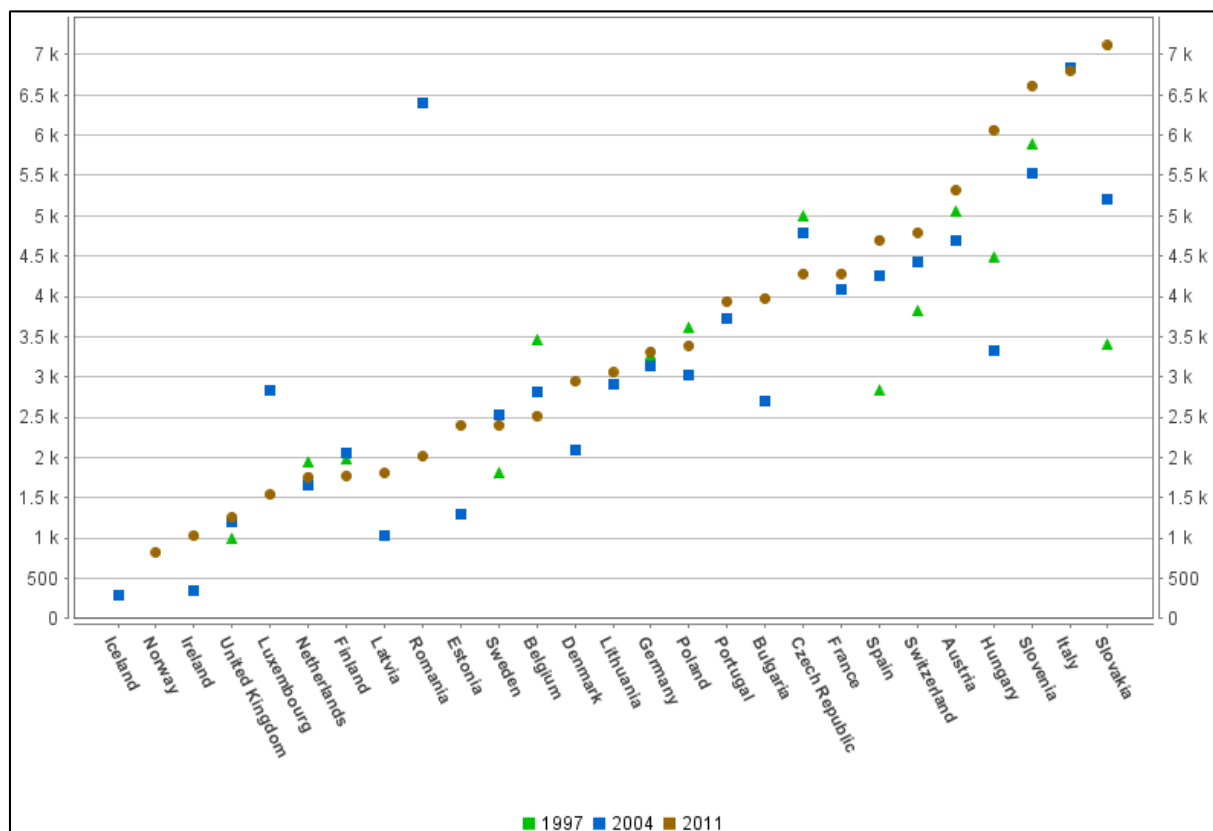
Podobně jako v přechozí kapitole byly hodnoty pro následný popis produkce vybraných škodlivin v ovzduší vztaženy k několika časovým řezům tak, aby na nich bylo možno dokumentovat změny. Taktéž byla vzata do úvahy dostupnost údajů tak, aby byly údaje za jednotlivé země souměřitelné a z jednoho zdroje. Za tímto účelem byla zvolen interval sedmi let v případě hodnocení přízemního ozonu, kdy výsledkem byla databáze za roky 1997, 2004a 2011, a u dalších emisí pak interval deseti, resp. jedenácti let.

První vybranou emisní složkou se stal přízemní ozon, viz obrázek 55, který vážně ohrožuje naše zdraví především v letních měsících svým působením na dýchací ústrojí a zrakové orgány. Při hodnocení trendu docházíme k pozitivnímu zjištění jeho poklesu ve všech členských státech EU a ESVO mezi lety 1997-2011. Diferenciace mezi zeměmi se odvíjí od několika faktorů, kdy je nutné brát ohled na klimatické podmínky, charakter reliéfu, hustotu populace a hustotu zástavby. Pokud se podíváme na obrázek 55, pak spatřujeme stav, kdy nejvyšší hodnot sledovaných na tomto obrázku dosahují země s výrazným zastoupením horských oblastí (Slovensko, Slovinsko, Rakousko, Švýcarsko a Itálie), kde v létě v odpoledních hodinách při slunečném počasí nedochází k odpovídajícímu prodeň vzduchu, který by umožnil rozptýl těchto látek. Maďarsko pak představuje specifický případ, jelikož jeho roviny jsou obklopeny horskými pásmy Alp a Karpat, které stejným způsobem brání rozptýlu této látky, tedy v klima v Maďarsku nabývá spíše kontinentálního charakteru, podobného stepím na Ukrajině a Rusku. Dalšími zeměmi jsou státy jižní Evropy a ostatní státy střední Evropy, které vyjma pobřežních oblastí trpí příhodnými podmínkami pro vznik přízemního ozonu z důvodu sníženého proudění vzduchu. Navíc v jižní Evropě se k tomu přidává i charakter středomořského klimatu, vyznačujícího se dlouhými léty beze srážek, tedy výrazným počtem hodin slunečního svitu. Navíc charakter měst střední a jižní Evropy se

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 55 Vážená urbánní populace v zemích EU a ESVO vystavená riziku přízemního ozónu jako ročního součtu maximálních denních 8hodinových průměrů koncentrací O_3 nad $70 \mu g/m^3$ ve vybraných letech v tis.

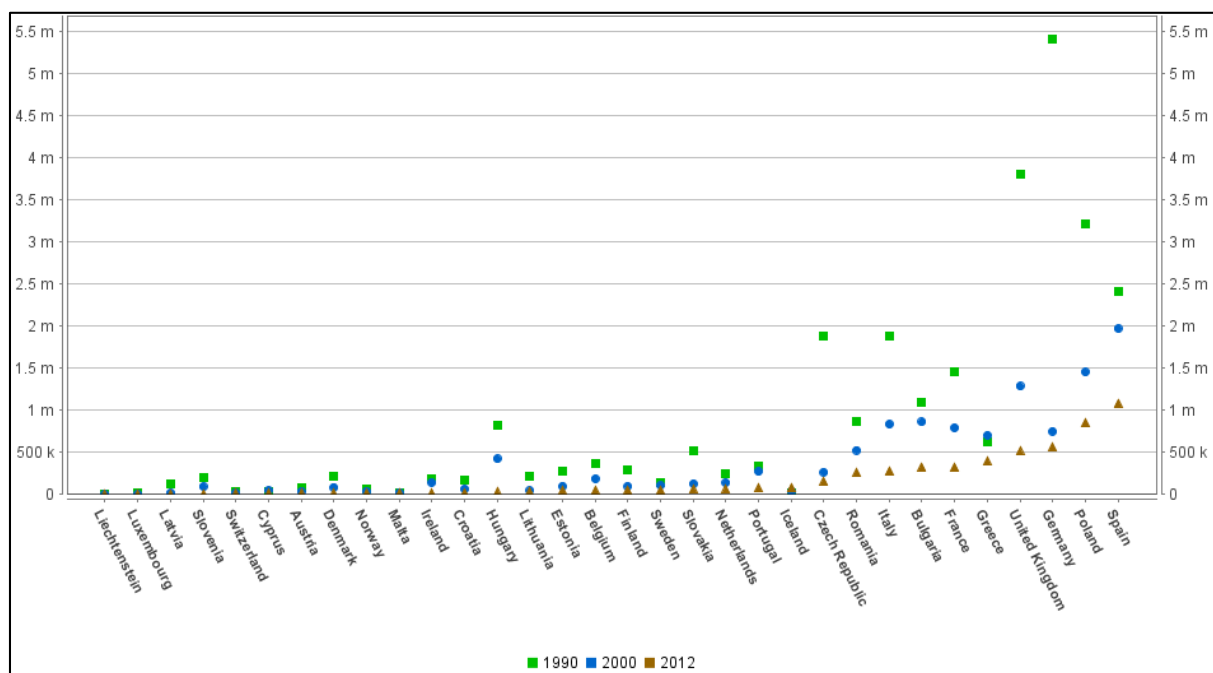
Zdroj: Eurostat, 2013

vyznačuje vysokou hustotou zástavby v podobě bloků, v postsocialistických zemích doplněnou o panelovou zástavbu. Právě výška a prostorové uspořádání této zástavby pak výrazným způsobem ovlivňuje vytváření tzv. tepelného ostrova měst a též negativně působí na přirozené proudění vzduchu. Naopak nejnižších hodnot dosahují země s oceánským klimatem (Spojené království, Irsko, Island, země Beneluxu, Dánsko, západní část Norska) či chladným přechodným klimatem (východní část Norska, Švédsko, Finsko, Pobaltí), vyznačujícím se trvalým prouděním vzduchu, nižšími teplotami v létě a vyšším a pravidelnějším úhrnem srážek. Dalším faktorem, který příznivě působí na nižší hodnoty přízemního ozónu v těchto zemích je i charakter zástavby rezidenčních částí jejich měst, kde

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

převažuje individuální rodinné bydlení nad bydlením hromadným, které tak výrazně nepotlačuje přirozené proudění vzduchu a snižuje efekt tepelného ostrova měst.

Obrázek 56 Produkce SO_x v zemích EU a ESVO ve srovnání let 1990, 2000 a 2012 v tunách

Zdroj: Eurostat, 2013

Ověřovací otázka:

- Definujte a popište látky, které nejvýrazněji přispívají ke zhoršení životního prostředí měst v zemích EU z pohledu dopravy, a podejte regionální diferenciaci z hlediska jejich zdrojů.

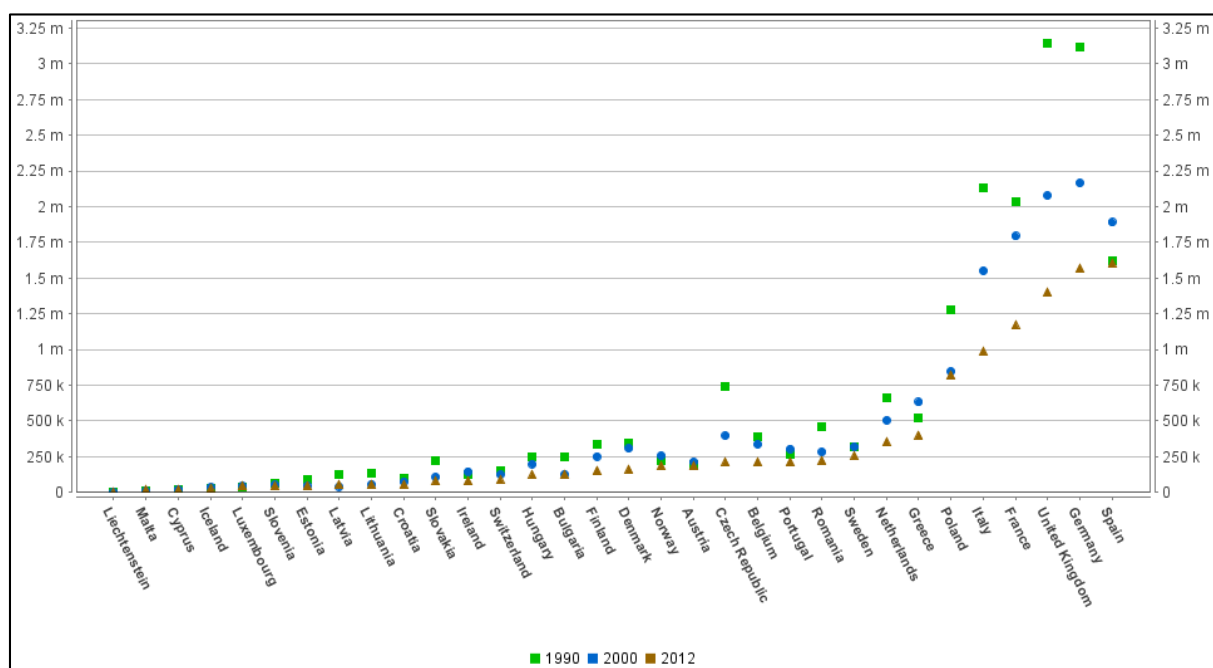
Obrázek 56 znázorňuje distribuci emisí oxidů síry v zemích EU a ESVO u tunách. Při pohledu na trendovou složku zjišťujeme výrazný pokles emisí těchto prvků ve všech zemích, což bylo způsobeno jak deindustrializací, tak také investicemi odsíření tepelných elektráren a dalších stacionárních zdrojů, či investicemi do plynofikace venkovských obcí. Dalším důvodem bylo také zvýšení produkce elektrické energie z obnovitelných zdrojů, především větrných a slunečních elektráren. Nejvýraznějšího snížení dosáhly postsocialistické státy s předchozím výrazným zastoupením těžkého průmyslu (Polsko, Česká republika, Rumunsko, Bulharsko a Maďarsko). K těmto můžeme zařadit i Německo s radikálním omezením emisí

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

v nových spolkových zemích a snahou o minimalizaci emisí a využíváním obnovitelných zdrojů energie ve starých spolkových zemích. Ve všech těchto případech však proběhla deindustrializace, uzavíráním zastaralých či neefektivních provozů podobně jako ve Francii a Spojeném království. Francie navíc investovala do jaderné energetiky a v případě Španělska došlo ke kombinaci využití slunečních a větrných elektráren a odsíření stávajících zdrojů.

Obrázek 57 Produkce NO_x v zemích EU a ESVO ve srovnání let 1990, 2000 a 2012 v tunách

Zdroj: Eurostat, 2013

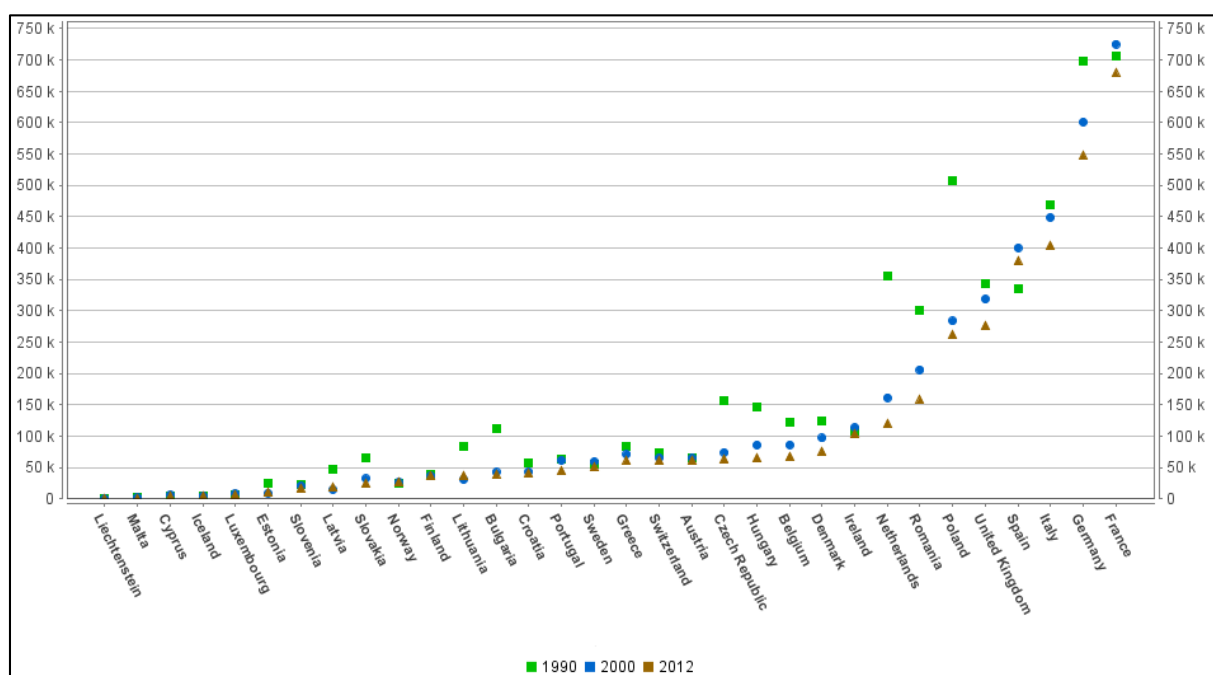
Emise oxidů dusíku přispívají k fotochemickému smogu a podporují globální oteplování. Podobně jako v předchozích případech sledujeme pozitivní trend v jejich poklesu a to z důvodu zavádění technických opatření v podobě katalyzátorů u automobilové dopravy. K poklesu rovněž přispělo omezení průmyslových aktivit především v postsocialistických zemích EU. První důvod vedl k výraznému snížení těchto emisí především u populačně největších států EU, které se na automobilovém provozu díky své rozvinutosti podílejí nejvíce, viz obrázek 57.

Dalším sledovaným emisním prvkem je amoniak (čpavek), u kterého však nedochází až na několik výjimek k výraznému poklesu. Otázkou však je, zdali se nám po technické stránce nabízejí možnosti k výraznému snižování těchto emisí. Jejich snižování je investičně
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

náročnou aktivitou a odehrává se prostřednictvím změny technologických postupů v oblasti chemického průmyslu při výrobě plastů, umělých hnojiv a náhrady amoniaku jinými látkami v chladírenských systémech. Z pohledu diferenciací jednotlivých zemí došlo k výraznému snížení pouze postsocialistických zemí, viz obrázek 57, s rozvinutým chemickým průmyslem a to díky buďto díky omezení produkce, popřípadě značným investicím do technologického zařízení (Polsko, Rumunsko, Maďarsko, Česká republika, Bulharsko, Lotyšsko včetně Německa díky novým spolkovým zemím). Jedinou výjimku ve vyspělých zemích EU představuje Nizozemsko, díky investicím do technologií při zpracování ropy z ložisek v Severním moři.

Obrázek 58 Produkce NH_3 v zemích EU a ESVO ve srovnání let 1990, 2000 a 2012 v tunách

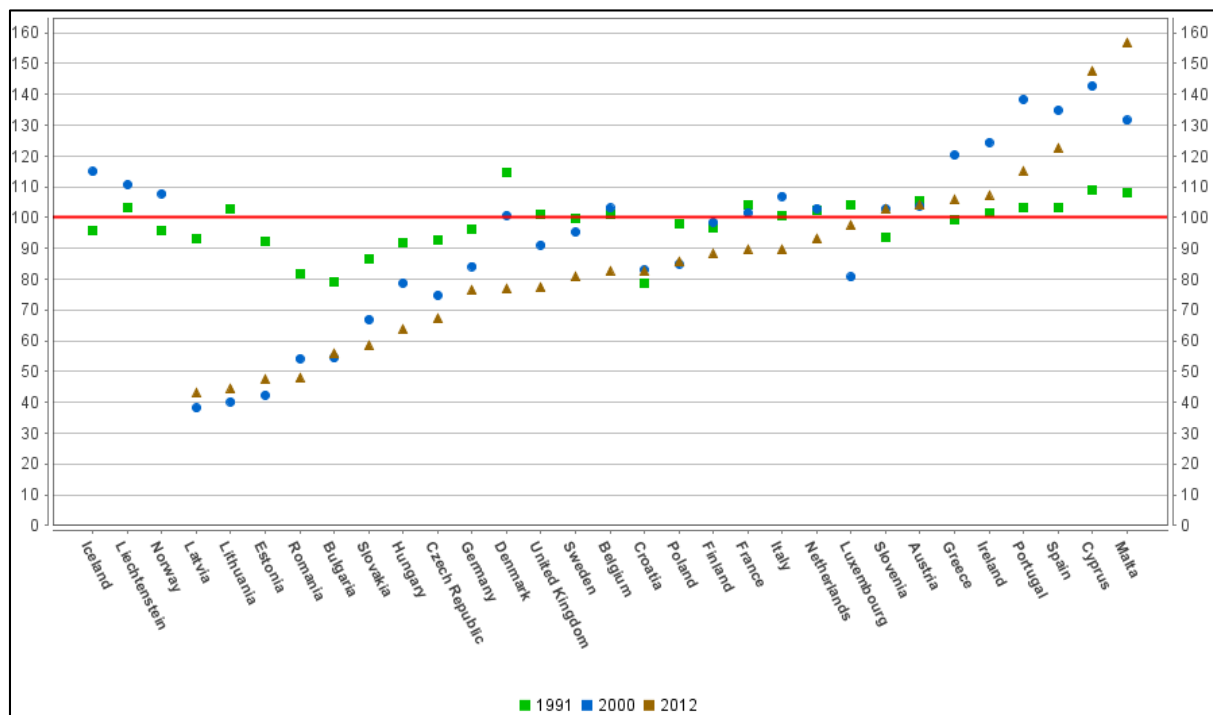
Zdroj: Eurostat, 2013

Ověřovací otázka:

- Podejte přehled rozdílu mezi zeměmi EU z pohledu emisí znečišťujících plynů na jednoho obyvatele a podejte vysvětlení výskytu extrémních hodnot.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obrázek 59 Produkce skleníkových plynů (CO_2 , CH_4 a N_2O) v ekvivalentu CO_2 v zemích EU a ESVO ve srovnání let 1991, 2000 a 2012 v % k roku 1990 = 100%

Zdroj: Eurostat, 2013

Poslední téma této kapitoly je věnováno relativnímu srovnání produkce skleníkových plynů v zemích EU a ESVO k roku 1990, který je považován za výchozí stav, tedy 100 %. Z obrázku 59 je patrné rozdělení těchto zemí na dvě části, kdy především u postsocialistických zemí došlo výraznému poklesu produkce skleníkových plynů díky deindustrializaci a výrazných investic do technologií spalování fosilních paliv ve stacionárních zdrojích. Podobný trend můžeme sledovat i u vyspělých zemí západní Evropy, u nichž však byl tento pokles nižší z důvodu zahájení omezování produkce těchto emisí již v 80. letech 20. století. Na opačné straně stojí státy jižní Evropy, vyjma Itálie, a Irsko, kterým vstupem do EU získaly na atraktivitě pro zahraniční investory a započaly s budováním a rozšiřováním průmyslových kapacit včetně služeb, což se také odrazilo v jejich zvýšené životní úrovni, která vedla k vyšší spotřebě a nárůstu automobilismu. V případě zemí ESVO nebyla dostupná kompatibilní data za rok 2012, přesto oproti roku 1990 došlo v roce 2000 v těchto zemích k nárůstu produkce skleníkových plynů. Přesto však u těchto zemí byla

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

jejich produkce výrazně nižší než v postsocialistických zemích z důvodu jejich orientace na služby, rybolov (Norsko, Island), přesné strojírenství (Lichtenštejnsko) a hydroenergetiku a těžbu ropy v pevninském šelfu (Norsko).

Shrnující cvičební otázky

- Vypište tři nejčastěji sledované položky pro hodnocení kvality ovzduší v EU.
- S kterým z nich se nejvíce potýká Polsko?
- Produkuje nejvíce skleníkových plynů Německo?

Samostatné úkoly

- Zhodnoťte efektivitu přijatých opatření ke snižování emisí v EU z pohledu jejich účinnosti a současnému způsobu nastavení emisních povolenek.
- Vyhodnoťte dopady přijatých opatření na rozvoj regionů z pohledu zavádění nových technologií a jejich konkurenceschopnosti EU na mezinárodním trhu.
- Zhodnoťte, jak se projevil rozvoj solární energetiky v sousedních zemích České republiky na ceně za energie a dotačních titulech.
- Jaká opatření, pokud vůbec, by měla EU přijmout k omezení emisí z dopravy, především přízemního ozonu a průmyslu oxidu síry atp.
- Jak se mohou projevit nové způsoby těžby energetických surovin na předpisech EU a množství vypouštění skleníkových plynů v rámci EU.

Zajímavosti

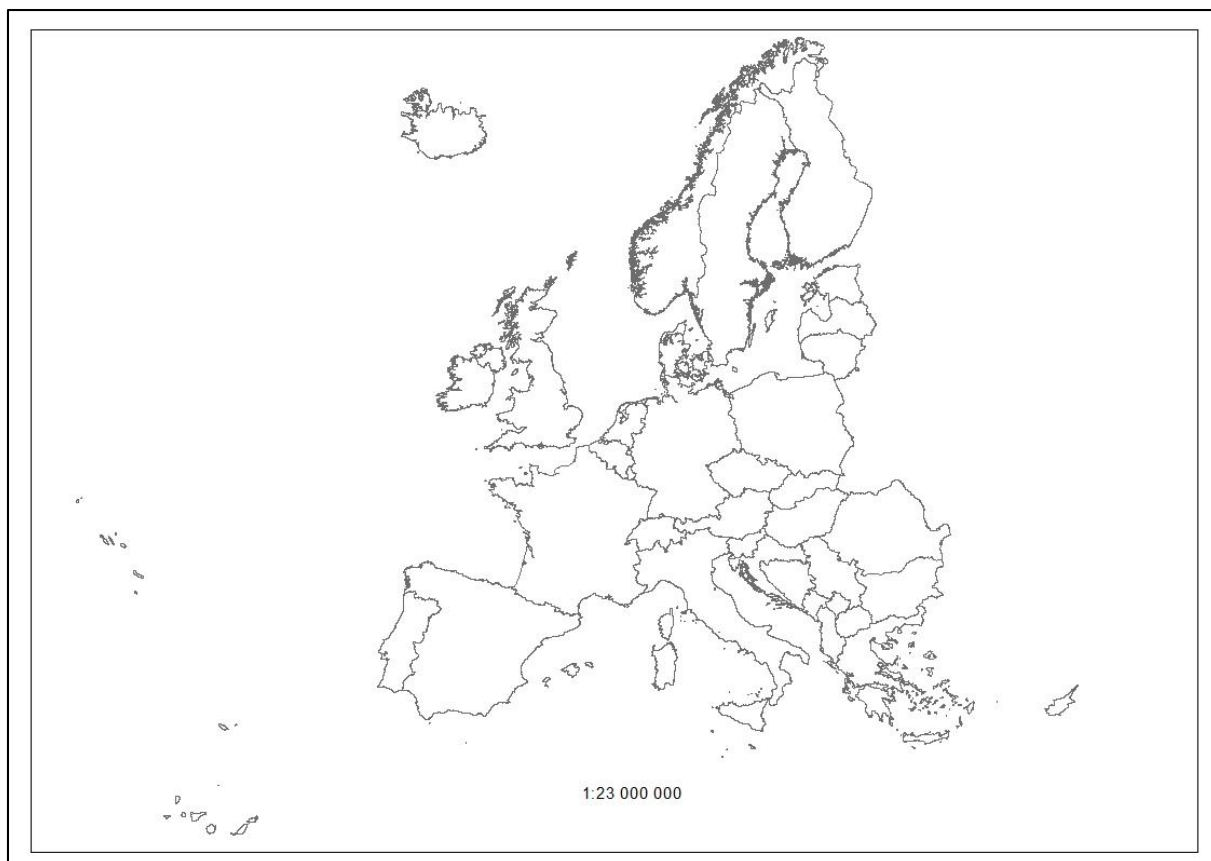
- Sluneční a větrné elektrárny jsou jedním, i když ne dokonalým, způsobem, jakým ušetřit spalování fosilních paliv, tedy především uhlí, ropy a zemního plynu. Na slepé mapě Evropy, viz obrázek 60, zaznačte místa, kde byste s největší pravděpodobností realizovali Váš projekt sluneční nebo větrné elektrárny a Vaše rozhodnutí v mapě zdůvodněte.
- Zajištění energetické bezpečnosti je bez ohledu na vztah k přírodě jedním ze základních úloh nejen zemí EU. Jak byste proto komentovali možnosti rozvoje nových

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

tras evropských plynovodů dle obrázku 61. Dokázali byste identifikovat, jakým způsobem jsou v EU zajištěny směry dodávek zemního plynu a odkud a kam by měly vést nově plánované trasy a jaká jsou jejich rizika?

Obrázek 60 Hranice zemí vybraných EU a ESVO

Zdroj: ESRI, 2012

Shrnutí:

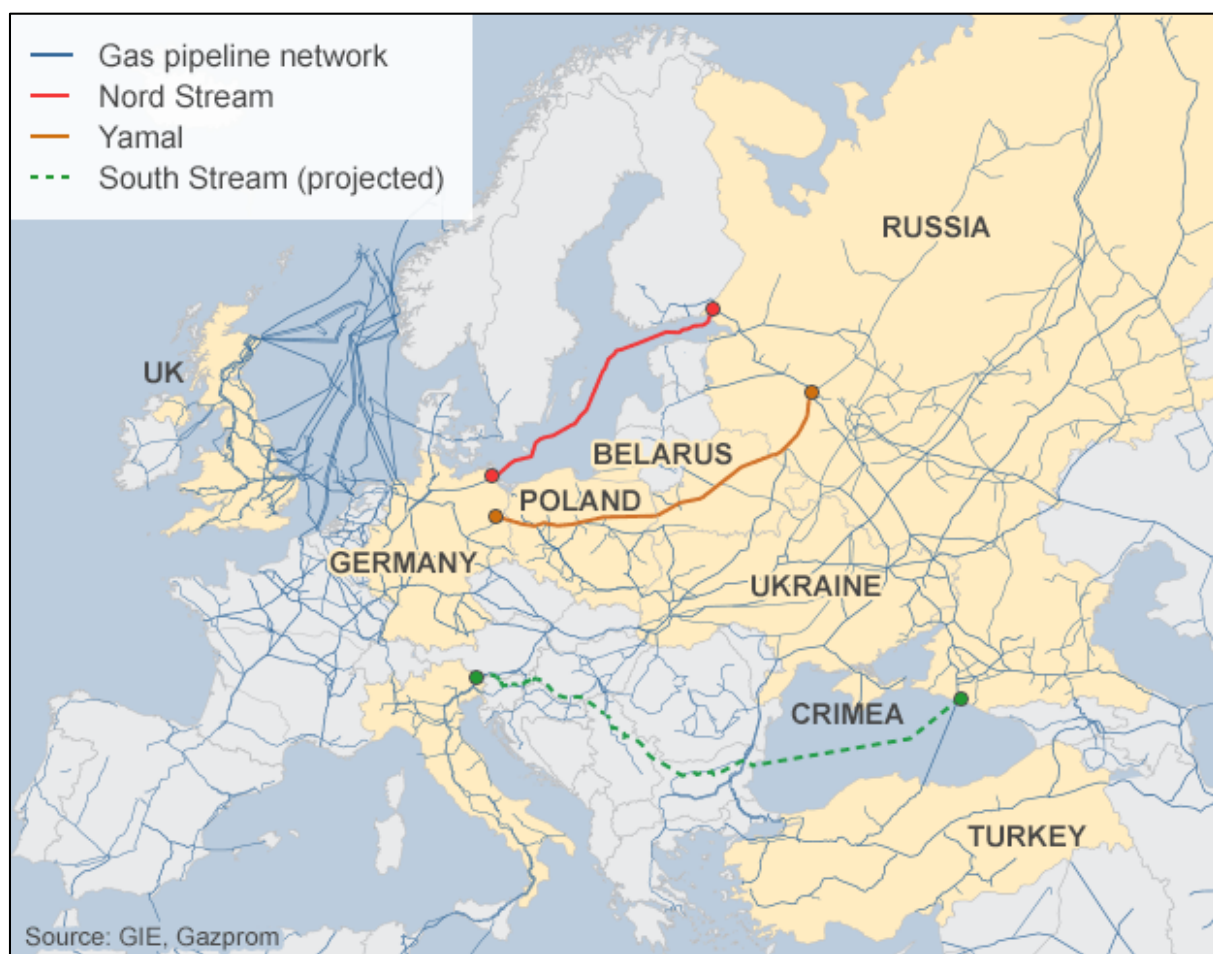
I přes přijetí mnoha zákonů, nařízení o opatření v podobě technických či legislativních novinek pokračuje znečišťování geosféry (tj. ovzduší, vod, půdy) stále. Toto znečištění působí negativně na lidské zdraví, ať již požíváním potravin nebo vdechováním. Navíc zde existuje riziko nekontrolovaného jaderného štěpení, které sami nemůžeme vnímat. Z pohledu regionální diferenciacce znečištění atmosféry, zde musíme upozornit na přenos emisí přes hranice států, což zejména ve střední a jihovýchodní Evropě není řídký jev. Ke snížení emisí však paradoxně nemusí vést opatření k tomu určená, nýbrž to může být dáno i nepřímými

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vlivy a to jak systémovými (snížení produkce po rozpadu socialistického bloku v roce 1989), tak spontánním (globalizace a umisťování výroby do rozvojových zemí). Při souhrnném pohledu však stále státy s vysokým HDP na obyvatele produkují nejvíce emisí, na druhé straně pro některé post-socialistické členy EU 12 (Polsko, Bulharsko) stále platí značné emise SO_x , pocházející ze spalování hnědého uhlí bez příslušných odlučovacích technologií díky značné závislosti na tomto zdroji energie.

Obrázek 61 Potrubní doprava zemního plynu v evropských zemích v roce 2014

Zdroj: BBC News, 19. 08. 2014

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zdroje:

Bulgaria suspends South Stream gas pipeline project. *BBC News: Business* [online]. 2014-08-19 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-28854089>.

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *Air quality in Europe - 2013 report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2013>.

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *European Union emission inventory report 1990–2012 under the UNECE Convention on Long-range Transboundary Air Pollution (LRTAP)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. Technical report, 12. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/lrtap-2014>.

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *Why did greenhouse gas emissions decrease in the EU between 1990 and 2012?*. Copenhagen: European Environment Agency, 2014. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/why-are-greenhouse-gases-decreasing>.

Eurostat Statistics, 2013

VIANA, M. ed. *Urban air quality in Europe*. New York: Springer, 2013.

Korespondenční úkoly k třetímu bloku:

- Zpracujte v rozsahu 10ti normostran jedno z následujících témat z oblasti životního prostředí EU:
 - Analýza znečištění vybraného tradičního průmyslového regionu nebo metropolitního areálu v EU.
 - Způsoby revitalizace brownfields a odstraňování starých ekologických zátěží ve vybraném tradičním průmyslovém regionu nebo metropolitním areálu v EU.
 - Evaluace zavádění ekologických paliv či zařízení pro snižování emisí ve vybraném regionu EU nebo městě nad 100 tis. obyvatel.
 - Evaluace a návrh opatření pro optimalizaci energetické politiky vybrané země EU ve vztahu k obnovitelným zdrojům energie.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Kontrolní otázky k studijnímu textu***Průvodce studiem***

Vážení studující, na tomto místě si představíme typové otázky vhodné nejen jakožto příklady pro závěrečnou písemnou zkoušku, avšak i jako průvodce pro Vaše samostudium k prověření Vašich znalostí, ale i schopnosti provést syntézu jednotlivých poznatků. Především, jak jste sami již poznali, mnohá témata jsou vzájemně provázána, a proto je jejich syntéza považována za Vaši klíčovou schopnost, kterou byste si měli ze studia tohoto předmětu odnést. Tedy, projděte si řádně všechny níže uvedené kontrolní otázky, a pokud nebudete napoprvé schopni podat odpověď, neváhejte a znovu se podívejte do textu. Na další pokus se Vám to již určitě podaří. Přeji Vám při zodpovídání otázek mnoho úspěchů, a tudíž se do nich s chutí a zápalem vrhněte.

- Představte základní trendy v hospodářském rozvoji EU s pohledu průmyslové výroby.
- Naznačte rozdíly v reakci na deindustrializaci v jednotlivých typech regionů EU.
- Jakým způsobem ovlivnila finanční krize z let 2009-2010 hospodářství zemí EU.
- Které regiony byly finanční krizí z let 2009-2010 zasaženy nejméně a které nejméně. Vaše rozhodnutí zdůvodněte.
- Které země, resp. regiony se s finanční krize vymanily nejdříve. Popište důvody toho jevu.
- Jakým způsobem se finanční krize projevila na úhradách z vyspělých zemí EU 15 do postsocialistických zemí EU 12.
- Popište prostorový vzorec směřování přímých zahraničních investic podle typu regionů EU.
- Představte, které země EU jsou z pohledu získání přímých zahraničních investic nejúspěšnější v EU a opačně, které nejméně úspěšné. Vaše tvrzení se pokuste vysvětlit.
- Jakým způsobem ovlivnila finanční krize z let 2009-2010 přímé zahraniční investice v zemích EU?
- Docházelo před finanční krizí z let 2009-2010 ke konvergenci nebo divergenci mezi zeměmi EU z pohledu výše HDP na osobu? Vaše vyjádření k této otázce podložte argumenty, proč docházelo k danému jevu.
- Které regiony jsou z pohledu růstu HDP nejúspěšnější? Vysvětlete příčiny jejich úspěchu.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Předložte seznam předpokladů, které podporují růst HDP na osobu v regionech EU.
- Představte rozdíly mezi zeměmi regiony EU z pohledu jejich produktivity a pokuste se podat vysvětlení příčin, které k vedou k disparitám mezi regiony v tomto ukazateli.
- Jaký je trend s pohledu vývoje počtu obyvatel EU? Které faktory přispívají ke změně?
- Které regiony náleží mezi nejhustěji osídlené a které mezi nejřidčeji osídlené v zemích EU? Pokuste se je zakreslit na slepé mapě Evropy. Za účelem sebehodnocení si tento úkol vyzkoušejte například vypnutím popisků na serveru Google Maps.
- Vypište nejméně pět oblastí EU a podejte vysvětlení, u kterých z nich dochází k nárůstu počtu obyvatel a u kterých k jejich poklesu.
- Definujte způsoby měření chudoby v EU.
- Podejte vysvětlení a přehled zemí s nejvyšším podílem počtu ohrožených osob chudobou a sociálním vyloučením.
- Jakým způsobem se na podílu obyvatel ohrožených chudobou v zemích EU podepsala finanční krize z let 2009-2010?
- Podejte vysvětlení termínu "materiální deprivace" a vymezte regiony nebo země EU, které jsou tímto jevem nejvíce ohroženy.
- Popište rozdíly v podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel ve věku 25-64 let v zemích EU. Představte důvody, které tyto rozdíly způsobují.
- Podejte význam důležitosti inovací ke zvyšování konkurenceschopnosti regionů a zemí EU.
- Naznačte regionální rozdíly mezi inovačními aktivitami podniků v EU.
- Vyhodnoťte regionální disparity mezi počtem podaných patentových přihlášek na 1 mil. obyvatel v EU.
- Ukažte, které regiony EU se vyznačují nejhustší silniční sítí a na který demografický ukazatel je tento údaj vázán.
- Jak se projevila liberalizace letecké dopravy v zemích EU?
- Jaké dopady měla finanční krize na leteckou dopravu v zemích EU?
- Uveďte, které letiště patří mezi nejvýznamnější v EU a na který typ regionů jsou tato letiště vázána.
- Naznačte a vysvětlete regionální disparity z pohledu připojení k internetu v zemích EU.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Které oblasti, resp. regiony náleží k nejatraktivnějším z hlediska cestovního ruchu? U výše uvedeného přehledu podejte i předpoklady, a které je cestovní ruch v příslušných oblastech vázán.
- Uveďte regionální disparity ve výdajích na kulturu v zemích EU.
- Ukažte na regionální rozdíly v zaměstnanosti v kultuře v zemích EU.
- Popište trendy ve vývozu a dovozu kulturních statků z a do zemí EU.
- Vysvětlete rozdíly v očekávané délce "zdravého" života u žen mezi zeměmi EU.
- Představte a vysvětlete prostorový vzorec úmrtní zapříčiněné nemocemi oběhového systému v regionech EU.
- Vyhodnoťte země EU z pohledu podílu veřejného dluhu na HDP a uveďte, jaká rizika může toto rozdílná výše zadlužení na rozvoj jednotlivých zemí EU.
- Podejte rozbor vybraných vládních výdajů dle funkcí COFOG mezi zeměmi EU. Výběr proveďte z následujících položek vládních výdajů: sociální zabezpečení, obrana a veřejný pořádek a bezpečnost.
- Vyberte si jednu z kategorií emisí a uveďte jejich největší producenty v zemích EU. Zároveň tento Váš přehled vyhodnoťte ve vztahu k životní úrovni obyvatel, právním předpisům v oblasti životního prostředí a úrovni a struktuře průmyslu.

Doslov

Na tomto místě bych Vám chtěl poděkovat za Vaši píli a úsilí ke studiu. Rovněž tak blahopřeji, pokud jste splnili všechny úkoly, které byly v textu obsaženy. Určitě některé z nich vyžadovaly trochu více času či přemýšlení, avšak věřím, že i přesto jste v jejich plnění nepolevili a snažili se je splnit. Zároveň, pokud jste si prošli všechny zajímavosti, tak Vás dále motivovali k dalšímu studiu disparit v EU a ukázali další možnosti rozvinutí tématu např. v podobě diplomové práce. Především tento studijní text Vám měl ukázat regionální rozdíly v EU jako analytický základ pro studium strukturálních politik EU, které poskytují významný nástroj pro jejich snížení. Tedy v tuto chvíli víte, s jakými problémy se jednotlivé regiony EU potýkají a především v mnohých případech byl odhalen západovýchodní či severojižní gradient mezi zeměmi EU. Taktéž bylo poukázáno i na rozdíly mezi metropolitními oblastmi a oblastmi venkovskými, resp. periferními, což je především v bývalých postsocialistických zemích klíčový problém jejich regionálních politik.

Na závěr Vás žádám o splnění ještě jednoho korespondenčního úkolu, tentokrát však již dobrovolného. Tedy, abyste na adresu vyučujícího vyjádřili své připomínky a náměty k textu, které by směřovali k jeho vylepšení. Předem Vám za toto Vaše názory děkuji, neb každá zpětná vazba může směřovat k vylepšení textu tak, aby se stal dobrým předpokladem pro splnění závěrečné zkoušky, a zároveň Vás zaujal.

Na tomto místě je nutné zdůraznit, že předkládaný text se nevyhnul určitým zjednodušením, neb není možné postihnout celou šíři jednotlivých témat, a zároveň vzhledem k rozsahu výuky se nelze věnovat celému rozsahu okruhů, které jsou podchyceny statistickými údaji. Přesto však věřím, že další informace si na základě studijního textu dokážete hravě nalézt.

Vážení studující, na závěr Vám přeji hodně úspěchů ve Vašem studiu, a ať své znalosti nabyté nejen v tomto předmětu úspěšně uplatníte v praxi. I pokud nějakou tu informaci časem zapomenete, určitě by Vám měla zůstat schopnost syntézy poznatků, ke kterým Vás naváděly otázky a úkoly v tomto studijním textu.

Pavel Bednář

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Použitá a doporučená literatura

ABBOTT, F. M., CORREA, C. M., DRAHOS, P. *Emerging markets and the world patent order*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014.

ACEMOGLU, D., STEHRER, R. *Introduction to modern economic growth: growth and crisis*. Princeton: Princeton University Press, 2009.

ALDERMAN, L. Amid Cutbacks, Greek Doctors Offer Message to Poor: You Are Not Alone. *New York Times* [online]. 2012-10-24, 2012-10-26 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2012/10/25/world/europe/greek-unemployed-cut-off-from-medical-treatment.html?pagewanted=1&_r=0 .

BAKKER, B. B., KLINGEN C. *How emerging Europe came through the 2008/09 crisis: an account by the staff of the IMF's European Department*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2012.

BEDRNOVÁ, Jitka. Senioři ve Švédsku: spokojený život. *Vital Plus: časopis pro seniory* [online]. 1. 10. 2009 [cit. 2014-04-18].

Dostupné z: <http://www.vitalplus.org/article.php?article=153> .

Bulgaria suspends South Stream gas pipeline project. *BBC News: Business* [online]. 2014-08-19 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-28854089> .

CARLOS C., PANYIK, E., BUHALIS, B. eds. *Trends in European tourism planning and organisation*. Bristol: Channel View Publications, 2013.

Collapse of Greek Health Care System Threatens Pandemics Across Europe. *LaRouche Political Action Committee* [online]. 2012-12-07 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://larouchepac.com/node/24734>.

CAPELLO, R., FRATESI, U., RESMINI, L. *Globalization and regional growth in Europe: past trends and future scenarios*. New York: Springer, 2011.

CAPELLO, R., LENZI, C. *Territorial patterns of innovation: an inquiry on the knowledge economy in European regions*. London: Routledge, 2013.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CAROLEO, F. E.; SERGIO, D. *The European Labour Market: Regional Dimensions*. Heidelberg, 2006.

COSTA, C. ed. *European tourism planning and organisation systems: the EU member states*. Bristol: Channel View Publications, 2014.

Cyprus. *Cyprus Maps: a CYPRUSNET PORTAL* [online]. Limassol: Cyprus Vortal Network, 2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://www.cyprus-maps.com/maps/Cyprus_big.gif .

ČSÚ. *Metodika*. Praha: ČSÚ, 2013. [online] [cit. 2014-04-20] Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_statistika_inovaci/\\$File/web_inovace_02_metodika_2014_04_24.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_statistika_inovaci/$File/web_inovace_02_metodika_2014_04_24.pdf).

DIMITRIS B. et al *Mind the Gap: education inequality across EU regions : an independent report prepared for the European Commission by the NESSE networks of experts*. NESSE NETWORK a European Union, 2012.

DIRECTORATES-GENERAL EDUCATION AND CULTURE. *Creative Europe Programme* [online]. Luxembourg: European Commission, 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm .

European Centre for Disease Prevention and Control [online]. Stockholm: *European Centre for Disease Prevention and Control*, 2014 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.ecdc.europa.eu/en/Pages/home.aspx> .

EUROPEAN COMMISSION. *Oblasti politiky Evropské unie: Veřejné zdraví* [online]. Brussel: European Union, 2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/health/index_cs.htm.

EUROPEAN COMMISSION. *Veřejné zdraví: za lepší zdraví všech občanů EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. Dostupné z: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/public_health_cs.pdf .

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *Air quality in Europe - 2013 report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2013> .

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *European Union emission inventory report 1990–2012 under the UNECE Convention on Long-range Transboundary Air Pollution (LRTAP)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. Technical report, 12. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/lrtap-2014> .

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *Why did greenhouse gas emissions decrease in the EU between 1990 and 2012?*. Copenhagen: European Environment Agency, 2014. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/why-are-greenhouse-gases-decreasing> .

EUROPEAN UNION. *EU Transport in Figures: Statistical Pocket Book 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

EUROSTAT. *Cultural statistics*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011.

EUROSTAT. *Glossary: Urban audit cities* [online]. Luxembourg: European Commission [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Urban_audit_cities .

Eurostat Statistics, 2013, 2014

EURYDICE a EUROSTAT. *Key data on education in Europe, 2012*. Brussels: Eurydice, 2012.

GOETZ, A. R., BUDD, L. *The geographies of air transport*. Farnham: Ashgate, 2014.

GREER, S. L., KURZER, P. *European Union public health policy: regional and global trends*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2013.

GUILLÉN, A. M., PAVOLINI, E. *Health care systems in Europe under austerity: institutional reforms and performance*. London: Palgrave Macmillan, 2013.

HALL, P., PAIN, K.. *The polycentric metropolis: learning from mega-city regions in Europe*. Sterling, VA: Earthscan, 2009.

CHOPIN, T., FOUCHER, M. eds. *State of the Union 2013: Schuman report on Europe*. Paris: Springer, 2013.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INOVAČNÍ PORTÁL ZLÍNSKÉHO KRAJE. *Německá cesta: důležitá role inovací v Německu* [online]. Zlín: Technologické inovační centrum, 9. 7. 2012 [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: <http://inovacnipodnikani.cz/aktuality/?id=1188>.

INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Fiscal monitor, April 2014: public expenditure reform making difficult choices*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2014.

JAGODZINSKI, R. ed. *Bechmarking working Europe*. Brussels: ETUI, 2012.

KAHLERT, H., WALTRAUD, E. eds. *Reframing demographic change in Europe: perspectives on gender and welfare state transformations*. Berlin: Lit, 2010.

LAZZERETTI, L. *Creative industries and innovation in Europe: concepts, measures and comparative case studies*. New York: Routledge, 2013.

MÁTL, O. *České zdravotnictví v Evropské unii: Nabízené příležitosti strukturální politiky*. Brusel: European Parliament, 2006. Dostupné z: http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-38-version1-matl_eu_a_zdravotnictvi.pdf.

MAS, M., STEHRER, R.. *Industrial productivity in Europe: growth and crisis*. Cheltenham: Edward Elgar, 2011.

MATOUŠKOVÁ, M. Nejstarší evropské univerzity. *GIS ve výuce dějepisu* [online]. [201-] [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://gisprodejepis.webnode.cz/priklady2/nejstasi-evropske-univerzity/>.

Military Expenditure: Data by country. *Stockholm International Peace Research Institute* [online]. Stockholm, 2012 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://portal.sipri.org/publications/pages/expenditures/country-search>.

Most přes Messinskou úžinu prý překoná Golden Gate: Stavět se začne v prosinci. *Ihned.cz* [online]. 15. 10. 2009 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://tech.ihned.cz/c1-38663530-most-pres-messinskou-uzinu-pry-prekona-golden-gate-stavet-se-zacne-v-prosinci>.

NEYER, G. ed. *The demography of Europe*. New York: Springer, 2013.

NOLAN, B., WHELAN, C. T. *Poverty and deprivation in Europe*. New York: Oxford University Press, 2011.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OECD. *Education at a glance 2012: OECD indicators*. Paris: OECD, 2012.

OECD. *Education today 2013: the OECD perspective*. Paris: OECD, 2012.

OECD. *Health at a Glance: Europe 2012*. Paris: OECD, 2012.

OECD. *Government at a Glance 2013*. Paris: OECD, 2013.

OECD. *Tourism Trends and Policies 2014*. Paris: OECD, 2014

OSTERGREN, R. C., LE BOSSÉ, M. *The Europeans: a geography of people, culture, and environment*. 2. vydání. New York: Guilford Press, 2011.

PARODI, G., SCIULLI, D. *Social exclusion: short and long term causes and consequences*. Berlin: Physica-Verlag, 2013.

RIZZO, I., MIGNOSA, A. eds. *Handbook on the economics of cultural heritage*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2013.

SALVERDA, W. ed. et. al. *Changing inequalities in rich countries: analytical and comparative perspectives*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

SARDADVAR, S. *Economic growth in the regions of Europe theory and empirical evidence from a spatial growth model: concepts, measures and comparative case studies*. Heidelberg: Physica-Verlag, 2011.

SEGRETO, L., MANERA, C., POHL, M. *Europe at the seaside: the economic history of mass tourism in the Mediterranean*. New York: Berghahn Books, 2009.

SZULTKA, S. ed. *Klastry w sektorach kreatywnych: motory rozwoju miast i regionów*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2012. Dostupné z: <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/545/14674.pdf>.

Švédsko má podpořit špičkový výzkum na vysokých školách. *Vysoké školství ve světě* [online]. 9. 1. 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://vsmonitor.wordpress.com/2013/01/09/svedsko-ma-podporit-spickovy-vyzkum-na-vysokych-skolach/>.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Švýcaři dokončili nejdelší tunel světa: je dlouhý jako z Prahy do Příbrami. *Lidovky.cz: Zpravodajský server Lidových novin* [online]. 15. 10. 2010 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/svycari-dokoncili-nejdelsi-tunel-sveta-je-dlouhy-jako-z-prahy-do-pribrami-1ly-/doprava.aspx?c=A101015_145742_ln-doprava_nev.

TIMMER, M. P. et al. *Economic growth in Europe: a comparative industry perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013

TRANOS, E. *The geography of the Internet: cities, regions and Internet infrastructure in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar, 2013.

VIANA, M. ed. *Urban air quality in Europe*. New York: Springer, 2013.

VILSTEREN, G. van; WEVER, E. *Borders and economic behaviour in Europe: A geographical approach*. Assen, 2005.

VOKÁČ, Luděk. Nokia začínala papírem, Samsung nudlemi: příběh novopečené jedničky. *Mobil Idnes.cz* [online]. 21. 7. 2012 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://mobil.idnes.cz/historie-mobilni-divize-samsung-dok-/mob_samsung.aspx?c=A120618_175327_mob_samsung_vok.

ZÁLESKÁ, Michaela. Jak žijí Češi v rumunském Banátu. *StudentPoint* [online]. 22. 04. 2012 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://www.studentpoint.cz/242-kolem-sveta/6570-jak-ziji-cesi-v-rumunskem-banatu/#.VBqJCRb0rpV>.